

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ
УКРАЇНИ**

**ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**КАФЕДРА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ
ДИСЦИПЛІН**

**ЛЮДИНА МАЄ ПРАВО:
СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИЙ
ДИСКУРС У КОНТЕКСТІ
РЕФОРМАЦІЙНИХ
ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ**

**Матеріали круглого столу
присвяченого Всесвітньому
Дню філософії**

17 листопада 2022 року

**ОДУВС
м. Одеса
2022**

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

КАФЕДРА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

**ЛЮДИНА МАЄ ПРАВО:
СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИЙ ДИСКУРС
У КОНТЕКСТІ
РЕФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ**

**Матеріали круглого столу
присвяченого Всесвітньому Дню філософії**

17 листопада 2022 року

Одеса
ОДУВС
2022

**УДК [101.1+340+316](477)(063) ,
Л937**

Рекомендовано до друку рішенням відділу організації наукової роботи та кафедри соціально-економічних дисциплін Одеського державного університету внутрішніх справ (протокол № 5 від 27 жовтня 2022 р.)

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Голова комітету:

Швець Д.В., ректор університету, д.ю.н., доцент,
Заслужений працівник освіти України, полковник поліції

Заступники голови:

Корнієнко М.В., проректор університету, д.ю.н., професор, полковник поліції
Пальшков К.С., т.в.о. завідувача кафедри соціально-економічних дисциплін,
к.політ.н., доцент

Члени оргкомітету:

Домброван Н.В., начальник відділу організації наукової роботи,
к.ю.н., підполковник поліції

Дулгер В.В., декан факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції, к.ю.н., полковник поліції

Надибська О.Я., професор кафедри соціально-економічних дисциплін,
д.філос.н., професор

Дружкова І.С., доцент кафедри соціально-економічних дисциплін,
к.і.н., доцент

Нівня Г.О., доцент кафедри соціально-економічних дисциплін, к.філос.н.

Л937 Людина має право: соціально-гуманітарний дискурс у
контексті реформаційних процесів в Україні: матеріали
круглого столу 17 лист. 2022 р. / Одеса: ОДУВС, 2022. 132 с.

Матеріали круглого столу «Людина має право: соціально-гуманітарний дискурс у контексті реформаційних процесів в Україні», присвяченого всесвітньому дню філософії. Тематика круглого столу охоплює дослідження проблем забезпечення, реалізації та захисту прав людини в Україні в контексті сучасних суспільно-політичних процесів.

Матеріали подано в авторській редакції.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, галузевої термінології, інших відомостей.

УДК [101.1+340+316](477)(063)

©ОДУВС, 2022

Вельмишановні учасники!

Дозвольте привітати Вас із початком роботи наукового Зібрання «Людина має право: соціально-гуманітарний дискурс у контексті реформаційних процесів в Україні», що традиційно проводиться в нашому університеті в класичному форматі Круглого столу, присвяченого Всесвітньому Дню Філософії.

Розвинену демократичну та правову державу можна побудувати лише там, де права та свободи мають надійний захист з боку держави. Дотримання прав і свобод людини має бути пріоритетом для будь-якої держави. Дотримання прав людини є ключовою національною ідеєю усіх демократичних країн світу. Незалежно від обраної формули національної ідеї, в її центрі має знаходитися людина, її інтереси, права і свободи. Оже, у сучасному світі, правовою може вважатися лише та держава, у якій «людина» є найвищою соціальною цінністю.

У 1991 році Україна, стала незалежною державою, зробила перший крок на шляху до ствердження демократичності, верховенства права. Та на своєму шляху до розвиненої демократичної спільноти Україна мусить вирішувати не лише накопичені проблеми складного минулого, а й вимушена реагувати на загрози національній безпеці сьогодення.

З приємністю хочу відзначити, що обговорення вказаної багатоаспектної проблематики відбувається в стінах Одеського державного університету внутрішніх справ, який має добре відомі в Україні та за її межами потужні наукові школи й масштабні та перспективні навчально-освітні традиції у процесі формуванні високих професійних та морально-етичних якостей правоохоронців. Усім відомо, що серед органів правопорядку, які покликані першими прийти на допомогу людині в скрутній ситуації чільне місце посідає Національна поліція України, фахівців для роботи у якій вже століття готує наш заклад.

Також видається концептуально важливим активне сприяння філософії та всього комплексу соціально-гуманітарних дисциплін процесам формування індивідуальної гуманістичної правосвідомості кожного громадянина Української держави і в першу чергу – працівника правоохоронних органів.

Дозвольте побажати учасникам Круглого столу плідної праці, наукових відкриттів і звершень на благо філософської науки, українського державотворення, утвердження в суспільстві й державі європейських гуманістичних ідеалів в яких права людини постають центром філософського та соціокультурного дискурсу.

*З повагою,
ректор Одеського державного університету внутрішніх справ
Дмитро Швець*

ДІАЛОГ КУЛЬТУР В ЕПОХУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ЗМІН СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Атаманюк З.М.

*доктор філософських наук,
доцент кафедри філософії,
соціології та менеджменту соціокультурної діяльності
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»*

Глобалізація являє собою всеохоплюючий багатоаспектний процес перетворення світу в цілісну систему, що визначає майбутнє людської цивілізації. Перетворення світового суспільства на органічну цілісну систему підсилює вразливість локальних конфліктів з поширенням їх на глобальний простір. Глобалізація є найважливішим, найвпливовішим й найвиразнішим процесом в сучасних світових суспільних відносинах. В узагальненому визначенні глобалізація тлумачиться як новий етап світового розвитку, що якісно відрізняється від попередніх історичних формацій і характеризується різким прискоренням темпів інтернаціоналізації усіх сфер суспільного життя – економічної, соціальної, політичної, духовної – й виведенням їх на новий якісний рівень [1, с.42]. Небувале прискорення темпів соціальних змін в сучасну епоху проаналізував А.Тоффлер. Соціальна колізія між теперішнім і майбутнім була охарактеризована ним як «футурошок» [3, с.8].

Цементуючою силою глобалізаційних перетворень в соціальній сфері стало комунікаційне зближення народів, активізація міжнаціональних соціальних рухів, інформаційна революція, науково-технічний прогрес, інтернаціоналізація освіти, модернізація транспортних засобів, що значно полегшує спілкування в глобальному просторі.

Основні соціальні прояви глобалізації можна згрупувати за такими напрямками: посилення взаємозалежності міжнаціональних спільнот; «роздержавлення» системи міжнародних відносин; формування наднаціональних інститутів управління політичними, економічними й соціальними структурами в глобальному вимірі; стандартизація соціальної поведінки в планетарному масштабі; поглиблення диференціації між багатими й бідними країнами й соціальними верствами всередині країн за соціально-економічними показниками; посилення екологічної й демографічної напруженості. Глобалізація неминуче постає також як історичний процес уніфікації традицій, культур, релігій, ідеологій, що виражається в понятті «культурно-історична (ментальна) глобалізація».

Соціальний позитив виявляється в розширенні інформаційного поля для багатьох людей, у створенні потенційних можливостей налагодження особи-

стісних контактів в глобальному просторі, що полегшує становлення порозуміння між суб'єктами світового суспільства, формування спільних цілей соціального розвитку.

Водночас є глобалізаційні прояви, які оцінюються негативно або, принаймні, неоднозначно. Так, взаємодія культур часто здійснюється в напрямку поглинання західною культурною традицією усіх інших культур, в тому числі і європейської, що загрожує розмиванням національної самоідентичності населення країн, що втягуються в глобалізацію під прапором американізації. Існує навіть думка, що глобалізація – це всього лише поширена вестернізація, дифузія західного капіталізму, його інститутів та соціально-культурних орієнтацій на решту світу.

В умовах такого складного та суперечливого процесу як глобалізація взаємодія культур не являє собою однобічної культурної уніфікації, а носить багатоаспектний, неоднозначний характер. Протиріччя і конфлікти були і донині залишаються постійними супутниками процесів міжкультурної взаємодії, які здійснюють одночасно і творчу, і деструктивну роботу.

Особливе побоювання викликає у багатьох потік стандартної «масової культури», культу споживацтва, котрий йде від сучасної західної цивілізації. Навіть у найбільш розвинутих країнах Європи – у Франції, Іспанії, Німеччині – невдоволення викликає «американізація» їх мистецтва і способу життя.

За Гантінгтоном, відмінності між цивілізаціями більш фундаментальні, ніж відмінності між державами. В умовах глобалізації зростає цивілізаційна самосвідомість, у незахідних цивілізаціях відбувається процес «девестернізації» з орієнтацією на свої традиційні культурні цінності. Це стимулює міжцивілізаційні протиріччя. Так, протистояння християнської та ісламської цивілізацій виявляє різні цінності особливих соціокультурних спільнот, які мають альтернативні конфесійно-політичні орієнтири. З одного боку – це фундаменталізм з його орієнтацією на релігійну утопію, а з іншого – ліберальна демократія, що сповідує науково-технічний прогрес та ідеали постіндустріального, інформаційного суспільства з його плюралізмом та індивідуалізмом.

Наступає епоха діалогу культур, участь в якому стає найважливішою умовою розвитку будь-якої культури. При цьому відбувається взаємозбагачення культур при збереженні своєрідності кожної.

Діалог особливо необхідний перед лицем глобальних небезпек, що загрожують людству. Значимість діалогу полягає в тому, що в умовах взаємного духовного спілкування відбувається глибоке усвідомлення іншої культури й іншого людського досвіду. Діалог – сьогодні рятівний шлях, рухаючись яким можна уникнути крайніх форм конфронтації [2].

В кінцевому підсумку й сам Гантінгтон дійшов висновку про необхідність діалогу цивілізацій.

Отже, діалог - це поєднання різних смислів, у якому формується орієнтація розуму на взаєморозуміння. Прагнення зрозуміти Іншого (Чужого) передбачає пошуки універсальності. На зміну методу ізольованого вивчення окре-

мих типів культур, який вже вичерпав свої можливості, приходиться метод паралельного вивчення та порівняльного аналізу різних культурно-історичних типів, що вивчає те спільне, універсальне, що об'єднує їх. Виявлення універсальних цінностей – необхідна умова для досягнення взаєморозуміння між народами світу. При цьому дуже важливо зазначити межу допустимих розбіжностей в ім'я збереження принципу універсальності, який дає можливість різним культурам вступати в діалог. Люди мають відчувати себе не тільки розділеними, а й згуртованими ситуацією діалогу, що забезпечує взаєморозуміння.

Література:

1. Міжнародні стратегії економічного розвитку: навчальний посібник / ред. Ю. Г. Козак, В. В. Ковалевський, О. В. Захарченко. 2011. 256 с.
2. Преодолевая барьеры. Диалог между цивилизациями. Москва, : Логос. 2002. 191 с
3. Тоффлер Э. Шок будущего : монография. Москва : ООО «Издательство АСТ», 2000. 557 с.
4. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. Полис. 1994. №1. С.12-28.
5. Шпенглер О. Закат Европы: Очерки морфологии мировой истории. Москва : Мысль, 1998. 606 с.

**ФЕНОМЕНОЛОГІЯ «МУНІЦИПАЛЬНА ЛЮДИНА» ТА ЇЇ РОЛЬ
І ЗНАЧЕННЯ В ФОРМУВАННІ І ФУНКЦІОНУВАННІ ЛОКАЛЬНОЇ
ДЕМОКРАТІЇ ТА ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВНОСТІ**

Баймуратов М.О.

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри політичних наук і права
Південноукраїнського національного педагогічного
університету ім. К.Д. Ушинського,
Заслужений діяч науки і техніки України*

Кофман Б.Я.

*доктор юридичних наук, старший дослідник,
професор кафедри права, політології та міжнародних відносин
Університету імені А. Нобеля,
Заслужений юрист України*

В умовах становлення та розвитку в Україні феноменології локальної демократії у вигляді місцевого самоврядування (далі – МСВ) – конституційно-правового інституту (див. ст. 7 Конституції України [1]) і найважливішої іманентної ідентифікаційної ознаки демократичної правової державності, що не тільки відіграло революційну роль у становленні системи публічної влади в пострадянській державі, а й ознаменувало її «людинорозмірність» в сфері

публічної самоврядної (муніципальної) влади [2], суттєво підвищується автономність людини у взаємних відносинах з державою, її інституціями публічної влади та між членами локальної територіальної спільноти – територіальної громади у їх індивідуальних, групових і колективних проявах і комунікаціях:

а) в сфері МСВ (управлінсько-просторова ознака);

б) в межах територіальної людської спільноти (локального соціуму) (основоположно-суб'єктна ознака);

в) в умовах філософського стану повсякденності (філософсько-темпоральна ознака);

г) де людина фактично проходить етапи соціалізації, в тому числі й правової (соціально-формуюча ознака);

г') як результат останньої, формує свої атитюди (поведінкові позиції), в тому числі й правові (соціально-поведінкова ознака);

д) у процесі життєдіяльності реалізує їх у вигляді відповідних габітусів (практичних форм діяльності), в тому числі правових (соціально-діяльнісна ознака);

е) реалізуючи свої екзистенційні та інші інтереси індивідуального, групового і колективного характеру, що їх супроводжують (біхевіористично-різнорівнева ознака);

е) одночасно, практично здійснюючи конституційно-правовий статус людини і громадянина, що складається на локальному рівні соціуму у результаті складної комунікативно-діяльнісної та біхевіористично-поведінкової інтеграції зазначених інтересів, атитюдів і габітусів (нормативно-комунікаційна ознака);

ж) паралельно здійснюючи свій життєвий цикл (екзистенційна ознака);

з) тим самим підкреслюючи особливу значимість формування локальної системи існування і функціонування людини в межах локального соціуму, макросупільства і держави через формування кадастру її основоположних прав, локальної системи їх захисту, що реалізуються у вигляді її конституційно-правового статусу (визначально-телеологічна ознака).

Саме такий підхід найбільш яскраве і повно відображає і розкриває роль і значення феноменології «муніципальна людина» в формуванні і функціонуванні локальної демократії та демократичної правової державності, більш того, – він може бути обґрунтований як з доктринально-теоретичних позицій, так й з позицій прагматичного розуміння, вимірювання і реалізації.

Треба розуміти, що феноменологія муніципальної людини виникає на стику права і соціуму, права і людини, індивідуального і колективного, приватного та публічного, – тобто в межах науки про людину і соціум, їх органічну взаємодію, основоположний взаємний вплив та взаємозалежність, їх (впливу і взаємозалежності) аксіологічне, конотаційне, наративне, інформаційно-комунікаційне значення та потенціал, – у межах юридичної антропології.

Виникнення профільної феноменології також пов'язане з формуванням, проявами і реалізацією екзистенційно-природних інтересів людини в процесі здійснення нею свого життєвого циклу та функціонування в межах територі-

альної громади в умовах МСВ, – причому, наведені інтереси трансформуються в «муніципальні права людини». Наріжним камінням у формуванні феноменології «муніципальна людина», її внутрішньою основою-стромою, виступає т. зв. «синдром громадської участі», що, насамперед, характеризує людину-члена територіальної громади як носія політико-громадянських властивостей.

Формування феноменології «муніципальна людина» та її подальшого використання свідчать про:

а) актуалізацію проблематики реалізації прав людини на локальному рівні функціонування соціуму, тобто на рівні місцевого самоврядування, там, де конкретна людина в межах територіальної громади здійснює свій життєвий цикл (тенденція загальної гуманізації в національному муніципальному праві);

б) про поступове розширення прав та свобод не тільки громадян України, які на рівні місцевого самоврядування отримують додаткову та предметну мотивацію для участі в демократичних процесах на локальному рівні соціуму, з метою реалізації своїх особистісно екзистенційних, економічних, політичних, соціально-культурних та інших інтересів, а й іноземців, які протягом тривалого часу або постійно, легально проживають в межах відповідної громади, та не зважаючи на їх інший правовий стан становлять частину такої людської спільноти, тобто є її членами-жителями і, як наслідок, повинні володіти відповідними можливостями приймати участь в її розвитку та функціонуванні, одночасно реалізуючи свої екзистенційні потреби та інтереси (тенденція розширення суб'єктного складу територіальної громади в сучасному національному муніципальному праві);

в) про активні процеси формування однакового, з позицій об'єму і переліку (кадастру) прав і свобод, муніципально-правового статусу людини (особистості, жителя-члена територіальної громади), незалежно від її правового стану (тенденція зрівняння муніципально-правового статусу людини в сучасному національному муніципальному праві);

г) про застосування конституційно-правового статусу людини і громадянина як основи для формування муніципально-правового статусу людини, що спирається на муніципальні права людини (особи, жителя-члена територіальної громади) (тенденція виокремлення муніципально-правового статусу людини з її конституційно-правового статусу в сучасному національному муніципальному праві);

г') про роль муніципальних прав людини (особи, жителя-члена територіальної громади) в формуванні проксі моделі конституційно-правового статусу людини та виникнення феноменології «муніципальної людини» (тенденція використання конституційно-правового статусу людини для індокринації та формування муніципально-правового статусу людини в сучасному національному муніципальному праві);

д) про суттєву індокринацію феноменології «муніципальна людина» та про її подальшу концептуалізацію, що має теоретичне та об'єктивне праксеологічне підґрунтя для подальшого функціонування, розвитку і вдосконалення

як всієї системи локальної демократії, так й феноменології демократичної правової державності в бік їх структурованості, розширення суб'єктно-об'єктного впливу, побудови системи телеологічних настанов-пріоритетів, формування нормативного (правового) простору МСВ [3] та вдосконалення його самоврядно-колективістських засад (тенденція зростання значення феноменології «муніципальна людина» та її концептуалізацію в сучасному національному конституційному і муніципальному праві).

Література:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Баймуратов М.О. Публічна самоврядна (муніципальна) влада та громадянське суспільство: проблеми взаємозв'язку і взаємозалежності. Актуальні проблеми держави і права. 2003. Вип. 21. С. 131-138.
3. Баймуратов М.О. Конституційно-правовий простір місцевого самоврядування як простір формування, реалізації конституційно-правового статусу людини (особистості) і громадянина, охорони та захисту прав людини. URL: <https://constitutionalist.com.ua/bajmuratov-m-o-konstytutsijno-pravovyj-prostir-mist-sevoho-samovriaduvannia-iaak-prostir-formuvannia-realizatsii-konstytutsijno-pravovoho-statusu-liudyny-osobystosti-i-hromadianyna-okhorony-ta-zakhystu/> (дата звернення: 13.11.2022).

**РОЛЬ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У БОРОТБІ
З КУРІННЯМ У ЗАБОРОНЕНИХ МІСЦЯХ (В КОНТЕКСТІ
ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ)**

Бутирін Є.О.

*доцент кафедри політичних наук і права державного закладу
«Південноукраїнський національний педагогічний університет імені
К. Д. Ушинського», кандидата юридичних наук*

Карагіз Р.С.

*кандидат політичних наук, професор
кафедри адміністративної діяльності
поліції Одеського державного
університету внутрішніх справ*

Згідно зі статтею 175-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення: «Куріння тютюнових виробів у місцях, де це заборонено законом, а також в інших місцях, визначених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради, тягне за собою попередження або накладення штрафу від трьох (51 грн) до десяти (170 грн) неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а от за повторне правопорушення – від 170 грн до 340 грн».

На підставі ст. 222 Кодексу України про адміністративні правопорушення, органи Національної поліції розглядають справи про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 175¹ (за винятком порушень, вчинених у місцях, заборонених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради) [1], а на підставі ст. 219 Кодексу України про адміністративні правопорушення, виконавчі комітети (а в населених пунктах, де не створено виконавчих комітетів, виконавчі органи, що виконують їх повноваження) сільських, селищних, міських рад, розглядають справи про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 175-1 (за порушення, вчинені у місцях, заборонених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради) [1].

Також слід додати, що складені поліцейськими протоколи направляються до суду, а складені протоколи уповноваженими особами органів місцевого самоврядування – на розгляд адміністративних комісій.

Згідно з даними Державної служби статистики України за весь період 2018 року, до відповідальності за статтею 175-1 КУпАП було притягнуто 208 607 осіб [2]. На жаль, на сайті Державної служби статистики в наявності є статистична інформація щодо кількості адміністративних стягнень тільки за 2018 р. Однак, в аналітичному порталі «Слово та діло» вказано, що за період з січня по липень 2021 року, згідно з наданою статистикою, поліцейські територіальних підрозділів Національної поліції притягнули до відповідальності за куріння в заборонених місцях 206 003 людини, а це на 16 936 чоловік більше, ніж за аналогічний період минулого року (189 067 осіб). Зросла кількість штрафів, сума надходжень від яких склала 5,015 млн грн. [3]. На офіційному сайті Державної служби статистики також відсутня інформація про те, які органи склали адміністративні протоколи та в яких органах розглядалися ці протоколи.

Але навіть незважаючи на неточність статистичних даних, можна зробити висновок про те, що кількість складених адміністративних протоколів вражає низька. На нашу думку, головною причиною цього є незацікавленість поліції та уповноважених осіб органів місцевого самоврядування в складанні адміністративних протоколів за куріння в заборонених місцях.

Щодо Національної поліції, то складаннями адміністративних протоколів за куріння в заборонених місцях, як правило, займаються патрульні поліцейські та дільничні офіцери поліції. До обов'язків патрульної поліції, окрім складання адміністративних протоколів, належить таке: патрулювання вулиць міста; реагування на порушення правил дорожнього руху; оформлення ДТП; виїзд на виклик за номером 102 (це може бути повідомлення про сімейну сварку, бійку або грабіж тощо); також поліцейські мають попереджати та відвертати будь-які правопорушення в межах своїх повноважень та ін. Тобто, у патрульних поліцейських просто фізично не вистачає часу складати адміністративні протоколи.

Слід додати, що, на жаль, у Національній поліції існує багато пережитків ще з часів радянської міліції, один з них – «планові показники», у тому числі щодо складання адміністративних протоколів [4]. Через те виникає питання, якщо існують «планові показники», чому така низька кількість складених протоколів за куріння в заборонених місцях? Головною причиною цього є те, що патрульному поліцейському краще скласти адміністративний протокол за перевищення водіями транспортних засобів встановлених обмежень швидкості руху транспортних засобів більш як на двадцять кілометрів на годину (340 грн), порушення водіями транспортних засобів правил проїзду перехресть, зупинок транспортних засобів загального користування, проїзд на заборонний сигнал світлофора (510 грн), порушення правил користування ремнями безпеки або мотошоломами (510 грн.), ніж адміністративного протокол за куріння в заборонених місцях (51 грн.). Зрозуміло, що одним із головних елементів «планових показників» є суми штрафів.

З подібними проблемами стикаються дільничні офіцери поліції. Однією з головних проблем у роботі дільничних офіцерів поліції є проблема кадрового голоду. Наприклад, тільки в Донецькій області не вистачає 172 дільничних офіцерів поліції [5]. У зв'язку з надмірним навантаженням і відсутністю вільного часу, деякі дільничні офіцери поліції штучно підвищують показники складання адміністративних протоколів [6]. Іноді, вони схиляють до складання протоколів осіб, які звільнилися з місць позбавлення волі. Саме таким чином виконується «план показників».

Однак, не «солодко» доводиться тим поліцейським, які чесно виконують свої службові обов'язки. У деяких випадках, складання адміністративних протоколів за куріння в заборонених місцях закінчується їхнім побиттям [7, 8].

Слід додати, для того щоб притягти правопорушника до адміністративної відповідальності, його необхідно «піймати» саме в момент куріння. Це відбувається тільки у випадку, якщо, наприклад, поліцейський проходить поруч та побачить курця, або хтось вкаже на курця. Саме тому так складно покарати порушників у відповідь на звернення громадян (зокрема, найбільш часті звернення стосуються фактів куріння у під'їздах житлових будинків) [9, с. 47]. Ще однією проблемою для працівників поліції є випадок, якщо у правопорушника немає з собою документів, що можуть засвідчити особу. За таких обставин накласти штраф працівник поліції не може. Щоб розв'язати цю проблему необхідно правопорушника доставити у відділення поліції з метою встановлення особи. Працівники поліції погоджуються на це тільки в крайніх випадках, бо в них просто не вистачає часу.

Слід додати, що санкції за порушення законодавства України щодо куріння тютюнових виробів у заборонених місцях складають від 3 до 20 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (стаття 175-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення). На нашу думку, сума штрафних санкцій є

недостатньою. Для порівняння, відповідно до Кодексу Здор'я штату Арізона, куріння в будь-якому публічному місці є незаконними, а за такі дії органи поліції накладають штраф до 1 000 долларів США або заарештовують на термін до 3 днів [10], у Туреччині за куріння на проспектах, вулицях, площах, у парках, садах, на зупинках громадського транспорту штраф складає 120 долларів США [11].

Небажання влади розв'язувати цю актуальну проблему приводить до негативних наслідків, які пов'язані з соціальними конфліктами. Існує багато прикладів, коли конфлікти між курцями та некурцями-громадянами доволі часто переростають у бійку [12].

Література:

1. Кодекс про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. № 8073-Х. Відомості Верховної Ради УРСР. 1984. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

2. Кількість справ, які знаходились у провадженні, та осіб, притягнутих до адміністративної відповідальності (за статтями КУпАП та іншими законами України). Державна служба статистики. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

3. В Україні зросла кількість штрафів за куріння в громадських місцях. Аналітичний портал «Слово та діло». URL : <https://www.slovoidilo.ua/2021/08/23/novyna/suspilstvo/ukrayini-zrosla-kilkist-shtrafiv-kurinnya-hromad-skyx-miscyax>

4. Чому люди не хочуть йти працювати в патрульну поліцію. Zaxid.net. URL : https://zaxid.net/blogi_tag50977/.

5. Оцінка інституційної спроможності головного управління національної поліції в Донецькій області. Харківський інститут соціальних досліджень. Програма розвитку ООН в Україні. URL : <file:///C:/Users/User/Desktop/Police-DON-ukr.pdf>.

6. На Дніпропетровщині судитимуть поліцейського за підроблення протоколів про адміністративні правопорушення. Офіс генерального прокурора. URL : https://www.gp.gov.ua/ua/regions_news_detail?_m=publications&_c=view&_t=rec&id=227588. (дата звернення: 12.09.2021).

7. Жителю Умані, який побив поліцейського, загрожує до п'яти років за ґратами. Прочерк. Про це говорять Черкаси. URL : <https://procherk.info/news/7-cherkassy/83700-zhitelju-umani-jakij-pobiv-politsejskogo-zagrozhuje-do-pjati-rokiv-za-gratami>

8. Відомий рівнянин «начудив» у Києві і побив поліцейського у ресторані Радіотрек. URL : https://radiotrek.rv.ua/news/vidomiy-rivnyanin-nachudiv-u-kiievi-i-pobiv-policeyskogo-u-restorani-foto_270323.html.

9. Про контроль над тютюном. Загалом та в Україні. Центр громадського здоров'я. URL : <https://center-life.org/wp-content/uploads/2020/07/SHCHovarto-znaty-pro-kontrol-nad-tiutiuonom-zahalom-ta-v-Ukrai-ni.pdf>.

10. Екологія. Право. Людина. Верховенство права для захисту довкілля. Тютюнопаління чи здорове майбутнє? Вісник екологічної адвокатури, 15. URL : <http://epl.org.ua/pravo/klinichna-programa/doslidzhennya/>.

11. За куріння на вулицях в Туреччині ввели штраф \$ 120. Мультимедійна платформа іномовлення в Україні «Укрінформ». URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3136055-za-kurinna-na-vulichah-v-turec-cini-vveli-straф-120.html>.

12. В Днепре избили мужчину за замечание курящим в подъезде. Днепр вечерний. URL : <https://dv-gazeta.info/dneprnews/v-dnepre-izbili-muzh-chinu-za-zamechanie-kuryashhim-v-podezde.html>.

СТУДЕНТОЦЕНТРИЧНІСТЬ

Булавицька Д.Ф.,

студентка 1 курсу 3 групи ПД ННІПК

Одеського державного університету внутрішніх справ

Кіренко Н.В.

студентка 1 курсу 3 групи ПД ННІПК

Одеського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Дружкова І.С.

к.і.н., доцент, доцент кафедри

соціально-економічних дисциплін

Одеського державного університету внутрішніх справ

Вищі навчальні заклади несуть моральну та соціальну відповідальність за заохочення студентів бути новаторами та лідерами змін

Ринки праці, що швидко змінюються, вимагають від людей когнітивних і практичних навичок адаптації до середовища. Щоб ефективно функціонувати в економіці знань, студенти повинні мати навички — вирішення проблем, спілкування, співробітництва та критичного мислення — які вони можуть використовувати, стикаючись з новими викликами та досвідом. Світ, що швидко змінюється, вимагає від людей брати на себе відповідальність за своє навчання та розвиток, а не покладатися на знання та навички, передані їм іншими.

Таким чином, у сучасному світі дуже важливо, щоб навчальні заклади впроваджували орієнтовані на студента підходи, які дають студентам можливість розвивати ці навички протягом усього їхнього академічного досвіду [2].

Орієнтація на студента зосереджена на розвитку студента в цілому та визнає, що навчання не обмежується середовищем у класі, а скоріше охоплює соціальні, культурні та професійні аспекти ландшафту студента. Студентоцентричність базується на багатстві різноманітного досвіду студента для створення когнітивних структур, які формують основу особистості. Будучи активними учасниками навчання, учні беруть на себе відповідальність за своє

навчання. Стратегії викладання та навчання забезпечують гнучкість і адаптуються до унікальних потреб студента.

У середовищі, орієнтованому на студента, політика та процеси розроблені таким чином, щоб сприяти доступу, а не створювати перешкоди. Ці середовища адаптуються до змін у демографії студентів і вирівнюють систему для сприяння взаємодії та усунення перешкод [3].

В Університеті Гвельфа орієнтація на студента є фундаментальною цінністю, яку дотримуються співробітники, викладачі та студенти. Освіта, орієнтована на учня, і відкрите навчання є двома з п'яти стратегічних напрямків Університету Гвельфа. Засновані в 1995 році, ці напрямки формалізували потребу закладу сприяти самостійному навчанню, зв'язку дослідження та викладання, розвитку навичок і досвіду навчання. Відкрите навчання розглядалося як спосіб усунути перешкоди та розширити доступ до викладання та дослідницького досвіду університету.

Будучи відділом Університету Гвельфа, Open Learning and Educational Support (OpenEd) продовжує просувати ці напрямки шляхом проектування, розробки та надання повністю онлайн-курсів і програм для бакалаврату, магістратури та професійного розвитку. Онлайн-навчання надає студентам гнучкість, щоб вони могли брати участь у навчанні в той час і в тому місці, які їм найкраще підходять. Дизайн навчання надає можливість студентам взаємодіяти з контентом у мультимодальному підході: студент-контент, студент-студент і студент-викладач. Студенти є активними учасниками навчання через нашу модель.

OpenEd також співпрацює з організаціями, галуззю та асоціаціями, щоб розробити професійні програми, які розширюють навчальний та дослідницький досвід університету. Відкриття кампусу для нетрадиційних студентів гарантує, що заклад розширює свій інтелектуальний охоплення для підтримки соціального розвитку. Курси та програми розроблені з урахуванням конкретних потреб учня, включають принципи навчання дорослих та інтегрують сучасні дослідження та технології. Курси розроблені з урахуванням учня.

Наприклад, ми пропонуємо англійські мовні програми, щоб забезпечити шлях для іноземних студентів, які бажають продовжити навчання на бакалавраті та магістратурі в Університеті Гвельфа, яким необхідно задовольнити вимоги до володіння англійською мовою, щоб бути прийнятими. Ці програми сприяють інтернаціоналізації кампусу та надають усім студентам можливість обміркувати та дослідити діяльність, пов'язану з конкретною дисципліною, через глобальну призму.

Технології відіграють важливу роль у створенні середовища викладання та навчання, орієнтованого на студента, в Університеті Гвельфа. Дизайн класу, орієнтований на студента, фокусується на просторі, в якому відбувається навчання. У класах активного навчання використовуються інноваційні технології та обладнання для підвищення залученості та заохочення глибокого навчання.

Технології ретельно відбираються, щоб забезпечити підтримку навчальної діяльності та досягнення результатів навчання, а також мають бути простими у використанні, щоб не перешкоджати навчанню. Технології використовуються для оцінки та відстеження результатів курсу та програм, щоб інформувати про процеси вдосконалення навчальної програми та гарантувати, що студенти знають про свій прогрес. Технологія використовується, щоб надати студентам гнучкість і більший контроль над власним навчанням, зокрема під час вивчення курсу.

Крім того, технології є обов'язковими для надання студентам розширених послуг, які сприяють взаємодії в зручний для них час і в місці. Вибір OpenEd рішення Destiny One, наприклад, є ключовим прикладом інвестування в технологію для розширення послуг для студентів, для покращення досвіду студентів, а також для підвищення ефективності та ефективного використання досвіду в навчальному закладі.

Зосередження на підходах, орієнтованих на студента, більше не є вибором закладів, а радше обов'язком. Враховуючи зміни в демографії студентів, а також вимоги глобалізованого світу та мобільної робочої сили, орієнтовані на студента підходи забезпечать адаптацію роботи OpenEd до потреб студентів.

Література:

1. "Системи розподілу студентів вже немає - є міраж". Діалог про одну з найболючіших особливостей національної освіти. URL: <https://bolognaby.org/index.php/obk-v-smi/520-sistemy-raspredeleniya>
2. Student-Centricity No Longer a Choice, But an Obligation. URL: <https://evollution.com/technology/tech-tools-and-resources/student>
3. Інструкція для педагогів-новачків, як проводити онлайн-навчання. URL: <https://op.ua/ru/news/osvita-v-ukraini/>
4. Орієнтація на студента як орієнтир успіху. URL: <https://evollution.com/student-centricity-as-a-benchmark-for-success/>

ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ КОНЦЕПЦІЇ ІНТЕРНЕТУ РЕЧЕЙ

Варинський В.О.

*к. політ. н., доцент кафедри філософії
Національного університету «Одеська морська академія»*

На початку XXI століття концепція Інтернету речей (Internet of things, далі – IoT) стала однією з найпопулярніших футурологічних концепцій, але сам задум, що за допомогою пристроїв може передаватися інформація, з'явився досить давно. Ідея підключених пристроїв датується 1832 р., коли був спроектований перший електромагнітний телеграф. Телеграф забезпечив прямий зв'язок між двома машинами через передачу електричних сигналів. Однак справжня історія IoT почалася з винаходу Інтернету, що стимулювало пошу-

ки відповідей на різноманітні дотичні питання: від інженерних до морально-етичних та правових.

На сьогодні однією із актуальних проблем вважається проблема визначення IoT. Навколо його розуміння точиться дискусія, у результаті якої з'явилося 139 дефініцій даного поняття, що дозволяє стверджувати, що на сьогодні відсутні єдиний напрямок та одна точка зору щодо визначення поняття «інтернет речей (IoT)». Проте, проаналізовані дослідження дозволяють в цілому поділити розуміння IoT на дві основні гілки, що репрезентують суто технічну та філософсько-правову позиції.

За підходами Херндіка Дрю [1], Еріка Брауна [2] та інших науковців, IoT описується як фізичні об'єкти (або групи таких об'єктів) із датчиками, здатними обробки, програмним забезпеченням та іншими технологіями, які з'єднуються та обмінюються даними з іншими пристроями та системами через Інтернет чи інші комунікаційні мережі.

Найвідоміший вітчизняний дослідник IoT О.А. Баранов вважає, що під IoT варто розуміти «сукупність взаємодіючих технічних систем і комплексів, що складаються з мікропроцесорів, сенсорів, пристроїв, систем передачі даних, локальних та/або розподілених обчислюваних ресурсів і програмних засобів, призначених для реалізації суспільних відносин, в тому числі, пов'язаних з наданням послуг або проведенням робіт, на основі використання безлічі різноманітних даних і мережі Інтернет за безпосередньої участі або без участі суб'єктів цих відносин (юридичних або фізичних осіб)» [4, 100]. Розуміння IoT через реалізацію суспільних відносин вважаємо суттєвими і перспективними.

Фактично IoT технологічно об'єднує фізичний та віртуальний світ для створення інтелектуальних середовищ. IoT - це крок до цифрового майбутнього, в якому технологія буде тісно сплітатися суспільством в цілісну систему, в єдину екосистему, що в кінцевому рахунку максимально полегшить життєдіяльність та покращить можливість передачі, отримання та аналізу даних в автоматичному режимі, за рахунок використання штучного інтелекту. Саме тому програмісти та автори-розробники надсучасних програм намагаються якомога більше удосконалити свої роботи та розробляти їх на базі IoT.

За висновками фахівців Cisco IBSG у 2009 році кількість підключених до Інтернету (пристроїв, речей, предметів) перевищила кількість населення землі, а у 2020 році кількість таких підключень досягла – 50 мільярдів.

IoT надає нові можливості та передбачає конкурентні переваги для бізнесу, і це не єдина його перевага. Ця новітня технологія змінює не тільки спосіб розвитку промислового та споживчого ринку, а рівень мислення, розуміння світу і себе у такому світі.

Слід особливо відзначити, що IoT не виключає участі людини. Філософія застосування IoT орієнтована на людину і надає їй можливість доступу до

речей й управління ними. Саме контекст взаємодії людини й IoT ставить низку складних морально-етичних питань, від усвідомлення яких залежить визначення офіційного статусу IoT в суспільному житті, його співвідношення з штучним інтелектом та проблеми їх правового регулювання.

Як вважають Lemaignan S., Warnier M., Sisbot E. A., Clodic A. та Alami R., «взаємодія людини з роботом є викликом для штучного інтелекту. Він лежить на перехресті багатьох піддоменів штучного інтелекту і, по суті, вимагає їх інтеграції: моделювання людей і людського пізнання; отримання, представлення, маніпулювання абстрактними знаннями зручним для людини способом; прийняття рішень на основі цих знань; врешті-решт перетворюючи ці рішення у фізичні дії, зрозумілі людям і узгоджені з ними» [4, 45]. На нашу думку, така взаємодія зорієнтована, насамперед, на саму людину та є викликом для неї самої. Тому доволі назрілою є низка питань, зокрема:

- в якому сенсі можна сказати, що комп'ютер «розуміє» фрази природної мови?
- що є смыслом, а що слід вважати інтерпретацією?
- чи може свідомість людини бути відтворена у машині? Якщо так, то наскільки коректно?
- як використовувати IoT на благо людини, не порушуючи її права?

Усвідомлення цих питань потребує 1) концептуального осмислення суті IoT; 2) розробки онтологічних, аксіологічних та гносеологічних стратегій розвитку IoT; 3) методологічного забезпечення IoT; 4) визначення соціокультурних вимірів розвитку IoT, щоб технологічний прогрес не перетворився на «аморальний технологічний прогрес» [5, 51].

Надскладною є й морально-етична та правова проблеми побудови стосунків людини і машин в форматі футурологічних прогнозів щодо нового рівня свідомості людини і технологічного удосконалення IoT. Над її вирішенням працюють провідні світові науковці. Новітні філософські дослідження радять розробникам машин з використанням алгоритму вільної дії враховувати, що людина мислить не тільки раціонально, але й іраціонально. Крім того, формування особистісного «Я» відбувається тривалий час шляхом отримання знань, досвіду, через емоції, усвідомлення етичних норм, аксіологічних та правових вимірів суспільства.

Отже, філософські засади IoT становлять вагомий складову концепції інтернету речей, яка сприятиме усуненню морально-етичних та правових ризиків у його використанні.

Література:

1. Hendricks, Drew. The Trouble with the Internet of Things. London Datastore. Greater London Authority. Retrieved 10 August 2015. URL: <https://data.london.gov.uk/blog/the-trouble-with-the-internet-of-things/>

2. Brown, Eric. 21 Open Source Projects for IoT. Linux.com. Retrieved 23 October 2016. URL: <https://www.linux.com/news/21-open-source-projects-iot/>

3. Баранов О. А. «Інтернет речей» як правовий термін. Юридична Україна. 2016. № 5-6. С. 96-103.

4. Lemaignan, S., Warnier, M., Sisbot, E. A., Clodic, A., & Alami, R. Artificial cognition for social human–robot interaction: An implementation. Artificial Intelligence. 2017. Т. 247. С. 45-69.

5. Онищук І.І. Правове регулювання технологій штучного інтелекту: теоретико-прикладні та етичні засади. Наукові записки інституту законодавства Верховної Ради України. 2020. № 3. С. 50-57.

ДЕЯКІ З ПРИЧИН ФОРМУВАННЯ ЕКЗИСТЕНЦІЙНОЇ ЗАГРОЗИ НА СХІДНИХ КОРДОНАХ УКРАЇНИ

Величко С. А.

*доцент кафедри загальноправових
та соціально-гуманітарних дисциплін
Херсонського факультету Одеського
державного університету внутрішніх справ,
кандидат філософських наук*

Ось вже майже дев'ять місяців, як люди, котрі колись називали нас братами, мали родичів, знайомих і друзів в нашій країні, покрили кров'ю і вогнищами пожеж міст і сіл нашу прекрасну землю!

Як держава, що ще кілька років тому вважалася дружньою, послала свою армію на нашу землю, щоб палити, гвалтувати, грабувати і вбивати! І усе це було зроблено під радісні, вітальні, схвальні крики своїх віронопідданих громадян!

Як володарі дум, "зірки прамтайма" російського телеєфіру, що не так давно із задоволенням що приїжджали в нашу країну і працювали на наших телеканалах, стали відкрито закликати вбивати людей похилого віку, жінок і дітей; знищувати цивільну інфраструктуру України. Так, топові російські пропагандисти на зразок Володимира Соловйова і Маргарити Симоньян неодноразово закликали бомбити цивільну інфраструктуру України, включаючи електростанції. Тільки для того щоб змусити страждати мирних громадян, уся провина яких полягає в тому, що вони не бажають визнавати владу напівбожевільного російського диктатора.

Українська громадська думка була буквально шокована усвідомленням того як по-варварськи і нелюдяно поведуться на нашій землі російські військові, наскільки сильну і щирю ненависть відчуває до нас наш східний сусід. І це почуття так званого "братського народу" таке сильне, що багато матерів і батьків з

радістю відправляють на цю війну з людьми, які їм ні чим не погрожували, своїх дітей, а "люблячі дружини" в телефонних розмовах дозволяють своїм чоловікам вбивати українських дітей і гвалтувати українських жінок!

Спираючись на дані різних джерел, (від соціологічних опитувань і коментарів в соціальних мережах до рейтингів популярності політичних передач) значна частина російських громадян переживає сильні негативні почуття не лише до нашого народу, а і до поляків, прибалтів, грузинів, казахів, чехів і фінів. А англійці і американці для жителів Росії взагалі стали уособленням абсолютного метафізичного зла! Та, як це не дивно, компліментарність у багатьох росіян відсутня і до тих народів, чиї держави є союзниками або партнерами Російської федерації. Так до білорусів і вірмен російська масова свідомість ставиться украй неоднозначно, вона буквально пронизана імперською зневагою по відношенню до малих, залежних народів!

Так і в самій Росії міжнаціональні стосунки між титульною нацією і іншими народами що її населяють буквально просякнуті взаємною неприязню і нетерпимістю!

Треба зазначити, що в сучасній Росії емоції деструктивного, агресивного негативного характеру є невід'ємною частиною повсякденного життя суспільства, а також важливим елементом побутових і сімейних стосунків!

Так, за даними «приглажденої» офіційної статистики, сучасна Росія займає одне з провідних місць у світі по рівню сімейного насильства (не лише фізичного, але і психологічного). Між чоловіками і дружинами, батьками і дітьми дуже часто виникають конфлікти, які призводять до бійок, не рідко з використанням холодної зброї.

Тому зовсім не дивно, чому з такою легкістю багато російських дружин і батьків відправляють на безглузду і злочинну війну своїх чоловіків і синів! У відносинах між сусідами у багатоквартирних будинках, між членами робочих колективів, між звичайними громадянами і представниками влади рівень конфліктності так само високий.

В наслідок усього вище згаданого, на нашу думку, з одного боку відбулась криміналізація російського суспільства, а з іншого – відбулось відчутне зростання жорстокості в стосунках, що проявилось у поведінці російських солдат на тимчасово окупованих територіях.

Постає закономірне питання про причини стрімкого розвитку такого сценарію в суспільних відносинах. Чому свідомість пересічних росіян просякнута агресивною ненавистю до всього іншого?

Чому росіянин має таке нелюдське ставлення практично до усіх своїх сусідів, будь то українці або жителі країн Заходу. Чому росіяни змогли зайти так далеко в своєму світогляді, чому почали більш комплементарно відноситися до будь-яких видів насильства?

На нашу думку, це пов'язано з поширенням "некрофілії" в світоглядних установках як в соціальному, так і в культурному просторі сучасної Росії. Еріх Фромм, що приділив істотну увагу цьому явищу, під некрофілією розумів "пристрасне прагнення до усього мертвого, хворого, гнилого, такого, що розкладається; одночасно це пристрасне бажання перетворити усе живе в неживе, пристрась до руйнування заради руйнування; а також винятковий інтерес до всього чисто механічного (не біологічного). Плюс до того це пристрась до насильницького розриву природних біологічних зв'язків" [2, с. 284]. У культурі деструктивні тенденції проявляються в культивуванні на сторінках книг, на телевізійних екранах таких явищ, як насильство і смерть. Проте картини смерті представлені тут не для того, щоб викликати у глядача або читача сильні емоції. Образи танатоса в цих творах не орієнтують його на осмислення побаченого, не стають об'єктом або двигуном рефлексії. В усіх цих "творах" картини смерті виступають тільки видовищем, що залучає до себе увагу. Ніякого іншого емоційного навантаження вони, як правило, не несуть.

В якості світоглядного феномену некрофіліїне світосприйняття, як і біофлійне, існувало завжди. Практично в усіх великих історичних потрясіннях активну роль грали люди з некрофілією психологічною домінантою. Так Л. В. Фесенкова характеризувала суспільну свідомість Росії XIX століття, як некрофіліїну. Визначальний вплив на становлення революційної ситуації, на її думку, зробив некрофіліїний світогляд, властивий основній масі творчої інтелігенції того часу [1, с.38]. Проте саме на початку XXI століття некрофіліїні установки почали домінувати в масовій свідомості сучасної Росії.

Причин, що привели до формування такої ситуації багато. Одна з них, що мала особливий вплив на розвиток деструктивних рис масової свідомості в сучасній Росії, полягає в тому, що свідомість диктатора цієї держави має яскраво виражені некрофіліїні світоглядні установки! Саме завдяки його цілеспрямованим зусиллям в російському суспільстві і культурі почали активно розвиватися некрофіліїні риси.

А систему управління їм створену можна на нашу думку визначити як "некромратичну диктатуру" або некромратію!

Література:

1. Фесенкова Л. В. Тема смерті в російському менталітеті та утопічній свідомості / Л. В. Фесенкова // Ідея смерті в російському менталітеті. - СПб.: Вид-во Російського християнського гуманітарного інституту, 1999.-С. 30 - 47.
2. Фромм Е. Анатомія людської деструктивності буття / Е. Фромм. - М.: Республіка, 1994. - 447с.

МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воловик О.П.

*Курсант 301 навчального взводу
Херсонського факультету Одеського державного
університету внутрішніх справ, рядовий поліції
м. Одеса, Україна*

*Науковий керівник: **Алексєєнко А.О**
Викладач кафедри загальноправових та
соціально-гуманітарних дисциплін
Херсонського факультету Одеського державного
університету внутрішніх справ*

Ключові слова: права людини, воєнний стан, обмеження, захист, національне законодавство.

Сфера розвитку прав та свобод людини і громадянина в період останніх декад набрала обертів. Цей інститут права на даний момент є досить актуальним, тому що забезпечення захисту прав і свобод є одним з найголовніших векторів розвитку демократичної держави. Повномасштабна війна з Російською Федерацією показала, що даний інститут як ніколи є актуальним.

Головною цінністю індустріального суспільства виступають права і свободи людини, особливо під час воєнного стану, адже даний інститут є основним чинником державного нормативно-правового, а також конституційного регулювання, які виступають чи не найголовнішою функцією законодавства України. В умовах воєнного стану основним напрямом діяльності держави виступають права людини, що є безпосереднім свідченням демократичних перетворень в країні, ступеня розвитку суспільства, а також є національним пріоритетом.

Законом України № 2102-IX від 24 лютого 2022 року, Верховна Рада України затвердила Указ Президента України від 24 лютого 2022 року №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» [2]. За рахунок затвердження даного указу, Україна відкриває для себе новий напрям розвитку, а саме забезпечення захисту прав людини під час воєнного стану.

Стаття 3 Конституції України регламентує, що «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» [1, ст. 3]. Права та свободи людини і громадянина показують сенс, функціонал та стратегію розвитку державного механізму, як чинника соціальних та економічних відносин. Відповідальним за цей інститут є держава, яка виконує свої функції та несе відповідальність за виконання покладених обов'язків щодо захисту даного інституту. З цього ви-

пливає, що забезпечення захисту прав людини є першочерговою задачею держави.

Поняття «обмеження прав» варто розуміти як втручання державою у права і свободи людини, що є легітимним за національним та міжнародним законодавством, що відповідає принципам справедливості, законності та необхідності. Основною метою обмеження прав людини є забезпечення захисту охоронюваних національним та міжнародним законодавством значущих цінностей для суспільства, куди входять права на свободи, честь, гідність, життя, в тому числі забезпечення державної безпеки та правопорядку.

Підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновок, що обмеження прав і свобод людини є легітимізоване міжнародним та національним законодавством державне втручання в права та свободи людини і громадянина шляхом їх звуження для реалізації інтересів держави.

Відповідно до частини 2 статті 64 Основного Закону України, в умовах воєнного або надзвичайного стану не можуть бути обмежені наступні права і свободи: рівність конституційних прав і свобод та рівність перед законом; право на громадянство та на зміну громадянства; право на життя тощо[5, с. 322]

Також слід зазначити, що обмеження прав людини нормами національного законодавства не обмежується. Тобто таке таке правове явище також регулюється міжнародно-правовими нормами та міжнародним гуманітарним правом, тому що саме в умовах повномасштабної війни з Російською Федерацією дана проблематика набула чи не найбільшої актуальності.

Виходячи з означеного, можна зробити висновок, що права людини можуть бути обмежені (окрім тих, що не піддаються обмеженням відповідно до Конституції) лише протягом обмеженого часу і лише в тих межах, які не вплинуть на їх сутнісний зміст[3, с. 30].

Введення воєнного стану на всій території України є безпрецедентним заходом за роки незалежності, що спричиняє виникнення труднощів в організації захисту прав людини, зокрема з урахуванням необхідності протидіяти ворогу в умовах жорстких масових боїв та цілковитого нехтування державою-агресором Російською Федерацією усіх міжнародних звичаїв та порядків реалізації стратегії і тактики ведення війни[4, с. 288]. Враховуючи вищезазначене, потреба забезпечення захисту прав людини є актуальною, проте контролю за дотриманням законності не вистачає для ефективного врегулювання даного питання. Отже, шляхи реформування даного механізму мають ґрунтуватись на наступних тезах:

- законодавче закріплення нової системи органів державної влади, що реалізують політику у сфері правозахисної та правотворчої діяльності, а також нового ступеня незалежності процесів правотворчості;

- зниження рівня формальності процедури розгляду заяв, скарг, пропозицій, які пишуть громадяни, в тому числі, для фіксації фактів порушення прав

та свобод, з огляду на те, що їх обмеження може бути неправомірним та може суперечити Конституції та законам України;

– закріплення безоплатної правової допомоги та супроводу, в тому числі роз'яснень питань у сфері інформаційного забезпечення, а також роз'яснення громадянам особливості правотворчої і правозахисної діяльності.

В Україні основу правової бази формують саме конституційні права, які за своєю сутністю є і політичними, і економічними, і солідарними. Їх скасування неможливе незалежно від правового режиму, що запроваджено у державі.

Ключова сукупність прав людини відображена у Конституції України та детермінована у науковій роботі. Проте, життєдіяльність громадян в умовах воєнного стану є особливо важким періодом для України, а тому концепції та практика реалізації прав людини вимагають вдосконалення, що зумовлює перспективність проблематики та формує вектори для подальших досліджень.

Література:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
2. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» : Закон України від 24.02.2022 № 2102-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-ІХ#Text>.
3. Корнієнко М. В., Права людини в умовах воєнного стану: загальноправовий дискурс, Проблеми становлення правової демократичної держави, Південноукраїнський правничий часопис № 1-2, Київ, 2022, с. 27-31.
4. Моца А. А., Моца В. В., Права людини в умовах воєнного стану, Правові перспективи, № 4(22), Київ, 2022, 280-291с.
5. Романенко Ю. С., Обмеження прав людини в умовах воєнного стану, Актуальні питання правового та патріотичного виховання здобувачів вищої освіти зовнішніми умовами навчання в умовах воєнного стану, Матеріали науково-теоретичної конференції, Київ, 2022, 320-323с.

ПРАВА ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Гедікова Н.П.

*доктор політичних наук, професор,
професор кафедри політичних наук і права Державного закладу
«Південноукраїнський національний педагогічний університет*

Однією з характерних особливостей сучасного світу є наймасштабніший в історії людства випадок локальних збройних конфліктів. Збройні конфлікти (війни) завжди пов'язані з насиллям і порушенням прав людини, а їх забезпечення у цих умовах потребує удосконалення існуючих або розробки нових нормативно-правових актів та запровадження відповідних соціально-правових заходів як на міжнародному рівні, так і на рівні окремої держави. В

цих умовах актуалізується необхідність підвищення ефективності правового захисту кожної людини.

Зміст і спрямованість діяльності суверенної, незалежної, демократичної, соціальної, правової Української держава визначають права та свободи людини і громадянина.

Конституція України регулює взаємовідносини між індивідами, людиною і державою, громадянським суспільством і їх інституціями як рівними суб'єктами права. Призначення Конституції визначає її юридичний зміст, який обумовлюється наступними принципами: перший, найважливіший – основні права та свободи людини і громадянина; другий – основи конституційного ладу, які складають систему загальних принципів діяльності держави з метою забезпечення прав та свобод людини і громадянина; третій – конкретна система «стримувань і противаг» між законодавчою, виконавчою і судовою гілками державної влади, розроблена для ефективного захисту основних прав і свобод людини [1, с. 31]. Виходячи з цього, констатуємо, що усі норми Конституції України (прямо або опосередковано) викладені у відповідності до цих положень, що у свою чергу свідчить про те, що Основний закон ґрунтується на «стержневому принципі права – принципі справедливості» [1, с. 16].

Крім того, Основний закон є нормативно-правовим фундаментом законодавства України у сфері дотримання, забезпечення та розширення основоположних прав та свобод людини і громадянина. За роки незалежності нашої держави прийнято низку законодавчих актів у цій сфері.

Революція гідності 2014 року і події, пов'язані порушенням прав людини внаслідок анексії АРК та збройної агресії Російської Федерації, дій окупаційної адміністрації Російської Федерації на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях, ознаменували новий етап в утвердженні цінності прав і свобод людини як в свідомості людей, так в правотворчій діяльності держави. Зокрема, у 2015 р. і 2021 р. було введено у дію Укази Президента України «Про затвердження національної стратегії у сфері прав людини». У Загальній частині Стратегії зазначено, що вона «спрямована на об'єднання суспільства з питань щодо розуміння цінностей прав і свобод людини, що забезпечуються та захищаються на основі принципів рівності та недискримінації. Стратегія зосереджена на розв'язанні основних системних проблем у сфері забезпечення, реалізації та захисту прав і свобод людини в умовах нових викликів, що постали перед суспільством, але не вичерпує повністю проблематики у зазначеній сфері [2].

Необхідно зауважити, що на ефективізацію конституційно-правового забезпечення і гарантування прав та свобод людини і громадянина вплинули міжнародні нормативно-правові акти у цій сфері. Важливе місце у правотворчому процесі в Україні у сфері, що досліджується, належить Загальній декларації прав людини.

Права людини визначені Загальною декларацією прав людини та іншими міжнародно-правовими актами, норми яких імплементовано в законодавстві України, знайшли своє повне відображення у розділі II Конституції України.

Конституційні цінності знаходяться в системній єдності, утворюючи певну ієрархічну підпорядкованість. Основою цієї системи є особисті права і свободи, центральне місце серед яких займає закріплене в ст. 27 Конституції України [3] невід'ємне право на життя, забезпечення і захист якого є першочерговим завданням держави.

Усі права і свободи громадян України гарантуються державою, оскільки держава бере на себе обов'язок забезпечити ці права.

У результаті повномасштабного воєнного вторгнення 24 лютого 2022 року Російської Федерації на територію України, на території країни було порушено застосування та реалізацію норм національної правової бази, міжнародного гуманітарного права та міжнародного права прав людини.

Російська Федерація починаючи з 2014 року на території України порушує усі базові принципи міжнародного гуманітарного права, одним із яких є принцип гуманізму та заборони наруги над людською гідністю. Зокрема, вона здійснює масові порушення прав людини у світлі статей 2 та 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Нагадаємо, що відповідні частини цих положень передбачають: «Право кожного на життя охороняється законом. Нікого не може бути умисно позбавлено життя інакше ніж на виконання смертного вироку суду, винесеного після визнання його винним у вчиненні злочину, за який закон передбачає таке покарання» (ст. 1) [4], «нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню» (ст. 3) [4]. Також, країна-агресор здійснила безліч порушень і інших положень Конвенції.

Тисячі вбитих і поранених цивільних осіб, зниклих безвісти, катування й жорстоке поводження, сексуальне насильство, пошкодження цивільної інфраструктури, «сотні тисяч будинків зруйновано або пошкоджено, мільйони людей стали вимушеними переселенцями, а тисячі компаній втратили своє майно та бізнес» [5].

Агресори навіть не намагаються запроваджувати запобіжних заходів, щоб уникнути або щонайменше звести до мінімуму загрози життю і здоров'ю цивільного населення та пошкодження об'єктів цивільної інфраструктури. Більше того вони роблять це свідомо, грубо порушуючи закони та звичаї війни.

Україна визнає важливість проведення на національному і міжнародному рівні ретельного розслідування законності дій Російської Федерації на території нашої країни починаючи з 2014 року. Влада країни в рамках своїх повноважень робить усе можливе і не можливе, а також сприяє національним і міжнародним органам, установам і організаціям зібрати докази щодо воєнних злочинів, скоєних на території України російськими військами під час збройного конфлікту.

Література:

1. Мучник А. Г. Коментарий к Конституции Украины. Київ : Парламентское изд-во, 2000. Кн. 1. 254 с.
2. Про затвердження національної стратегії у сфері прав людини : Укази Президента України від 24.03.2021 № 119/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/119/2021> (дата звернення 11.11.2022).
3. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 11.11.2022).
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини): 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення 11.11.2022).
5. Мालюська Д. Україна подала до ЄСПЛ ще один позов проти Росії. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/06/23/novyna/polityka/ukrayina-podalal-yespl-shhe-odyn-pozov-proty-rosiyi-malyuska> (дата звернення 11.11.2022).

ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДАННЯ ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ МІЖ АДВОКАТОМ ТА ДИТИНОЮ

Грігорова Г.Л.

*к.ю.н., адвокат, викладач кафедри політичних наук і права
Державного закладу «Південноукраїнський
національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»*

Питання обов'язкового надання професійної юридичної допомоги не лише у кримінальному досудовому і судовому провадженні, а й щодо усього кола правових питань, нажаль залишається не вирішеним не лише у сфері ювенальних правовідносин. Ми підтримуємо твердження А.Г. Кучерени щодо необхідності «вирівнювання» (зокрема, шляхом запровадження інституту ювенальної адвокатури) положення неповнолітнього у правовідносинах, де його опонентами частіш за все виступають особи із повною право- та дієздатністю [1, с. 319]. Вважаємо за необхідне, задля виключення некомпетентного втручання, юридичну практичну діяльність розуміти лише як професійну.

У контексті розвитку ювенального підходу як науково-практичної правової орієнтації на забезпечення кращих інтересів дитини, необхідним є подолання правової невизначеності у питанні представництва адвокатом неповнолітнього у приватно-правових відносинах (зокрема, у разі відсутності згоди батьків на таке представництво та у спорах між батьками та дитиною).

Чинне законодавство не містить спеціальної норми щодо регулювання надання професійної правничої допомоги дитині. Такі правовідносини набува-

ють загального регулювання відповідно до положень Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (надалі – Закон) [2]. Так, згідно ст. 26 Закону адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги. Отже, можливості здійснення представництва адвокатом інтересів неповнолітнього передуює укладання договору про надання правової (правничої) допомоги. Статтею 14 Правил адвокатської етики [3] визначається, що Договір про надання правової допомоги це договір, за яким одна сторона (адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) зобов'язується надавати правову допомогу іншій стороні договору (клієнту) на умовах і в порядку, що визначені договором, а клієнт зобов'язується оплатити надання правової допомоги та фактичні витрати, необхідні для виконання договору, у випадку, якщо така оплата передбачена договором. До договору про надання правової допомоги також застосовуються загальні положення цивільного законодавства про договір.

Цивільне законодавство наділяє неповнолітнього обмеженим переліком прав (зокрема і щодо укладання цивільно-правових договорів) в залежності від досягнення ним певного віку, зокрема у віці до 14 років дитина має право: 1) самостійно вчиняти дрібні побутові правочини; 2) здійснювати особисті немайнові права на результати інтелектуальної, творчої діяльності, що охороняються законом (часткова цивільна дієздатність); у віці від 14 до 18 років дитина поряд із вище переліченими правами може: 3) самостійно розпоряджатися своїм заробітком, стипендією або іншими доходами; 4) самостійно здійснювати права на результати інтелектуальної, творчої діяльності, що охороняються законом; 5) бути учасником (засновником) юридичних осіб, якщо це не заборонено законом або установчими документами юридичної особи; 6) самостійно укладати договір банківського вкладу (рахунку) та розпоряджатися вкладом, внесеним нею на своє ім'я (грошовими коштами на рахунку) [4].

Вказане положення цивільного законодавства, фактично визначає межі правосуб'єктності дитини у приватно-правових відносинах. Аналізуючи вищевикладену норму Цивільного кодексу України, (надалі – ЦК України) вбачається, що укладання договору із адвокатом виходить за межі правосуб'єктності дитини, а відтак – потребує отримання попередньої згоди батьків чи осіб, що їх замінюють.

Повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданими відповідно до Закону України «Про адвокатуру».

Межі свободи укладання договору між адвокатом та дитиною досліджено у практиці Верховного Суду. Так, у справі №369/13467/20 (постанова 16 червня 2021 року) Верховний Суд наголошує, що у випадку представництва малолітньої особи адвокат повинен надати суду докази наявності згоди її батьків на укладення договору. Утім, представляючи особу, яка досягла 14 ро-

ків, адвокат надає суду лише документи, що підтверджують повноваження на представництво (ордер, довіреність) без необхідності підтвердження згоди батьків на укладення договору [5].

Вказане рішення фактично резюмує обов'язок адвоката отримати згоду батьків як малолітньої, так і неповнолітньої особи, проте надає адвокатові право не надавати підтвердження наявності такої згоди до суду у разі, коли дитині виповнилось 14 років. Зважаючи на положення Правил адвокатської етики таке тлумачення порядку укладання договору про надання правової допомоги жодним чином не розширює інструментарій для адвоката. Адже у разі неотримання адвокатом згоди батьків (опікунів, піклувальників) перед підписанням договору з дитиною такий договір можна вважати договором, що підписаний особою яка не мала права його підписувати. Це своєю чергою визначає підставу недійсності договору передбачену ст. 215 ЦК України.

У зв'язку із цим актуалізація набуває питання дотримання адвокатом принципу якнайкращих інтересів дитини до моменту підписання договору. Окреслене питання кореспондує із одним із базових принципів юстиції для дітей – право дитини бути почутою. Керівними принципами Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей закріплено необхідність забезпечити дитині право на власного юрисконсульта та представництво від свого імені під час судового розгляду, в якому є або може бути конфлікт інтересів між дитиною і батьками або іншими зацікавленими сторонами [6].

Зважаючи на те, що чинне законодавство наділяє органи опіки та піклування повноваженнями щодо надання згоди на вчинення неповнолітнім певних юридично значущих дій у разі необґрунтованої відсутності такої згоди одного чи обох батьків, вважаємо, що наділення органу опіки та піклування повноваженнями щодо надання згоди на юридично значущі дії дитини у разі їх відповідності її найкращим інтересам подолає правову невизначеність зокрема у питанні порядку укладання договору із адвокатом.

Література:

1. Кучерена А.Г. Адвокатура в условиях судебно-правовой реформы. – М.: Юркомпани, 2009. 432 с.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 року № 5076-VI . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення 12.11.2022 року).
3. Правила адвокатської етики затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року 09 червня 2017 року URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15-pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf (дата звернення 12.11.2022 року).
4. Цивільний кодекс: Закон України від 16.01.2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/435-15> (дата звернення 12.11.2022 року).

5. Постанова Верховного Суду від 16 червня 2021 року справа №369/13467/20 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98267310> (дата звернення 12.11.2022 року).

6. Керівні принципи Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей прийняті Комітетом міністрів Ради Європи 17 листопада 2010 року і пояснювальна записка URL:<https://rm.coe.int/16804c2188> (дата звернення 12.11.2022 року).

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Давидова А.В.

*студентка 2 курсу за спеціальністю 081 «Право»
Одеський державний університет внутрішніх справ*

Науковий керівник: Пальшков К.Є.

*к.політ.н., доцент, т.в.о. завідувача кафедри
соціально-економічних дисциплін*

Одеського державного університету внутрішніх справ

Одним із соціально-політичних явищ є війна. Вона є найгострішою формою розв'язання релігійних, ідеологічних, суспільно-політичних та ін. протиріч, що могли виникнути між державами, націями та ін. За будь-яких збройних протистоянь є постраждала сторона. Так і зараз є постраждала сторона - український народ, чий права і свободи порушуються. Найголовніше право, яке було порушено під час війни, то право на життя, що закріплено Конституцією України. Та у зв'язку з сучасними подіями у нашій країні порушено ще низку інших прав людини, а саме: права на гідність та недоторканість, право на охорону здоров'я тощо. Сюди можна віднести і випадки пошкодження або знищення майна людини, обмеження її волі у випадку її знаходження на окупованій території. Вбивства, тілесні пошкодження, катування, викрадення людей з захоплених територій - все це є дії (зі сторони агресора), що порушують права людини під час війни.

Розглянемо права, що обмежуються. Держава воєнним станом також значно обмежує права своїх громадян. Наприклад, обмеження права на вільне пересування, тобто введення комендантської години. Введення особливого режиму в'їзду та виїзду з населених пунктів. Контролюючи засоби зв'язку, перевіряючи особисті речі або навіть в деяких випадках житло, то є втручанням в особисте життя людини. Під час війни забороняється проведення виборів та референдумів, що обмежує права громадян на участь в управлінні державними справами. Під заборонаю також масові збори та акції. За воєнного стану людину можуть позбавити її майна (Закон України «Про передачу,

примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану»). Але, оцінивши це з іншого боку, то ці заходи є необхідними саме для збереження і продовження прав громадян України у майбутньому. Так, М. Корнієнко розглядає воєнний стан як «засіб відновлення умов, за яких людина може ефективно реалізувати свої права та свободи» [Цит.: 5, с. 30].

Важливо зазначити, що в даній сфері законодавства практика України відповідає світовому досвіду. Про це пише А. Славко, досліджуючи законодавство декількох країн, зокрема, США, Молдови, Німеччини тощо. Науковець зазначає, що такі основні права і свободи людини, як-от: право на життя, право на тілесну недоторканість людини, право на справедливий суд та принцип презумпції невинуватості, рівність громадян перед законом, а також право на зазнавати дискримінації мають бути гарантованими державою. Обмеження інших прав і свобод в тій або іншій мірі допускається законами зарубіжних держав [4, с. 78].

Крім того, зазначимо, що сьогодні українська влада намагається гнучко реагувати на рівень поточних загроз. Наприклад, аби установи, підприємства та організації мали змогу довше працювати на певному етапі було скорочено комендантську годину, при цьому враховувався рівень загроз для кожного регіону. В той же час, наприклад 2 травня 2022 року в Одесі та передмісті комендантську годину було запроваджено на добу, тоді як для решти області змін не відбулося.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30.
2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травня 2015 року. Відомості Верховної Ради. 2015. № 28. Ст. 250.
3. Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану: Закон України від 17 травня 2012 року. Відомості Верховної. 2013. № 15. Ст.99
4. Славко А.С. Обмеження прав і свобод людини і громадянина за умов дії режиму воєнного стану: порівняльно-правовий аспект. Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія ПРАВО. Випуск 41. Том 2. Ужгород: Ужгородський національний університет, 2016. С. 74-78.
5. Корнієнко М.В. Права людини в умовах воєнного стану: загальноправовий дискурс. Південноукраїнський правничий часопис: Проблеми становлення правової демократичної держави. Одеса: ОДУВС, 2022. С. 27-30.

ПРОБЛЕМАТИКА ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЗБРОЙНОГО НАПАДУ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Дерев'янкін С.Л.

кандидат юридичних наук, доцент

доцент кафедри політичних наук і права

*Південноукраїнський національний педагогічний
університет ім. К.Д. Ушинського*

На сучасному етапі розвитку світового політичного процесу однією з головних проблем виявилось забезпечення ефективної дії механізмів захисту прав людини, як на національному, так і на міжнародному рівнях. Збройний напад російської федерації на Україну призвів до руйнівного впливу на реалізацію прав людини по всій країні. Збройні сили російської федерації широко застосовують зброю вибухової дії із широкою зоною ураження в населених пунктах, зокрема важку артилерію, різні типи ракет, а також авіаудари. Велика кількість випадків загибелі або поранення цивільних осіб і масштаби руйнувань та пошкоджень цивільних об'єктів переконливо свідчать, що численні атаки, здійснені збройними силами російської федерації, не відповідали нормам міжнародного гуманітарного права, що регулює ведення бойових дій, зокрема принципам розрізнення, пропорційності та запобіжних заходів, а також заборони невибіркових атак. Інтенсивні бойові дії призвели до катастрофічних наслідків для цивільного населення та справили руйнівний вплив на здійснення прав людини, зокрема прав на життя, недоторканність, здоров'я, харчування, воду, освіту та житло.

Не дивлячись на досить швидкий розвиток і удосконаленні діючих норм у сфері захисту прав людини, дана сфера в умовах війни залишається найбільш уразливою. Проблема прав людини стала загальною компетенцією міжнародної спільноти. Вона стала предметом регулювання універсальних та регіональних конвенцій, договорів загального і спеціального характеру [1;2]. Важливим в контексті сучасної реальності представляється юридичний аспект закріплення прав людини в міжнародних нормативно-правових документах. Норми міжнародного права у сфері захисту прав людини є правом результату. Вони вимагають від держав утримуватися від певного набору дій й одночасно домагатися в повному обсязі здійснення інших для досягнення конкретного результату – дотримання прав людини й їх якнайшвидшого відновлення в разі порушення. Дана позиція є системоутворюючою характеристикою міжнародного права у даній сфері регулювання [3].

Від початку збройного нападу російської федерації на Україну здатність людей користуватися основоположними свободами зазнала суттєвого та радикального впливу. Україна відступила від низки своїх зобов'язань у галузі

прав людини, зокрема, права на свободу вираження поглядів і мирних зібрань. Відступ дозволяється тільки тією мірою, яка суворо необхідна в цій ситуації за умов, що такі заходи не тягнуть за собою дискримінації [4]. Вплив нападу на свободу думок та вираження поглядів, а також на свободу мирних зібрань та об'єднання включає як обмеження, так й інциденти, що водночас порушують інші права, серед яких, зокрема, право на життя, свободу та особисту недоторканість, і заборона на катування і жорстоке поводження. Права на свободу думки та вираження поглядів, мирних зібрань та об'єднання захищаються застосовними під час збройного конфлікту.

В умовах воєнного стану, запровадженого 24 лютого, військово командування та військові адміністрації були наділені повноваженнями забороняти проведення мирних зібрань у відповідних районах їхньої відповідальності. Цей крок поряд із відступом України від Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, ймовірно, пояснює, чому не спостерігалось жодних значних зібрань протягом всього періоду запровадження воєнного стану.

Водночас, у районах, які контролюються збройними силами російської федерації, відбулося кілька мирних проукраїнських зібрань, переважно на знак протесту проти окупації. Й принаймні в десяти випадках ці зібрання були розсіяні збройними силами російської федерації, які вдалися до невідповідного та непропорційного застосування сили, використовуючи сльозогінний газ, світлошумові гранати та вогнепальну зброю (вели стрільбу поверх голів учасників). Переважна більшість цих інцидентів сталася в Херсонській області. Про інші повідомлялося в містах Енергодар, Мелітополь, Токмак, Бердянськ Запорізької області та в Криму [5].

СКПЛ та основний пакет додаткових протоколів до неї стали частиною міжнародного права і зайняли в ньому привілейоване становище у другій половині минулого століття. З того часу затвердження, використані в них норми, залишаються майже не змінними. Галузеві (спеціалізовані) конвенції з прав людини детально регламентували зобов'язання щодо окремих найбільш уразливих груп населення і кваліфікували як злочини особливо небезпечні і злісні прояви порушень прав людини.

Нажаль наразі, практика притягнення до відповідальності, яку застосовує Україна, вказує на недостатнє забезпечення ефективності кримінальних покарань за порушення норм міжнародного гуманітарного права та інших серйозних порушень міжнародного права. Це включає встановлення та розшук осіб, підозрюваних у скоєнні такі злочини, а також виконання зобов'язань щодо притягнення таких осіб до відповідальності національними судами, або ж передавати їх для суду іншій державі-учасниці. З огляду на зазначене необхідно як на національному, так і міжнародному рівнях забезпечити дотримання, у будь-який час та за будь-яких обставин прав людини та норм міжнародного гуманітарного права.

Література:

1. Hehir A., Murray R.W. Protecting Human Rights in the 21st Century. New York: Routledge. 2017. -278 p.
2. Brysk A., Stone M. Expanding Human Rights: 21st Century Norms and Governance. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2017. -296 p.
3. Шамраєва, В. М. Права людини у сучасних міжнародних відносинах: еволюція розвитку, проблеми та перспективи. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право», 2020. (30), С. 174-184. URL: <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2020-30-20>
4. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII від 19.10.73р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text
5. Ситуація з правами людини в Україні в контексті збройного нападу російської федерації 24 Лютого – 15 Травня 2022 року. 29 червня 2022 року. URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/countries/ua/2022-08-17/2022-06-UkraineArmedAttack-UKR.pdf>

ПРАВА ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Дідик В.В.

студентка 2 курсу

за спеціальністю 081 «Право»

Одеський державний університет внутрішніх справ

Науковий керівник: Пальшков К.Є.

к.політ.н., доцент, т.в.о. завідувача кафедри

соціально-економічних дисциплін

Одеського державного університету внутрішніх справ

Дискусія про права та свободи людини і громадянина у теперішній час набуває все більшого сенсу. Адже рівень їх дотримання є показником розвитку демократичної, соціальної і правової держави. Встановлювати і узаконювати права і свободи людини є головним обов'язком держави. Реальне гарантування прав і свобод громадян а також їх безпеки відноситься до первинних життєво важливих інтересів держави. Життя українського народу змінилися після того, як Росія пішла на повномасштабне військове вторгнення 24 лютого 2022 року, відповідно цьому було прийнято Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 року [3]. При цьому, авторка погоджується з думкою, що воєнний стан варто розглядати як «засіб відновлення умов, за яких людина може ефективно реалізувати свої права та свободи» [Цит.: 6, с. 30].

Найуразливішим з основних порушень, які посягали на права людини, стало право на життя. В умовах сьогодення право на життя людини, реалізація такого права та його захист є зрозумілим. Оскільки життя є необхідною умовою для досягнення всіх прав та свобод людини. Це право закріплено в Конституції України та в усіх договорах з прав людини, адже право людини на життя – це частина загального міжнародного права, але тим не менш, право на життя може бути законодавчо обмежене за певних правових і фактичних умов [1]. Збройна агресія наглядно показала, що порушення суверенітету та територіальної цілісності України одночасно тягне за собою порушення прав та свобод особи, її інтересів, а особливо – права на життя тощо. Права людини, які гарантовані чинним законодавством України, підлягають захисту також і в окремих галузях права. Також треба відмітити забезпечення прав людини на рівні національної безпеки. То варто сказати, що звуження і обмеження цих прав не допускається в умовах воєнного стану, як і в мирний час. Зауважую, що права людини, які належать до сфери національної безпеки, підлягають захисту та охороні незалежно від дії особливих правових режимів [4].

Сьогодні говорять про те, що «засоби масової інформації є «четвертою» гілкою влади в державі». Щодо обмеження прав для ЗМІ в умовах воєнного стану, то згідно Основного Закону України свобода слова, вільне волевиявлення думки може бути обмежене в інтересах національної безпеки, через те, що воєнний стан запроваджується саме аби відвернути загрозу національній безпеці та суверенітету України. Отже, обмеження свободи вираження у такій ситуації є виправданими. Так, насправді ЗМІ відображають в собі те, що прямо впливає на реалізацію гарантій прав і свобод людини та громадянина. Вони відіграють надзвичайно велику роль у створенні відповідних умов для забезпечення реалізації цих прав [5, с. 280 -291].

Законом обмежується також і реалізація права власності, але ці обмеження чітко не окреслені. Дане право взагалі може бути скасованим державою за умов воєнного стану. Треба підкреслити, що закон передбачає компенсацію за таке вилучення. Крім того, передбачено повернення такого майна у випадку його збереження під час використання в воєнний час. Втім, відшкодування вартості майна істотно не впливає на фактичний можливість фактичного вилучення майна. Крім того, під час дії воєнного стану мають місце незаконні обмеження права на таємницю кореспонденції. Мають місце випадки втручання і певною мірою порушення даного права. Статтею 163 Кримінального кодексу України передбачено кримінальну відповідальність за «Порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер» [2].

Підкреслити треба також діяльність суддів в умовах воєнного стану. Незважаючи на активні бойові дії в Україні правосуддя в нашій державі здійснюється, а конституційні права громадян захищаються. Роль суддів під час

війни особливо зростає, бо саме судова гілка влади у воєнний час повинна здійснювати контроль за діями інших гілок влади. Адже саме судова гілка влади має забезпечувати конституційні права людини під час війни, бо саме в такий складний для України час існують підвищені ризики того, що повноцінна реалізація деяких конституційних прав людини стане взагалі неможливою. Конституційне право кожної людини на судовий захист є абсолютним та непорушним, а отже має бути забезпечено державою, навіть в умовах воєнного чи іншого складного для існування держави і суспільства стану. На мою думку, головне, в діяльності суддів є збереження поваги та справедливості, а особливо – верховенства права. [4].

Роблячи висновок, можна сказати, що права людини в умовах воєнного стану є особливо вразливими, а їх захист може бути ускладненим. На державу покладається необхідність встановлення правового зв'язку між встановленими обмеженнями прав і свобод людини та зусиллями держави щодо ведення війни в окупантом.

Література:

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
3. Указ Президента України №64/2022 від 24.02.2022 р. «Про введення воєнного стану в Україні». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення 29.10.2022).
4. Резнікова О. О., Сьомін С. В. Проблеми захисту конституційних прав і свобод громадян України під час врегулювання збройного конфлікту на Донбасі. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2017-05/konf_Dondas-157ee.pdf
5. Моца А. А., Моца В. В. Права людини в умовах воєнного стану. Наукові перспективи. 2022. № 4(22). С. 280-291.
6. Корнієнко М. В. Права людини в умовах воєнного стану. 2022. С. 30. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2022/1-2/7.pdf>

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА НА УКРАЇНСЬКИХ ТЕРЕНАХ НА РУБЕЖІ XIX - ПОЧАТКУ XX СТ

Дружкова І.С.

кандидат історичних наук,

доцент, доцент кафедри соціально-економічних дисциплін,

Одеського державного університету внутрішніх справ.

Питання захисту авторського права в Україні є актуальним не перший десяток років. Час відліку в сучасному розумінні авторського права в основному XIX ст. Це торкається не лише українських земель, які в зазначений період входили до складу двох імперій – Російській та Австро-Угорській.

У більшості європейських країн до початку XIX століття вже здійснювався захист авторського права, однак він прирівнювався до прав власності. Поняття інтелектуального права на той час ще не було введено в термінологічний лексикон правознавців. Слід зазначити, що ухвалені закони такі не забезпечували надійного захисту авторських прав і не дозволяли отримувати справедливую компенсацію за їх порушення.

Саме поняття «інтелектуальна власність» виникає 1879 року, автором який сформулював визначення був бельгійський учений Е. Пікар. Він вважав, що авторські права істотно відрізняються від права власності на речі, і вони не належать ні до речових, ні до обов'язкових прав.

У зв'язку з технічним прогресом у сфері друкарства, розвитком книжкової торгівлі, розповсюдженням преси, появою великого обсягу перекладної літератури потрібно забезпечувати охорону авторських прав.

У багатьох країнах до початку XIX століття вже діяли різні закони про захист авторських прав, але ці закони охороняли лише твори національних авторів.

Для повноцінного забезпечення охорони авторських прав в інших державах потрібно було укладення міжнародних актів, угод, що захищають права авторів та на території інших країн.

Для розробки міжнародних актів з вищезазначеної проблеми проводилися міжнародні конгреси. Так, у 1858 році в Брюсселі було проведено Конгрес авторів творів літератури та мистецтва щодо підготовки багатостороннього документа з охорони прав авторів. У 1878 році відбувся Конгрес у Парижі, в період проведення всесвітньої виставки, саме на даному Конгресі було прийнято резолюцію про необхідність розробки конвенції з охорони авторських прав.

В результаті проведення зазначених конгресів за участю делегатів від більшості європейських країн у 1886 році в Швейцарії було прийнято Бернську конвенцію про охорону літературних та художніх творів.

Саме з моменту прийняття зазначеної конвенції починається міжнародний захист авторських прав. Ухвалення цієї конвенції дозволило подолати тери-

торіальний принцип охорони авторських прав, даючи можливість захисту прав іноземних авторів на їх твори.

Згодом до тексту конвенції вносилися неодноразові зміни, пов'язані переважно з розширенням об'єктів охорони авторських прав, які з'являлися у зв'язку зі зростанням технічного прогресу у суспільстві.

Так, об'єктами охорони, окрім літературних та художніх творів, були лекції, проповіді, музично-драматичні твори, хореографічні твори, кінематографічні твори, твори живопису, архітектури, фотографічні твори, карти, ілюстрації.

Бернська конвенція закріпила основні принципи захисту авторських прав, які застосовуються й нині у багатьох країнах світу.

Прикладом таких принципів є принцип національного режиму, відповідно до якого кожна країна, яка підписала конвенцію, має надавати іноземним авторам такий самий обсяг прав, як і для авторів своєї країни.

Одним із важливих аспектів конвенції стала умова, відповідно до якої «неможливо ставити охорону авторських прав у залежність від дотримання будь-яких формальностей, навіть якщо вони існують у країні першої публікації». Зазначене положення дозволило авторам творів практично безперешкодно оформляти право авторства за собою та застосовувати закріплене за собою право у будь-якій державі, яка підписала конвенцію.

Також конвенція встановила мінімальний термін охорони авторських прав: протягом усього життя автора та 25 років після його смерті. Пізніше до конвенції було внесено зміни – мінімальний термін охорони авторських прав збільшився до 50 років після смерті автора. Збільшення терміну захисту авторських є, безперечно, великим досягненням, гарантуючи захист авторських прав і після смерті автора. Цю конвенцію підписала більшість європейських країн, включаючи Бельгію, Німеччину. Російська імперія приєдналась вже на початку ХХ ст. так само і Австро-Угорська.

У 1895 рр. було розроблено та прийнято новий закон про авторське право в Австро-Угорщині. Закон у Російської імперії з'явиться у 1911 році.

Наразі учасниками Бернської конвенції є понад 160 держав. Таким чином, уже в ХІХ столітті у більшості європейських країн авторські права підлягали захисту не лише на національному, а й на міжнародному рівні. Однак процес покращення захисту був далеко не одномиттєвим.

Література:

1. Ігор Розкладай Строк охорони авторського права: історичний аспект <https://cedem.org.ua/analytics/avtorske-pravo-stroky/>

ФЕНОМЕН «VUCA-ДІЙСНОСТІ»: ВІД ЕПОХИ ПОТОКУ ІНФОРМАЦІЇ ДО ЕПОХИ НАТХНЕННЯ

Дулгер В.В.

*кандидат юридичних наук,
декан факультету підготовки фахівців для
підрозділів кримінальної поліції
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Сьогодні, у світлі глобальних тенденцій становлення і розвитку інформаційного простору, вкрай важливою стає пильна увага до інформаційно-комунікаційних технологій, причому як з боку науки, так і з боку влади. І небезпідставно, оскільки ми живемо у світі VUCA – нестабільному, невизначеному, складному та неоднозначному.

Абревіатура VUCA прийшла до нас із 90-х років минулого століття. У перекладі з англійської вона дослівно означає: Volatility – нестабільність, Uncertainty – невизначеність, Complexity – складність, Ambiguity – неоднозначність. Все це невід’ємні характеристики сучасної дійсності [5].

Показово, що першими концепцію VUCA-світу сформулювали американські військові. Конфлікти на периферії сфер впливу СРСР та США, війни в Перській затоці та на Балканах продемонстрували що зростає вплив інформації на успіх дипломатичних та військових кампаній [4].

Якщо провести паралель із сьогоденням, можна сказати, що найбільш яскраво VUCA-дійсність проявляється у так званих гібридних конфліктах. Інформація стала головною зброєю, здатною знищувати цілі армії без жодного пострілу на полі бою, руйнувати усталені політичні системи та керувати думкою мільйонів людей [2,396].

Звернемо увагу на те, що, як мінімум, три прикметники з чотирьох в абревіатурі VUCA (крім нестабільності) мають безпосереднє відношення до інформації, характеризуючи тенденцію до погіршення сприйняття, аналізу та, отже, реагування.

Фактично, світ VUCA – квінтесенція прогресу, помноженого на глобальну нестабільність та відмінності у розумових процесах різних поколінь. Так, сучасне покоління набагато більше властиве кліпове мислення, ніж представникам ранніх поколінь.

Ускладнює ситуацію той факт, що багато в чому така ситуація – результат не лише природної трансформації навколишньої дійсності, але й цілеспрямованих маніпуляцій інформацією. Політики, військові та глави транснаціональних корпорацій часто зацікавлені у створенні певного хаосу в головах людей, щоб надалі вести їх у потрібному для себе напрямі [1, 281].

Світ бізнесу та фінансів – це відображення політики та соціального розвитку суспільства, а значить, він у тій самій (якщо не більшій) мірі схильний до згубного або лікувального впливу потоків даних.

Так ось, для того, щоб перемогти, або хоча б встояти, у VUCA-світі бізнесменам, маркетологам та всім креативним людям важливо зрозуміти: все, що вони роблять, має приносити людям радість саме зараз. Це означає перехід від економіки уваги до економіки участі, від епохи потоку інформації до епохи натхнення.

Література:

1. Горемикіна Ю.В. Соціальний захист в Україні: первинні та вторинні соціальні ризики людського розвитку. Соціально-трудова відносина: теорія та практика. 2017. № 2. С. 276–286.
2. Гросул В. Сутність та особливості формування антикризової стратегії підприємства в умовах VUCA-світу / В. Гросул, О. Жилиякова // Бізнес Інформ. – 2015. – № 11. – С. 393-399.
3. Панькова О.В., Касперович О.Ю. Диспропорції соціально-економічного розвитку в умовах цифровізації: проблеми та ризики для ринку праці України. Ринок праці та зайнятість населення. 2019. № 3(59). С. 35–43.
4. Циган Р.М., Солодков Д.Є. Негативні чинники впливу кризи, спричиненою пандемією COVID-19, на малий і середній бізнес. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2021/95.pdf
5. Leadership challenges in the V.U.C.A world [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oxfordleadership.com/leadership-challenges-v-u-c-world>

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ПРИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Зеленський Є.В.

*курсант 301 навчального взводу
Херсонського факультету Одеського
державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Федорченко О.В.
к.і.н., завідувач кафедри загальноправових
та соціально-гуманітарних дисциплін
Херсонського факультету Одеського
державного університету внутрішніх справ*

Початок так званої «спецоперації» рф та запровадження воєнного стану в Україні внесли зміни до всіх сфер нашого життя, в тому числі деформували ринок праці. Багатьом мешканцям нашої держави під гнітом російських окупантів довелося покинути рідні домівки, відповідно, залишити свої місця роботи. Виїхавши, чи за кордон, чи в більш безпечне місце на Україні у них постало питання: «Чим займатися далі? Як прогодувати свою родину?». Безумовно, здатність українського народу швидко адаптуватись до будь-яких

умов навколишнього середовища вражає, та все ж спробуємо з'ясувати, які виникали труднощі під час працевлаштування.

Війна підвищила ризики та невизначеності, створивши бар'єри для вільного руху факторів виробництва, у т.ч. робочої сили, призвівши до руйнування інститутів ринку праці та їх ефективного функціонування. Проблеми в економіці у поєднанні зі значними внутрішніми переміщеннями та потоками біженців призводять до масштабних втрат у сфері зайнятості. Зростання рівня безробіття, соціальне відчуження, гендерна нерівність, дискримінація на робочому місці, у т.ч. по відношенню до молоді, поширення бідності – серед головних негативних соціальних наслідків війни.

Втрата та пошкодження виробничих активів та інфраструктури, переривання ланцюгів постачання торгівельних мереж послабили потенціал ринку праці, призвівши до «зривів» та втрати можливостей до працевлаштування більшості українців. У малого бізнесу скорочуються можливості з фінансової підтримки свого штату працівників. Так, малий та середній бізнес в Україні вже скоротив 1,07 млн працівників.

Хоча статус безробітного дозволяє отримувати допомогу у зв'язку з безробіттям і переміщені особи можуть звертатися до будь-якого центру зайнятості незалежно від реєстрації місця проживання чи перебування. Мінімальний розмір такої допомоги в Україні на сьогодні становить 1800 грн. [1].

Для підтримки ВПО Кабінет Міністрів України підготував дорожню карту «Як знайти роботу внутрішньо переміщеним особам», в якій зібрана актуальна інформація для внутрішньо переміщених осіб з питань працевлаштування, в тому числі зазначені можливі ризики (наприклад, описані відомі випадки шахрайства), а також шляхи їх уникнення.

Зараз спостерігається велика конкуренція серед кандидатів. За даними експерта ринку праці А. Міхно, якщо до подій 24 лютого одна вакансія набиравла близько 10 відгуків, зараз вона отримує більше 40. Разом із тим, розмір заробітних плат майже не змінився. Сьогодні на сайтах-агрегаторах вакансій, наприклад, Jooble, популярними є наступні посади із місячною ставкою 9500-20 000 грн: менеджер з продажу; маркетолог; водій; торговий представник; менеджер по роботі з клієнтами; продавець-консультант; логіст; оператор служби підтримки; перекладач.

Через великий попит на вакансії роботодавці стали приділяти більшу увагу навичкам кандидатів. Перевага надається спеціалістам з досвідом роботи. Тому рекомендується додавати до резюме професійні вміння та якості, які є важливими для бажаної посади. Наприклад, в умовах війни стала важливою швидка адаптація до життя в новому місці, здатність розв'язувати комплексні проблеми тощо [2].

Найскладніше зараз знайти роботу юристам, страхувальникам, працівникам сфери обслуговування, краси та спорту, охоронцям, освітянам та науковцям, спеціалістам, які працювали в сфері автомобільного бізнесу. Для них зараз найменше актуальних вакансій.

При цьому є і сфери, в яких зарплати або утрималися та тому ж рівні, що і в попередньому місяці, або трохи підвищилися. Так, у сфері автомобільного бізнесу, незважаючи на те, що падіння зарплат з початку війни відбулося більше ніж на 50 відсотків, у травні середня зарплата у відкритих вакансіях дещо підвищилася.

У сфері виробництва та сільського господарства середня зарплата зросла з 13 300 гривень у квітні до 16 600 гривень у травні. Медики та фармацевти входять до найбільш затребуваних спеціалістів. Проте рівень зарплат для них не надто високий. Щоправда, у травні середня заробітна плата у відкритих вакансіях для них підвищилася з 14 900 гривень у квітні до 18 200 гривень у травні [3].

Безумовно, під час війни ситуація з національною економікою в цілому та ринком праці зокрема є важкою і говорити про якийсь відновлення до завершення варварських обстрілів нашої землі не доводиться. Україна зараз виживає головним чином за рахунок патріотизму своїх громадян, які продовжують працювати та боронити свою землю, та, дякуючи допомозі від інших держав, завдяки якій держава може підтримувати людей, які опинилися у скрутному становищі.

При цьому на підприємства, що мають можливість продовжити працювати, лягає обов'язок максимально сприяти працевлаштуванню українців. Чим більше людей знайдуть роботу в нинішніх складних умовах, тим менше буде навантаження на держбюджет за рахунок меншої кількості допомог та буде більше податків. І це головний шлях відновлення української економіки.

Зовнішня військова агресія спричинила крім фінансово-економічної кризи, ще й гостру соціально-демографічну проблему для України, пов'язану з величезним відтоком переселенців з окупованих територій. Незважаючи на докладені зусилля уряду, вирішення багатьох проблем правового захисту переселенців залишається актуальним.

Література:

1. Окремі проблеми працевлаштування та правового захисту тимчасово переселених осіб URL: http://helem.com.ua/view.php?cat_1=&cat_2=187&lang=1.

2. Пошук роботи під час війни – на що треба звернути увагу? URL: <https://oppb.com.ua/articles/poshuk-roboty-pid-chas-viyny-na-shcho-treba-zvernuty-uvagu>

3. Ринок праці під час війни: чи є у українців шанси знайти собі нову роботу URL: <https://www.unian.ua/economics/other/rinok-praci-pid-chas-viyni-chi-ye-u-ukrajinciv-shansi-znayti-sobi-novu-robotu-ostanni-novini-11868372.html>

ПАНДЕМІЯ КОРОНАВИРУСА ТА ЗАГРОЗИ ДЕМОКРАТІЇ

Каменчук Т.О.

*кандидат політичних наук,
доцент кафедри політичних наук і права
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»*

Пешитерева О.Я.

*студентка соціально-гуманітарного факультету
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».*

Коронавірусна пандемія поставила перед світом фундаментальні питання. Як зберегти наші свободи, як відновити нашу демократію, як заново відкрити світ? І перш за все, як зберегти нашу людяність, гуманність і, відповідно, нашу цивілізацію? Найсильніший шок, якому піддалася українська і світова економіка за час поширення коронавірусу, заклала фундамент для активізації внутрішньополітичних і зовнішньополітичних дій, але які з них дійсно мають за мету впоратися з кризою, а не поглибити її?

Німецький філософ Петер Слотердаjk вважає, що світ веде «помилкову війну». За його словами, боротьба з коронавірусів не має нічого спільного з військовою мобілізацією, вживані заходи перебільшені, а галузь охорони здоров'я стає пособницею тоталітарної політики. Французький філософ Ален Фінкелькраут не згоден зі П. Слотердаjk і вважає його критику цинічною, захищаючи застосування радикальних заходів. А. Фінкелькраут позитивно оцінює те, що політика відновила першість над економікою і вірно розставила життєві пріоритети, в першу чергу захищаючи найслабших і вразливих. Він підкреслює, що поки життя людини похилого віку коштуватиме стільки ж, скільки життя людини в розквіті сил, громадський нігілізм не отримає приводу восторжествувати, а людство залишиться цивілізацією [1].

Однак справедливо визнати, що ніхто не мог в повній мірі і з найбільшою правдоподібністю оцінити те, як зміниться світ після коронавірусної пандемії. Крім того, події кінця зими 2022 року, пов'язані з повномасштабною війною РФ проти України та в цілому і проти демократії на світовому рівні якоюсь мірою зробили боротьбу з пандемією не першочерговим і навіть не другочерговим завданням. Це пов'язано в першу чергу з тим, що наше суспільство все ще переживає нові для себе події і не має можливості відрефлексувати те, що відбувається.

Суперечка А. Фінкелькраут зі П. Слотердаjk, як і всі інші дискусії філософів, політичних мислителів і, можливо, політиків про коронавіруси, його значення, ступеня його небезпеки, засобів боротьби з ним і, найголовніше,

наслідки всього цього для суспільства, мають більш глибокий сенс. Вони важливі головним чином для того, щоб коронавірус не позбавив нас більшого, ніж просто здоров'я і благополуччя. Як і під час всіх великих криз ми боремося за свободу і мир, досягти якого, виходячи з сучасних умов, може бути зовсім непросто.

Сенс пандемії довгий час був оточений теоріями змови, які крутилися навколо тієї чи іншої «домінуючої» в свідомості деяких людей, стереотипної доктрини про те, що вірус міг бути придуманий американськими вченими для ослаблення глобальних конкурентів, або, наприклад, був створений китайськими розробниками, які прагнули отримати ключові переваги і стати вирішальною світовою державою. Не варто забувати і про теорії змови, в яких коронавірус поширювався ізраїльтянами, тому як, з історичної точки зору, євреї так чи інакше відповідальні за все [6]. Найменш цікавою при цьому виглядає теорія про те, що один з вірусів просто поширювався більше, сильніше і масовіше, ніж інший, викликавши пандемію замість звичайної, обмеженої і історично знайомої для нас епідемії.

І все ж реакція суспільства на коронавірусну пандемію відповідала стандартній історичній моделі, якщо про такі моделі взагалі можна говорити. Після перших повідомлень про поширення коронавірусу в Китаї та його поступової передачі в Європу і на американський континент, світ став свідком поведінки, яка супроводжує кожну існуючу загрозу (від війни до тероризму) в той момент, коли вона вже реальна, але все ще не загрожує нашому безпосередньому оточенню. Частина суспільства зменшувала небезпеку, нагадуючи про кількість щорічних смертей від грипу, інша частина якоюсь мірою навіть вітала її. Особливо це торкається психологів, виходячи з самогубної психологією бажаного руйнування, але все ж применшення небезпеки рано чи пізно закінчується, коли суспільство стикається з реальністю загибелі. Раптовість і дивина всіх подій, що відбуваються, змусили суспільство повірити в їх нетривалість, але, як виявилось, коронавірус був недооцінений.

Хоча німецький на той час канцлер Ангела Меркель поряд з деякими іншими політиками заявила про те, що коронавірус та сама Друга світова війна, боротьба з хворобами – це все ж не війна [3]. Це небезпечне порівняння примушує зовнішнього ворога і руйнування інфраструктури з швидким розповсюдженням інфекції, і в сучасному політичному контексті воно може мати і дійсно мало велику руйнівну силу. Кожна надзвичайна ситуація тим чи іншим чином зміцнює уряд, концентрує владу і надає правлячій групі надзвичайні повноваження. Але це не тільки виклик, а й спокуса. Саме тому зараз часто цитується твердження французького філософа Мішеля Фуко про те, що епідемія – це мрія сильних світу цього, яка дає можливість контролювати населення, визначати місце індивідів, вести реєстри інформації і створювати жорсткий простір, в якому кожен схильний до прямого впливу влади [4]. Од-

нак звідси виникають і логічні питання: хто є найбільш могутнім в сучасному суспільстві? Чи справді це уряд або президент? Або ж за цим стоять олігархічні клани. Це питання може по праву охоплювати медіа та засоби масової інформації. Але чи дійсно політики користуються даною ситуацією і контролюють суспільство, як це робить, наприклад, Віктор Орбан в Угорщині? Або ж це просто виняток, який підтверджує правило? Але найголовніше тут те, чи дійсно це мрія демократичних урядів? Погляд на реальність є багатоскладовий, і теза М. Фуко, якщо застосувати його до поточної ситуації, не підтверджується.

Деякі уряди навіть наполегливо чинили опір введенню обмежувальних заходів, від Великобританії до Німеччини. Італійський уряд, який стикнувся з цією пандемічною катастрофою, схоже, і зовсім не відчувал задоволення від консолідації влади і контролю над суспільством. Але навіть якщо пандемія – це не мрія сильних, то це все ще спокуса, як для сильних, так і безсильних. Це спокуса для суспільства послабити те, що буває стомлюючим, дратівливим і часто обтяжливим, а саме демократію та її основну умову – людську свободу.

У статті німецької газети Die Welt, опублікованій в квітні 2020 року, говориться про те, що у вільній державі, керованому верховенством закону, далекосяжні обмеження основних прав можуть працювати тільки до тих пір, поки вони зрозумілі і прийняті [2]. Саме тому важливо не тільки пояснити дії держави, уряду, але й висвічувати їх перспективи.

Обмежувальні заходи, прийняті в Україні в середині березня 2020 року, були спрямовані в першу чергу на навчальні заклади, масові скупчення людей і авіа перельоти в деякі країни. Наступні за ними додаткові обмеження, введені Кабінетом Міністрів, обмежували переміщення по вулиці більш ніж двох людей, призупинили роботу 21 контрольно-пропускних пунктів і зобов'язали до обов'язкової обсервації всіх осіб, які прибувають в країну на більш ніж 3 тижні. Через своє географічне розташування України стала не просто свідком, а й учасником ситуації, в якій коронавірус швидко поширився по всій Європі і змусив уряд багатьох країн повністю самоізолюватись. До кінця березня Україна ввела режим надзвичайної ситуації, а спочатку введений карантин неодноразово продовжувався, про що прем'єр-міністр Денис Шмигаль говорив ще в травні 2020 года [5].

Небезпека концентрації влади збільшується в зв'язку з тим, що будь-який уряд під час кризи (загрози, стихійного лиха, епідемії) логічно підсилює свої повноваження. Репресивні рішення приймаються з негайним ефектом, тому що іншого вибору при демократії не передбачається. Опозиція в такому випадку пригнічується, так як її звичне політичний простір – Верховна рада в Україні та парламенті в ряді інших країн – тимчасово ослаблена. Публічний простір опозиції, тобто можливість медіальної репрезентації, також скорочується. І якщо українська опозиція протягом майже року з моменту поширення коронавіруса більшою мірою погоджувалась з керівництвом уряду, то деякі інші європейські країни такий шанс не отримали.

Події останніх місяців, пов'язані з агресією Росії і розв'язанням повномасштабної війни проти нашої країни і, в кінцевому рахунку, проти демократичного розвитку країн світу, з новою силою підтверджують всі попередні висновки щодо ефективності / неефективності управлінських рішень на період пандемії та дискусії щодо форми правління (демократична чи авторитарна), але, на превеликий жаль, вже на більш суворому рівні – відкритої війни проти людства.

Література:

1. Altwegg, J. Die Niederlage der Denker. Frankfurter Allgemeine Zeitung. 2020. URL: <https://www.faz.net/aktuell/feuilleton/franzoesische-kontroverse-niederlage-der-denker-in-corona-krise-16705488.html>
2. Spahn nennt zwei Bedingungen für das Ende des Stillstands. Welt. 2020. URL: <https://www.welt.de/politik/deutschland/article207149517/Coronavirus-in-Deutschland-Spahn-nennt-zwei-Bedingungen-fuer-das-Ende-des-Stillstands.html>
3. Кантор, М. Случился вирус, а должна была быть война. Новая газета. 2020. URL: <https://novayagazeta.ru/articles/2020/03/20/84416-sluchilsya-virus-a-dolzha-byla-byt-voyna>
4. Каспэ, И. Место для новой Утопии: пандемия коронавируса через призму философии. РБК Тренды. 2020. URL: <https://trends.rbc.ru/trends/futurology/5f0dfb0c9a7947d5be2e3727>
5. Когда в Украине начался карантин: хронология событий и что изменилось от его начала. 24 канал. 2020. URL: https://24tv.ua/ru/kogda-nachalsja-karantin-v-ukraine-2020-hronologija-chto-izmenilos_n1378136
6. Новая “война” США и Китая: шанс или ловушка для Украины – мнения экспертов. Українська призма. 2020. URL: <http://prismua.org/новая-война-сша-и-китай-шанс-или-ловуш/>

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ВИМІР ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ

Камінська О.А.

к.і.н., доцент, професор

кафедри загальноправових та

соціально-гуманітарних дисциплін

Херсонського факультету Одеського

державного університету внутрішніх справ

Федорченко О.В.

к.і.н., завідувач

кафедри загальноправових та

соціально-гуманітарних дисциплін

Херсонського факультету Одеського

державного університету внутрішніх справ

Сьогодні українське суспільство переживає дуже важкий період. Війна – це серйозне випробування на саме існування нашої держави, нашого народу. Війна показала і ще покаже хто є хто. Суспільство очиститься від різного роду «ватників», «ждунів» і «сочувствующих». На деокупованих територіях відновлюються українські органи влади, які поповнюються новими, патріотично налаштованими, кадрами. Встановлюються нові правила взаємодії, змінюються способи і засоби реалізації соціальних потреб, що викликає необхідність правового регулювання всього спектру суспільних відносин [1, 34]. А тому поряд з глобальним завданням перемоги, постають і супутні. Одним із важливих факторів ефективного розвитку української держави є формування високого рівня правової культури, як складової загальної культури людства.

Культура як така виступає узагальненим показником діяльності людського суспільства. Її рівень визначають уявлення про добро і зло, звичаї і традиції, форми спілкування, види виробництва тощо. Крім того, на нього впливає і стан регулювання суспільних відносин правовими нормами. З іншого боку культурні норми є первинними по відношенню до всіх інших соціальних норм, у т.ч. правових. Отже, можемо відмітити діалектичний зв'язок між ними: з одного боку право впливає на рівень культури суспільства, з іншого – остання визначає появу і функціонування певних норм права.

В аксіологічному вимірі право є формою культурних цінностей, один із феноменів соціокультурного світу [2, 21]. До фундаментальних цінностей права як соціокультурного феномену входять такі важливі складові як права культура, правосвідомість, правовідносини, правопорядок, нормотворча та інша діяльність [1, 691]. Отже, ціннісний аспект його полягає у суттєвому

значенні в соціокультурній системі суспільства в цілому, і у формуванні особистості зокрема.

Одразу слід зазначити, що серед науковців немає одностайності щодо визначення поняття «правова культура». Існує думка, що поняття «правової культури» утворилось як результат сполучення спільних філософсько-соціологічних понять культури та права [3, 55].

Правову культуру необхідно розуміти як одну із загальнолюдських цінностей. Система цінностей у даному контексті – це діяльність суб'єктів права, усвідомлене виконання приписів норм права, реальне забезпечення прав і свобод, законність і правопорядок тощо.

Належність правової культури до загальнолюдської культури підкреслює і те, що її успішний розвиток можливий тільки у взаємозв'язку з іншими народами. Тільки враховуючи надбання інших держав у різні історичні періоди можемо говорити про ефективність правової культури окремого народу. Оскільки як і будь-яка культура, правова має свої ідеали, норми, принципи, традиції, які об'єднують людей, тим самим сприяючи консолідації нації і, далі, побудові правової держави.

Отже, війна і, особливо, післявоєнний розвиток вимагатимуть кардинальних змін в економічному, політичному та ідеологічному розвитку української держави. Значна роль у цьому процесі належить правовій культурі, як системі принципів, цінностей, нормативних настанов, соціальних, політичних і правових інститутів. Поглиблення ж світових інтеграційних процесів дасть можливість сформувати принципово нову правову культуру.

Література:

1. Великий енциклопедичний юридичний словник. За ред. акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. К. Юридична думка, 2007. 992 с.
2. Павко А. Право як соціокультурний феномен. Віче. 2011. № 13. С. 20-23.
3. Правова педагогіка: навч. посіб. / Н.А. Фоменко, М.І. Скрипник, О.В. Фатхутдінова; ред.: Н.А. Фоменко; Київ. ун-т туризму, економіки і права. 2020. 326 с.
4. Савченко А.А. Соціокультурні виміри правової культури. Культура і сучасність. Культурологія. № 1 (2019). С.32-37

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО ЯК ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКА ЦІННІСТЬ

Корженко О.

ад'юнкт I курсу

денної форми навчання

Одеського державного університету

внутрішніх справ

В умовах глобалізаційних процесів, змінних світових трендів, зумовлених новими викликами та загрозами, міжнародна взаємодія у сфері дотримання прав людини відіграє важливе значення. Шанобливе ставлення до широкого спектру проблем, безпосередньо пов'язаних із реалізацією зазначених прав, що мають універсальний характер, трансформувалося в одну з ключових ознак, властивих правовій державі, а також політичному устрою демократичного характеру. Філософсько-правовий аналіз становлення міжнародного права потребує дослідження його походження, оскільки це пов'язано з описом процесу формування його сутності. Міжнародне право еволюціонує й зародження його ідеї необхідно шукати саме в працях стародавньої філософії, що склала підґрунтя для відокремлення науки права в самостійну галузь знання взагалі та міжнародного права як системи зокрема. У різні часи проблему існування міжнародного права вивчали багато вчених: Гоббс, Пуффендорф, Гегель, І.Кант, В.Зорькін, Г.Трипель, С.Черниченко та ін. Історію розвитку міжнародного права ще на початку нашого століття детально дослідив В.Грабар, а Ф.Мартенс опублікував курс міжнародного права, який став на багато десятиліть загальноновизнаним підручником не тільки у нашій країні, а й за кордоном. Однак, питання існування міжнародного права і на цей час викликає суперечки, а його вирішення є значущим, що підтверджує актуальність нашого дослідження.

Мета нашої розвідки полягає в аналізі наукових досліджень щодо предмета міжнародного права як загальнолюдської цінності. Існують значні розвідки вітчизняних і західних фахівців, які вивчали важливі питання досліджуваної тематики, зокрема: І.Деттер, Н.Камінська, І.Лукашук, В.Маргієв, Р.Мартирос'янц, В.Моравецький, Г.Морозов, М.Поточний, Ю.Сарвіро, Г.Тункін, С.Черниченко, О.Шибасєва, О.Шпакович тощо. Дефініція поняття міжнародне право містить такі визначення: по-перше, воно вступає у відносини з історично більш «старшим» національним (або внутрішньодержавним) правом, який має онтологічний характер; по-друге, воно співвідноситься в пізнанні з наукою про нього, юридичною дисципліною про міжнародне право, мова йде про гносеологічні відносини. Розглядаючи предмет із позиції існування цих двох видів, наше дослідження набуває характеру філософії міжнародного права. Якщо зазирнути в події, які вже відбулися за останні 30

років і відбуваються нині, то може здатися, що у відчаї вчених-міжнародників винна сама правова реальність [3, с.48]. Як відомо, виділяють два види існування: безпосереднє (логіка буття) і те, що існує тільки в формі видимості (логіка сутності). Так само як існує відбите світло, сила (це поняття широко використовується як в природних, так і гуманітарних науках), самосвідомість, релігійний культ тощо, існує й міжнародне право. В абсолютній рефлексії – його феноменальність. Воно існує одночасно у двох вимірах права: формальному і моральному. Крім того, міжнародне право проявляється в двох площинах: з одного боку, міжнародні організації, наприклад ООН, вважають себе «нижчими» за право національної держави, підкреслюючи у своїх статутах той факт, що вони утворені договорами цих самих держав, з іншого – у певні моменти «підносяться» над будь-яким національним сувереном. У понятті міжнародне право виникає два напрями: дуалізм і нормативізм, які починають рефлексувати один в одного, тобто кожне, вважаючи себе вище, заперечує своє інше, і навпаки, заперечуючи себе, вважає (стверджує, створює і підтримує) свою власну протилежність. Проте на цьому процес не закінчується. З нормативізмом відбувається те ж саме: він поділяється на «державників» і «міжнародників», і починається та ж сама «історія» – рефлексія цих протилежностей.

Як зазначають науковці, «міжнародне право – це той ідеал, що покликаний бути еталоном для національних правових систем» [2, с.60]. Його реалізація відбувається, зокрема, і шляхом імплементації норм в національні правові системи, а ступінь запозичення міжнародно-правових норм внутрішніми законодавствами достатньо висока. Це не пряме свідчення їх ефективності, а підтвердження справедливості, що втілюється в міжнародному праві, що дозволяє державам добровільно включати міжнародні норми у власні правові системи. У теорії ноосфери В.Вернадського зазначається, що поступово стає питання про перебудову біосфери на користь вільно мислячого людства, як єдиного цілого [1, с.130]. Цей новий стан біосфери, до якого ми, не помічаючи цього, наближаємося, і є «ноосфера». Ряд умов становлення і існування ноосфери неможливо втілити в дійсність без тісної співпраці всіх народів на підставі міжнародного права, яке повинно стати міжцивілізаційним, відображати взаємодію та ідейну боротьбу різних релігій, ідеологій, правових систем, цінностей і прагнути до їх конструктивного синтезу. А синтез цих складових і буде правильним доказом переходу людства в сферу розуму – ноосферу. Назва «ноосфера» в цьому випадку не має принципового значення. Важливо інше – зміст цього стану, який означає наслідок переходу до дійсно загальної цивілізації, де право сили буде остаточно замінено міжнародним правом, яке повинне бути побудованим на підставі права всіх людей і кожної окремої людини на мирне і гідне життя.

У наш час особливого значення набуває проблема переліку загальнолюдських цінностей у міжнародній правозахисній діяльності на універсальному

рівні, апеляція до них не тільки як до якихось суспільних (загальнолюдських) ідеалів, що міститься в основних міжнародно-правових документах універсального рівня, а й у повсякденній роботі договірних органів щодо прав людини. Існують такі загальнолюдські цінності: життя; свобода та особиста недоторканність; свобода думки, совісті та релігії (включаючи свободу переконань); свобода дотримуватись своїх думок; рівноправність; рівноправність чоловіків та жінок. Останнім часом ключовими сферами у правозахисній діяльності на універсальному рівні, які враховують фундаментальні загальнолюдські цінності, є забезпечення та захист права на життя; права на свободу та особисту недоторканність; права на свободу думки, совісті та релігії; права на свободу дотримуватись своїх думок; права на рівноправність, на рівноправність чоловіків і жінок. Зазначені загальнолюдські цінності є своєрідними «точками тяжіння», що знаходяться в центрі основних сфер у правозахисній діяльності на універсальному рівні. Головною відмінністю загальновизнаних норм і принципів міжнародного права, що становлять спільне міжнародне право, є їх широка просторова сфера дії, що охоплює всі країни і території без будь-яких винятків.

Отже, найбільш адекватною формою зовнішнього вираження (джерелом) норм загального міжнародного права (його загальновизнаних принципів та норм) є міжнародно-правовий звичай. Його головна перевага перед міжнародним договором полягає в тому, що він є первинним засобом вираження тих універсальних морально-правових цінностей, які сформувалися на підставі багатомілітичного історичного досвіду суспільних відносин, чим надали йому властивості, які залежать від політичної кон'юнктури. Визнання кожною національною державою цінностей та ідеалів, закріплених у загальновизнаних принципах та нормах міжнародного права, створення нормативних та інституційних механізмів їх реалізації на внутрішньодержавному рівні є основою для «діалогу цивілізацій» і, по суті, становить головний політико-правовий зміст процесу конституції.

Література:

1. Буткевич В.Г., Мицик В.В., Задорожній О.В. Міжнародне право. Основи теорії. Київ: Либідь, 2002. 608 с.
2. Савчук К.О. Міжнародно-правові погляди академіка В.Е.Грабаря. Київ: Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2003. 128 с.
3. Тарасов О.В. Взаємовідношення теорії міжнародного права та загальної теорії права. Правова держава Україна: проблеми, перспективи розвитку : короткі тези доп. та наук. повідомл. республік. наук.-практ. конф., 9-11 листопада 1995 р. Харків : Нац. юрид. академія України, 1995. С. 46-47.

УКРАЇНСЬКІ ДИСИДЕНТИ В ОБОРОНІ СВОЇХ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ (НА МАТЕРІАЛІ ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТІВ 1980-1980-Х РР.)

Коваленко А.Ф.

канд. філол. наук, доц. кафедри періодичної преси та медіаредагування

Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Українське дисидентство як соціальне явище цілком уписується в загальні тенденції дисидентства в радянському тоталітарному суспільстві, оскільки альтернативний рух заявив про свій напрямок – правозахисну діяльність та оборону прав людини, закріплених у Загальній Декларації прав людини ООН від 10 грудня 1948 року. Та й створена була Українська Гельсинська Група, до якої увійшли П. Григоренко, М. Руденко, Левко Лук'яненко, Вячеслав Чорновіл, Н. Строката, В. Стус, О. Мешко й інші діячі, у 1976 році після офіційного підписання СРСР Гельсинських угод (Прикінцевого акту НБСЄ 1 серпня 1975 року) про гарантування радянській людині прав на свободу слова та інших прав.

Серед основних прав, за які боролися дисиденти, було право зафіксоване в Конституціях СРСР 1924, 1936, 1977 [2, 3] рр. – право на свободу слова й інші права громадян та їх існування в соціумі. Водночас у Цивільний та Карний Кодекси були внесені положення цих статей, за які інкримінувалися «контрреволюційна діяльність», «Зрада Батьківщини», «кримінальна відповідальність за державні злочини», «антирадянська агітація і пропаганда» (Ст. 54 КК УРСР, Ст. 7 Закону СРСР від 25.12.1958, Ст. 56 КК УРСР, Ст. 62) та інші. І хоча в Конституції 1977 року гарантувалось право на критику (Ст. 49), право на оскарження дій посадових осіб, держаних і громадських органів (Ст. 58) у реальному житті ці права порушувалися самою державою, про що й ішлося у відомих самвидавних збірках політичної публіцистики В. Чорновола «Лихо з розуму» (Портрети двадцяти злочинців) та «Правосуддя чи рецидиви терору?» [5], а також опублікованих ним як редактором документів, відкритих листів, заяв, скарг, звернень, стенограм із зали судових засідань засуджених у збірнику «Український вісник» (В. Стуса, І. Дзюби, С. Карванського, В. Мороза та інших) [5]. Основою для такої публіцистики стали документальні факти, фото, авторські тексти, біографії відомих шістдесятників і дисидентів, яких було заборонено до радянських таборів і використано проти них цілу систему покарань за прояви свободи слова, популяризацію української літератури й мистецтва. Збірка «Правосуддя чи рецидиви терору?» [5] побудована на чіткій аргументації і протиставленні Ст. 62 Конституції, що гарантує свободу слова, і на фактах її порушення самими

каральними органами, поліцією, вчинення злочинів щодо підсудних, пересічних громадян: нелегальні прослуховування, підкидання нелегальної літератури, фабрикавання свідчень тощо.

Іншою відомою публіцистичною працею, що демонструвала недотримання, а реально порушення самою державою Ст. 70, Ст. 123 Конституції, котра проголошувала рівноправність громадян України, незалежно від їх національності та раси, в усіх галузях господарського, державного, культурного та суспільно-політичного життя, був політичний памфлет І. Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація?». Один з перших текстів самвидаву доволі жорстко критикує радянську політику «інтернаціоналізації» (зросійщення – А. К.) щодо України, порушення законного права українців на використання рідної мови в усіх сферах, що навіть знайшов відгук у першого секретаря ЦК КПУ П. Шелеста. Комунікаційна стратегія автора побудована на використанні положень Ленінських праць і фактів їх порушень з боку самої держави. На перший погляд наївний автор переконує партійно-державних можновладців, що українець має підстави хвилюватись за долю своєї національності. У своїй праці він зробив союзниками “класиків-марксизму-ленінізму”, оперував їхніми висловлюваннями, а також використовував стенограми до “коренізації”/українізації”, постанови партійних з’їздів, статистику, публіцистику, літературні твори, довівши факти порушення національних прав українців.

У Конституції СРСР з поправками із 146 статей тільки дві статті присвячені жінці: Ст. 122 гарантувала їй право на освіту й працю, а Ст. 137 надавала право бути обраною до органів влади [2,3]. Реалії ж були іншими: жінка мала виявляти соціальну компетентність, уміння забезпечити продуктами, одягом родину, не мати будь-яких пільг, відпусток, наприклад щодо народження й догляду за дітьми, що й стало предметом відображення статей, листів до секретарів ЦК КПРС, виступів Н. Строкатої. Так, наприклад, Н. Строката у статті «Світ правдивими очима. Тюремно-табірний антисвіт» подає ґрунтовне дослідження пеніциарної системи періоду застою або так званої післясталінської «гуманізації» СРСР з точки зору очевидця, фахівця-лікаря. Авторка засуджує гендерну дискримінацію в побутових тюремних умовах, не передбачених законом, навіть невиконанням лікарських обов’язків. Усю систему авторка зображує як процедуру катування, яка починається із відбування покарання за недоведений злочин (порушення презумпції невинуватості), котрий згодом фальсифікується, та знайомить читача із тюремною системою, її персоналом. Ґратовані невеликі приміщення без денного світла, постійно увімкнене електричне світло без вимикача, надто низькі температури в бетонних камерах, відсутність кондиювання або елементарного провітрювання і це тільки частка каральних методів. Використання «параш», куди зціджує жіноче молоко ув’язнена мати, якщо арешт розлучив її з немовлям, звідси фізіологічні проблеми й специфічні хвороби, щоденний туалет для жінок обмежується умиванням, а санітарний день призначено 1 раз на 10 днів тощо [4].

Отож, бачимо, що головним завданням українського дисидентства став захист базових прав громадян, декларованих у конституціях, кодексах СРСР, але порушених самою державою вкупі із правоохоронною, пеніціарною та іншими системами. Саме утворення альтернативного інформаційного потоку у вигляді публіцистичних текстів та документів, поширених самвидавом, нелегальними збірниками, жанрове різноманіття текстів, використання різних комунікативних стратегій, зрештою, харизматика самих авторів сприяли не тільки відстоюванню своїх прав, а й розвалу всієї системи.

Література:

1. Дзюба І. Інтернаціоналізм чи русифікація? К.: Вид. дім «Києво-Могилянська акад.», 2005. 330 с.
2. Конституція (Основний закон) Союзу Радянських Соціалістичних республік Затверджена Надзвичайним VIII з'їздом Рад СРСР 5. 12. 1936. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001400-77#Text>
3. Конституція (Основний закон) Союзу Радянських Соціалістичних республік Затверджена 07. 10.1977. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/Laws/show/n0001400-77#Text>
4. Строката Н. Тюремно-табірний антисвіт. *Донька Одеси: Ніна Строката в документах і спогадах*. Одеса: Друк, 2005. С. 228–232.
5. Чорновіл В. Твори: У 10-ти т. – Т. 2. «Правосуддя чи рецидиви терору?» «Лихо з розуму». Матеріали та документи 1966-1969 рр. К.: Смолоскип, 2003. 906 с.

ПРАВА ЛЮДИНИ ЯК АТТРАКТОР В ПРОЦЕСІ СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: СИНЕРГЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Корунчак Л.А.

к.ю.н., доцент,

доцент кафедри загальноправових та соціально-гуманітарних дисциплін Херсонського факультету Одеського державного університету внутрішніх справ

Згідно зі статтею 1 Конституції України Україна є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою[1]. Томас Гоббс у своєму «Левіафані...» давав таке визначення державі: «Держава є єдина особа, відповідальною за дії якої зробила себе шляхом взаємного договору між собою величезна безліч людей, з тим, щоб ця особа могла використовувати силу і засоби всіх їх так, як вважатиме за потрібне для їх миру і спільного захисту»[2, с.230]. Звісно, суспільство делегує державі частину свобод своїх громадян і розраховує на їх відповідний захист державою. Поняття правової держави нерозривно пов'язане із поняттям громадянського суспільства і процесами, що в ньому протікають.

Із синергетичної точки зору громадянське суспільство представляє собою складну відкриту нерівноважну систему, в якій постійно відбувається чергування порядку і хаосу. Існування системи багато в чому є непередбачуваним. Завжди можливі випадковості (флуктуації), обумовлені довільним поєднанням і дією чинників розвитку системи. Це пов'язано з тим, що структурні елементи системи постійно флуктують, тому система завжди знаходиться в сильно нерівноважному стані. Щоб система набувала певної сталості, в ній існують параметри порядку (аттрактори), які сприяють стабілізації та зменшують рівень ентропії. Витоки і зміст закономірностей функціонування й трансформації самоорганізованих систем потрібно шукати всередині системи, оскільки вони не задаються системі ззовні, а є продуктом її власної діяльності. Водночас, оскільки такі системи є відкритими, то причини, які змушують систему вийти зі стану рівноваги, зазвичай знаходяться ззовні.

На шляху утвердження прав і свобод людини людство пройшло тернистий шлях, крок за кроком обмежуючи всевладдя держави, поширюючи принцип рівноправності на все більше коло осіб та відносин між ними. Часто саме боротьба за права людини, за нові ступені свободи ставала каталізатором широкомасштабних змін у суспільно-політичному житті тієї чи іншої країни, вела до нового осмислення ролі людини в її відносинах з суспільством та державою. Перше закріплення ряду ідей щодо прав людини у законодавстві пов'язується з прийнятою у 1215 році в Англії Великою хартією вольностей. Саме ця хартія традиційно вважається першим правовим документом, в якому закладено основи концепції прав людини, створено передумови для подальшого утвердження свободи і панування закону в житті суспільства. Проте поворотним пунктом в історії людства в його боротьбі за утвердження прав людини, без сумніву, стала Велика французька революція, яка створила без перебільшення документ історичної ваги - Декларацію прав людини та громадянина 1789 р. Декларація вперше на законодавчому рівні закріпила принцип формальної рівності всіх громадян перед законом, заклала основи універсальної концепції прав людини. Були проголошені свобода совісті, свобода слова, презумпція невинуватості, недоторканність особи та її майна, а також встановлювалися обов'язок держави забезпечувати та гарантувати права і свободи людини і право громадян на опір гнобленню.

У 1948 році Організацією Об'єднаних Націй було прийнято Загальну декларацію прав людини - перший документ універсального характеру, а в 1966 році було прийнято Міжнародний пакт про громадянські та політичні права і Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права. Ці два Міжнародних пакти з прав людини та Загальну декларацію прав людини часто називають Міжнародною хартією (або Міжнародним біллем) прав людини. Саме ці документи на міжнародному рівні проголосили основні громадянські, політичні, соціально-економічні та культурні права і тим самим встановили стандарти та ідеали, яким і сьогодні прагнуть слідувати всі цивілізовані країни світу.

Наведений невеличкий історичний нарис щодо виникнення і становлення прав і свобод людини допомагає відслідкувати, що у процесі відбору правових норм важлива роль відводиться морально-етичним чинникам, адже і мораль, і право є регуляторами суспільного життя. Ці два види соціальних норм взаємодоповнюють одна одну: мораль дає внутрішню мотивацію, норми права ж встановлюють примус для виконання. Зрозуміло, що така взаємопов'язаність не може не відобразитись у джерелах права, адже саме в них найбільш важливі моральні норми знаходять своє закріплення. Для пояснення правових норм необхідний їх всебічний аналіз з урахуванням ідей правової і моральної свідомості суспільства. Вивчення менталітету, ціннісних орієнтирів, стереотипів поведінки в суспільстві дозволяє виявити той фундамент, стрижень соціального організму (етносу, корпорації, держави), який у періоди кризи притягує до себе залишки системи й створює разом з ними нове впорядкування, виступаючи в ролі аттрактора. У процесі становлення громадянського суспільства роль такого аттрактора виконують права і свободи людини.

Література:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1998 р. №254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 13.11.2022).
2. Історія вчень про державу і право: хрестоматія для юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів / авт.-уклад. Г.Г. Демиденко; за заг. ред. О.В. Петришина. 5-ге вид., доп. і змін. Харків: Право, 2011. 896 с.

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ЛЮДИНИ ЯК ПОКАЗНИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇЇ ПРАВ І СВОБОД В СУЧАСНИХ ДЕРЖАВАХ

Малишенко Л.О.

*к. політ. н., доцент, Одеський
торговельно-економічний фаховий коледж*

Довбиш М.

*здобувач вищої освіти першого (бакалаврського)
рівня, спеціальність 052 – політологія, Університет Ушинського*

В кінці ХХ століття соціальний захист населення став основним атрибутом соціальної політики будь-якої цивілізованої держави. В економічно розвинених державах соціальний захист є найважливішою частиною національної економіки, витрати на яку сьогодні складають більше чверті валового внутрішнього продукту.

Найбільш розвинені системи соціального захисту мають країни Європейського союзу. Саме в них з'явилися і отримали розвиток перші соціальні програми. Завдяки системам соціального захисту сучасні європейські економіки

отримали назву соціально-орієнтованих. В наших тезисах основна увага буде зосереджена на одній з європейських держав – Австрії, яка давно зарекомендувала себе, як розвинена і економічно стабільна держава з прекрасними показниками ВВП. В ЄС за цим показником держава займає 4-е місце.

Вагому частину в австрійській економіці становлять мігранти. Влада республіки тримають курс на залучення іноземного капіталу і людських ресурсів, тому розробляють численні програми для створення комфортних умов для праці і постійного проживання в країні.

Відповідно до принципів організації виділяють дві основні моделі соціальної політики: модель Бісмарка і модель Беверіджа. Модель Бісмарка встановлює жорсткий зв'язок між рівнем соціального захисту та тривалістю професійної діяльності. Соціальні права обумовлюються тими відрахуваннями, які виплачуються протягом усього активного життя, тобто соціальні виплати приймають форму відкладених доходів (страхових внесків). Страхові каси, керовані на паритетних або розділених засадах роботодавцями та працівниками, збирають відрахування із заробітної плати, з яких формуються різні професійні страхові фонди і здійснюються соціальні виплати. Соціальний захист фінансується в основному самими трудящими. Така модель застосовується в Німеччині, Австрії, Франції [1].

Австрії характерна німецька модель пенсійної системи – розподільчо-накопичувальна трирівнева система. Пенсійна система Австрії побудована за трирівневою моделлю.

Перший рівень державного пенсійного страхування фінансується за рахунок внесків, які становлять 10,25% валового заробітку працівників та 12,55% фонду оплати праці роботодавців. Другий рівень пенсійної системи включає професійний чи колективний пенсійний план, який фінансується роботодавцем і підтримується державою у формі податкових пільг. Лише приблизно 5% працівників отримують додаткову професійну пенсію, фінансовану колишніми роботодавцями [2].

Третій рівень пенсійної системи представлений приватними або індивідуальними пенсійними планами, адаптованими до конкретних індивідуальних вимог (наприклад, заощадження, страхування життя, акціонерна участь у фондах тощо).

Гармонізовані гарантовані пенсійні рахунки, які діють з 1 січня 2005 року, становлять нову систему індивідуальних прозорих пенсійних рахунків за ключовим правилом «45 – 65 – 80» (45 років страхових внесків, пенсійний вік 65 років і державна пенсія розміром 80% від середнього заробітку за весь період роботи) [2]. Також Австрія має встановлену законом мінімальну пенсію: для самотніх осіб – 793 євро, для одружених – 1 189 євро зі сплатою додаткової пенсії 122 євро на дитину.

Розмір допомоги з безробіття становить базову суму, яка дорівнює 55% щоденного чистого доходу (у розрахунку з останнього або навіть передос-

таннього річного доходу, тож останній отриманий дохід, як правило, не є визначальним), а також можливих сімейних надбавок.

Виплата з безробіття надається не необмежено, спершу виплачується протягом 20, або – у випадку довшого страхового стажу – 30 тижнів. Для працівників похилого віку період виплат збільшується до 52 тижнів [2]. Сума екстреної допомоги дорівнює максимально розміру допомоги з безробіття, але щонайменше 75 % від неї.

Екстрена соціальна допомога надається до тих пір, поки триває надзвичайна ситуація, але максимально 52 тижні.

Крім того, в Австрії існує два види допомоги на дітей. Перший передбачає виплати в межах 200 євро щомісяця протягом перших 18 років життя дитини. Другий виплачується від року до трьох років, але його розмір може досягати 2000 євро на місяць [3]. В Австрії введено обов'язкове соціальне медичне страхування. 99 % населення мають медичну страховку. Є можливість спільного страхування для родичів та партнерів. Введено принцип рівного доступу до послуг охорони здоров'я, люди мають право вільно обрати лікаря. 1/3 населення має також додаткову приватну медичну страховку. Витрати на охорону здоров'я складають 10,4 % ВВП [4]. В цілому є всі підстави для ствердження, що в Австрії забезпечення прав громадян в контексті соціальних програм виконується у повному обсязі.

Література:

1. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/europe/ro-geneva/sro-moscow/documents/publication/wcms_646848.pdf
2. URL: <https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2015/11/austriapension.pdf>
3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4116>
4. URL: <https://radaprogram.org/sites/default/files/infocenter/piblications/29195.pdf>

ГЛИБИННИЙ ЗМІСТ ПРАВА ТА ЙОГО ПРОЯВ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Міхальова Ю.О.

*аспірантка кафедри філософії,
соціології та менеджменту соціокультурної
діяльності Південноукраїнського
національного педагогічного університету
імені К.Д. Ушинського*

Науковий керівник: Лісеєнко О. В.,

*доктор соціологічних наук,
професор кафедри філософії, соціології та
менеджменту соціокультурної діяльності
Державний заклад «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»*

В сучасному світі відбуваються зміни в свідомості людей, які об'єднані загальнолюдськими цінностями та також тих, хто має протилежні цінності. Через інструменти соціального феномену такого як право реалізуються цінності їх носіїв.

Прояв соціокультурного виміру права можливий лише в процесі взаємодії між людьми в різних сферах життя. Богдан Кістяківський вважав, що право є глибинним виразником культури суспільства та в праві соціальна культура знаходить найчіткіше визначення та вивчення права як соціального явища необхідне у зв'язку з нагальною потребою у його справедливості [1, с. 174].

Взаємозв'язок між зміною свідомості людей та зовнішнім світом є очевидним, оскільки наслідки деструктивного впливу на свідомість людини засобів масової інформації, які викривляють та підмінюють дійсність, та формують керованість масами та є інструментом представників владної верхівки окремих країн світу вже проявлені в сучасному світі.

Соціокультурний вимір права розкривається через ознаки, які характерні для прав людини про які зазначив Харчук Р.С., зокрема: 1) виникають і розвиваються на основі природи людини з урахуванням умов життя суспільства, що постійно змінюються; 2) складаються об'єктивно і не залежать від державного визнання; 3) належать індивіду від народження; 4) мають невідчужуваний та невід'ємний характер; 5) є безпосередньо діючими; 6) визнаються найвищою соціальною цінністю; 7) виступають необхідною частиною права, певною формою вираження його головного змісту; 8) являють собою принципи і норми взаємин між індивідуумом і державою, що забезпечують індивіду можливість діяти на свій розсуд і отримувати певні блага; 9) визнання, дотримання і захист прав людини є обов'язком держави [2, с. 207-211].

Крім цього, глибинний зміст права розкривається через дух права який є виразом справедливості як вищої форми любові людей один до одного та реалізується у багатьох сферах соціально буття.

Соціокультурний феномен права має вираження через правову культуру, правосвідомість, мораль.

Окремо, зазначу про правову культуру особистості яка є багаторівневим соціокультурним феноменом, має складну структуру, що включає сукупність принаймні таких елементів, як правовий світогляд, правові цінності, правові норми, правова ментальність, правова свідомість, правова поведінка, правові стереотипи.

Правосвідомість визначається як форма суспільної свідомості, що відображає ставлення соціальних суб'єктів до чинних норм права та правових явищ. Правосвідомість особистості - це така форма відображення правових явищ, яка охоплює психічні, інтелектуальні, емоційні та вольові процеси та стани: знання чинного законодавства та права, правові вміння та навички, правове мислення, правові емоції і почуття, правові орієнтації, позиції, мотиви, правові переконання та установки, які синтезуються у прийнятих рішеннях і спрямовані на піднесення, спілкування та взаємодію у процесі правової діяльності й поведінки у сфері правовідносин. [3, с. 56-59].

Етико-правова конструкція права містять ціннісну складову яка реалізується через загальнолюдські цінності, які закріплені в міжнародних актах та імplementовані в національне законодавство різних країн світу.

Усвідомлення та втілення глибинного змісту права через його соціокультурне вираження та відповідність духу права має бути на всіх рівнях взаємодії людей та стати фільтром, тим мотивом дії суб'єкта в соціумі, в тому числі в правовому полі.

Література:

1. Депенчук Л. Богдан Кістяківський. –К.: основи, 1995, с .174
2. Харчук Р.С., Права людини: сучасний вимір поняття, Митна справа № 2 (98) 2015, частина 2 книга 2 , с.207-211
3. Шаравара І.І. Правосвідомість як юридична категорія та її основні структурні елементи, Науковий вісник Ужгородського національного університету, Серія Право, Випуск 33,Том 1, 2015, ст. 56-59

SOFT SKILLS: ПРИЧИНИ, ПРИКЛАДИ, ЦІННІСТЬ ДЛЯ РОБОТОДАВЦІВ

Надибська О.Я.

*доктор філософських наук, професор,
професор кафедри соціально-економічних дисциплін
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Сьогодні можна говорити про зростаюче зацікавлення поняттям «soft skills», а окремі піки збігаються зі значними реформами в освітньому процесі нашої країни. Soft skills або «м'які навички» це навички, що показують, як людина взаємодіє з соціумом.

«М'які навички» – явище, що має давній та непростий шлях визнання й становлення. Якщо проаналізувати звіт Всесвітнього економічного форуму «Майбутнє робочих місць», враховуючи зріст потреб та стрімкість розвитку технологій, можемо говорити, що шлях цей ще не завершено. Так, юриспруденція, була і залишається досить бажаною для пошукачів сферою. Так, наприклад, у 2020 році спеціалізація “Право” очолила ТОП популярних напрямів навчання серед абітурієнтів (у 2019-му вона посідала друге місце). А до 2019 року професора “Юриспруденція” традиційно входила у ТОП професорів з найбільшою конкуренцією. Але прогнози експертів щодо майбутнього юристів неоднозначні. Активна автоматизація та діджиталізація змінюють зміст багатьох професій, а якісь і зовсім можуть поховати. І юристи теж у зоні ризику.

Професія юриста доволі комплексна та багатостороння, а досягти результату, маючи лише знання з юриспруденції, доволі непросте місія. Конкретний набір навичок, що можуть стати в нагоді юристу, різняться в залежності від місця його роботи, обов'язків, мети та амбіцій. Щодо формування soft skills, то юристу стануть в нагоді навички командної роботи та ефективної комунікації в компанії, аби зрозуміло пояснювати про всі вимоги, рекомендації, ризики та наслідки запропонованих чи ухвалених рішень. Важливими також є критичне мислення, оцінка ризиків та вміння вести презентації для відстоювання власної позиції. Надзвичайно необхідними будуть такі soft skills: ділова комунікація, ораторське мистецтво, презентаційні навички, критичне мислення та адаптивність, ведення переговорів.

Зазначимо причини розвивати в працівників навички soft skills. По-перше, це швидка адаптація в складному середовищі. Можливість швидкого обміну інформацією перекреслили жорсткі форми організації праці. По-друге, підготування до впровадження штучного інтелекту. Штучний інтелект переведе в зону ризику навіть висококваліфікованих працівників. Попит на технічні навички скоротиться, частіше шукатимуть креативних людей з прокачаними

навичками комунікації, умінням вибудовувати стосунки зі складними клієнтами й партнерами, а також людей з просунутим емоційним інтелектом. Ці якості стануть must-have для кандидатів. В третє, це підвищення цінності компанії. Оскільки зібрати правильних людей у правильний час стає питанням конкурентної переваги організації. Тому важливо вибудовувати ефективний процес пошуку кандидатів і зорганізувати розвиток soft skills у працівників. Насамперед слід поліпшувати соціально-емоційні й поведінкові навички: комунікацію, уміння адаптуватися, керування емоціями та емпатію. Наступне, підтримання конкурентоздатності й ефективності. Крім продуктивності працівників, двигун прогресу – їхня мотивація. Один з головних способів її зберігати – це вдячність [2].

У кожної компанії свій список м'яких скілів, які має мати кандидат. Пропонуємо розглянути п'ятірку найважливіших гнучких навичок, які цінять у більшості організацій. Важливою навичкою є комунікабельність входить до трійки навичок, яких ейчарам найчастіше бракує в кандидатах. Скіл комунікації показує, як людина працює в команді, чи вміє вона простою мовою пояснювати складні речі й запобігати конфліктам. Наступне, робота в команді – це про вміння попросити допомоги й відійти від суперництва задля досягнення високих результатів.

Важливою навичкою є емоційний інтелект, оскільки люди з високим рівнем емоційного інтелекту вміють об'єктивно оцінювати ситуацію, ефективно взаємодіють з людьми, розуміють їхні емоції й керують своїми. Здатність керувати негативними емоціями буде корисною під час непростих переговорів. Крім того, люди з високим рівнем емоційного інтелекту швидко підлаштовуються під нові умови [2].

Щоб ухвалювати важливі рішення, розпізнавати маніпуляції та пропаганду, важливо оцінювати дані й факти, відсівати зайве та робити правильні висновки для цього необхідне розвинуте критичне мислення. Також, важливою стає креативність – вміння think out of the box – думати широко. Нестандартне, креативне мислення потрібне щоби шукати незвичайні підходи для розв'язання навіть типових рутинних завдань.

Отже, висновок один: яку б спеціальність не отримували здобувачі вищої освіти, нині недостатньо фокусуватися тільки на розвитку професійних навичок. Варто також пам'ятати про особисті якості, або soft skills.

Література:

1. Єжижанська Т. С. Проблеми формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців / Т. С. Єжижанська, М. П. Осадча // Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер. : Культура і соціальні комунікації. – 2012. – Вип. 3. – С. 23–31. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaksk_2012_3_5.

2. Казачінер О. С. “Hard Skills” та “Soft Skills” інклюзивнокомпетентного вчителя іноземної мови // Теорія і методика професійної освіти – 2019. – Ви-

пуск 10. Т. 1. С. 153–156. – Режим доступу: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2019/10/part_1/35.pdf 3.Business Soft Skills durch Fremdsprachen [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.brainread.com/business-soft-skills-durch-fremdsprachen/>

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ В КОНТЕКСТІ ПРАВОВИХ ВІДНОСИН: СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД

Науmkіна С.М.

*Доктор політичних наук, професор,
завідувач кафедри політичних наук і права
ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського*

Сокорчук П.В.

*Державна прикордонна служба України,
заступник начальника відділу управління
службою штабу 25 прикордонного загону.*

Митна політика має давню історію, вона зароджується ще в давнину. Вона являє собою сукупність державних заходів, вкладених у регулювання зовнішньоторговельної діяльності через митну систему. Варто зазначити, що митна політика може виходити не лише від держави, як це відбувається сьогодні, а іноді може формуватися і знизу. Такий унікальний характер мала насамперед політика протекціонізму на стадії свого зародження.

Важливим теоретичним питанням є розмежування таких понять як «митна політика», «митна діяльність», та «митна справа». В науковій літературі існує чимала кількість визначень даних термінів.

На мою думку, найбільш широким поняттям є «митна діяльність», оскільки вона у сукупності включає розробку державної митної політики, формування митно-тарифного механізму реалізації державної митної політики та практичну діяльність митної служби, націлену на реалізацію затвердженого митно-тарифного механізму. Кожен елемент цієї структури має самостійний характер і потребує особливого підходу до управління ним та забезпечення якості підсумкових результатів.

Митна справа, на думку Б. Кормича, являє собою механізм здійснення державою контролю за процесами переміщення товарів через свої кордони, що «включає об'єкти та суб'єкти цього регулювання та певні правові норми, що регулюють відносини в цій сфері. Суб'єктом в даному випадку виступають відповідні інститути держави, об'єктом – правові відносини, що виникають у зв'язку з переміщенням через митний кордон товарів та валютних цінностей, а регулювання здійснюється на основі відповідних нормативно-правових актів. Цей механізм, що включає вищезгадані компоненти, має назву «митна справа» [1, с. 5].

При визначенні сутності терміну «митна політика» використовуються різні підходи, об'єднані в чотири основні групи: владно-правовий (визначає її як комплекс адміністративно-правових заходів регулювання зовнішньоекономічної діяльності, що здійснюється на основі нормативно-правової бази), організаційно-інституціональний (пояснює митну політику через державні організації та інститути, що її розробляють та впроваджують в життя), економічний (пов'язує її з внутрішньою та зовнішньою економічною політикою) та психоектичний (розглядає митну політику з позицій відносин, що складаються при її розробці, прийнятті та реалізації) [2, с. 15-16].

Митний Кодекс України дає визначення митної політики, виходячи з поєднання владно-правового та економічного підходів: «державна митна політика – це система принципів та напрямів діяльності держави у сфері захисту митних інтересів та забезпечення митної безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку, розвитку економіки України та її інтеграції до світової економіки. Державна митна політика є складовою частиною державної економічної політики» [3].

Інтегруючи всі зазначені вище підходи, Д. Приймаченко дає наступне визначення: «митна політика – це відносно стабільна, організована діяльність державних інституцій, скерована на визначення мети та напрямків загальнодержавної політики в конкретній сфері та їх реалізація за допомогою політико-правових, економічних, організаційних заходів, спрямованих на захист національних інтересів і безпеки» [2, с. 17].

Проте більш корисним для аналізу митної політики з точки зору політологічного підходу вважаю такий підхід, згідно з яким митну політику розглядають як «складову внутрішньої і зовнішньої політики, котра визначає зміст діяльності держави та її компетентних органів у сфері регулювання зовнішньоекономічних відносин та організації митної системи і має на меті захист національних інтересів, національної безпеки й економічного суверенітету держави [4, с. 9]. Таке визначення дає уявлення про складові механізми реалізації митної політики, до яких можна віднести: політичний, правовий, інституційний, організаційний.

Отже, можна також сказати, що митна політика – це принципи зовнішньої торгівлі держави товарами та послугами на певний період часу, які відображають відношення: до захисту національної безпеки; до забезпечення економічної незалежності; до національного виробника товарів та послуг; до іноземних інвестицій у національне виробництво; до захисту фізичного та морального здоров'я населення як прямого та непрямого споживача товарів та послуг; до захисту навколишнього природного середовища; до формування одної частини бюджету.

З позицій такого підходу розрізняють два види митної політики: протекціоністська митна політика та політика вільної торгівлі.

Протекціоністська митна політика спрямована на створення умов, що сприяють розвитку національного виробника та національної економіки шля-

хом забезпечення її від іноземної конкуренції. Протекціонізм передбачає встановлення високого рівня митного оподаткування іноземних товарів, що ввозяться на внутрішній ринок країни, обмеження або повну заборону ввезення певних товарів, форсування експорту, його державне субсидування та кредитування, фінансування експортних галузей тощо [5, с. 12-13].

Характерною рисою протекціоністської політики прийнято вважати тарифне та нетарифне регулювання національної економіки, що дозволяє конкурувати з іноземними товарами, продуктами і т. д. До тарифних методів можна віднести мита та квоти, які в основному регулюють імпорт. Нетарифні методи більше спрямовані на підтримку експортних товарів. Вони поділяються на три типи: кількісні – квотування, ліцензування, добровільні обмеження; приховані – державні закупівлі, технічні вимоги, збори, податки; фінансові – субсидування, кредитування, демпінг [6].

Політика вільної торгівлі спрямована на всіляке заохочення імпорту іноземних товарів на внутрішній ринок країни. Вона досягається шляхом встановлення мінімального рівня мит.

З метою проведення активної митної політики, що сприяє підвищенню ефективності та розширенню зовнішньоекономічних зв'язків, держава розробляє нові її інструменти (наприклад, ліцензування, квотування) і адаптує старі засоби (наприклад, тарифне регулювання) до нових умов.

Однак, яким би не був набір інструментів митної політики та відповідно компонентів митної справи в кожний момент, у своїй сукупності вони завжди спрямовані на досягнення економічних, регулятивних та правоохоронних цілей держави.

Література:

1. Кормич Б. А. Державно-правовий механізм митної політики України. Одеса: «Астропринт», 2000. 180 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/7896/Kormich.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
2. Приймаченко Д. В. Митна політика держави та її реалізація митними органами: монографія. Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2006. 332 с. URL: <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/bitstream/123456789/1949/1/Приймаченко%20Митна%20політика%20держави%20та%20її%20реалізація%20митними%20органами.pdf>.
3. Митний Кодекс України від 13 березня 2012 року. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
4. Митна політика України: Підручник. Одеса: Юридична література, 2001. 256 с.
5. Гуцул І. А. Митна політика зарубіжних країн: навч. посіб. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 198 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/33183/1/Посібник%20Гуцул.pdf>

6. Зінатуліна Г. Р., Черногуз Л. П. Застосування методів протекціонізму в Україні. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами/ 2009. № 6(8). URL: <http://ap.uu.edu.ua/article/188>.

ПРАВОПОРЯДОК І СВОБОДА ЯК ЧИННИКИ СТАБІЛЬНОСТІ СУСПІЛЬСТВА

Наумкіна С.М.

*доктор політичних наук, професор, завідувач
кафедри політичних наук Державного
закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»*

Левенець М.

*студент 3 курсу соціально-гуманітарного
факультету, спеціальність 052 – політологія,
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»*

До сучасного часу є актуальним і не визначеним ані в теоретичному аспекті, ані у практичній площині питання: яка форма правління зможе забезпечити стабільність та порядок у суспільстві – анархія, авторитаризм чи демократія.

Звичайно повної відсутності всякого порядку людство ніколи не знало, бо при перших же ознаках такої анархії люди негайно починають самостійно організовуватися в доступні ним групи, вводячи в них доступний ним порядок. За радянських часів спочатку була проголошена теза про руйнування, зникнення держави, і це привело до анархії. Тоді ця теза була піддана запереченню антитезою у формі тоталітаризму, який не зумів вирішити проблему порядку. І тому, безумовно, потрібен синтез: створення справжнього порядку на основі раціонального панування.

Варто зазначити, що у сучасних умовах вряд чи можливо існування у політичному просторі «чистих» форм правління з проявом усіх класичних її рис, які б не пливали одна на одну.

Крім того, варто звернути увагу й на те, що у розумінні політики та форм її здійснення домінує діяльнісний підхід. Саме цінності мають особливе значення як у суспільства в цілому, так людини, зокрема. За визначенням сучасних учених Б. Гогвуда і Л. Гана, цінності – це переконання, мораль, стандарти та більш специфічні норми, що поєднують політику та право, впливають на рівень їх якості, являючись важливими суспільними регуляторами. Так, основою демократичного суспільства є, як відомо, політичний плюралізм, який інтегрує суспільство на цінностях, що є загально визнаними. За Т. Парсонсом, цінності – найважливіший елементом будь-якої соціальної

системи, втіленню яких на практиці сприяють норми, що регулюють значну кількість суспільних відносин та інтегрують суспільство [Цит. за: 1, с. 41]. У той же час основою будь-якого суспільства Т. Парсонс вважав нормативний порядок, який базується на цінностях, диференційованих і спеціалізованих нормах і правилах.

Якими б прихильниками демократії не було людство, незаперечним є ствердження, що велике значення в забезпеченні порядку в суспільстві має наявність сильної влади й сильного суспільства. Відсутність цих характеристик приводить до безладдя. Тому, не зважаючи на велику кількість негативних рис, авторитаризм, як це не дивно, являється поняттям, яке за своїм значенням надзвичайно близьке до поняття «соціально-політичний порядок».

В дослідженні взаємозв'язку свободи та порядку першочерговим постає питання: якою є природа свободи – людина володіє свободою по самій природі або ж вона знаходить її в процесі своєї життєдіяльності. Якщо гіпотетично спробувати уявити собі ситуацію, що свобода індивіда або групи індивідів буде полягати в тому, щоб не підкорятися ніякому порядку, то в такому випадку людство прийде не до незалежності від усього і вся, а, скоріше, до тотальної залежності, бо її життєдіяльність буде називатися вільною в тому випадку, якщо вона добровільно і вільно підкориться зовнішнім і прийнятими нею самою для упорядкування відносин з іншими людьми правилами. Діючи в рамках певних закономірностей, індивід вільний у тому, щоб здійснювати вибір з числа наявних об'єктивних можливостей.

В суспільстві завжди існують різноманітні й різнорідні інтереси, котрі породжують і забезпечують розбіжності у політичних претензіях, які висувають різноманітні соціальні групи. Однією з основних вимог цивілізованого поступового розвитку сучасних країн є знаходження способів мирного узгодження розбіжностей у будь-яких політичних претензіях, досягнення компромісів, певної злагоди, що забезпечує політичний порядок, не порушуючи свободи особистості. У свій час Ш.-Л. Монтеск'є стверджував, що політична свобода може існувати тільки в державі, де всі, без виключення, відносини регулюються правом і де панують закони над будь-якою волею будь-якої особистості.

Ми цілком погоджуємося з поняттям «правопорядок» як одну зі складових суспільного порядку. Свобода як свобода волі, свобода творчості та інші свободи є постійним і невід'ємним елементом розвинутого суспільства. В той же час, незаперечним є твердження про те, що суспільство природно прагне стабільності, а, отже, і порядку. Свобода і порядок являють собою діалектичну суперечність та втілюються у відповідних суспільних інституціях: свобода особи та соціально-політичний порядок. При чому важливим є баланс між цими двома інституціями.

Здорове суспільство потребує створення та підтримки такого порядку, який усіма людьми розглядається як легітимний і визнається таким не тільки на момент його створення. Необхідно, щоб розрив між індивідуальними впо-

добаннями та соціальними зобов'язаннями скорочувався за рахунок розширення сфери моральної відповідальності людей; мова йде не про зобов'язання, що нав'язуються силою, а про відповідальність, яка сприймається людським обов'язком.

Суспільство, в якому кожний окремий громадянин прагне свободи, сприймає соціально-політичний порядок як її гаранта. І це ставить перед політичною елітою надзвичайно складне завдання вибору моделі і вектору суспільного розвитку. Таким чином, потрібно сформулювати таку модель, яка б одночасно сприяла як порядку, так і стабільності в суспільстві.

Прогнозуючи і характеризуючи прихід нового етапу людської цивілізації, дослідники висловлюють тезу про те, що вона буде формуватися на основі «зміцнення держави, а також відмови від все більш сумнівних у своїй безмежності прав і свобод як з боку держави, так і з боку громадян» [Див. детал.: 2]. Ця теза особливо актуальна в умовах наростаючої хвилі міжнародного тероризму та криміналізації суспільного життя. Не варто ігнорувати й іншу тенденцію, характерну для сучасного суспільства. Так, все більш помітною стає пропорційна залежність між розвитком демократії і масовим політичним виробництвом у вигляді постійно зростаючого впливу політико-технологічного маніпулювання поведінкою людей.

Сама ідея соціально-політичного порядку передбачає пошук форм, орієнтованих на мирне і безкризне розв'язання конфліктів і на стабільний характер змін за рахунок усвідомлення спільних інтересів, узгодження цінностей та інститутів політичної влади. Сучасні драматичні процеси в Україні наочно підтверджують правоту цих положень.

Запровадження воєнного стану в Україні призвело до трансформації інституційної основи державного управління територіально-політичною системою: утворення обласних та районних військових адміністрацій, а також до «надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню (Головнокомандувачу ЗСУ, Командувачу об'єднаних сил ЗСУ, командувачам видів та окремих родів військ (сил) ЗСУ, командувачам (начальникам) органів військового управління, командирам з'єднань, військових частин ЗСУ та інших військових формувань), військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії» (ст. 1) [3].

Щодо обмежень здійснення політичної діяльності, то за Законом «Про правовий режим воєнного стану» обґрунтована заборона проведення мирних зборів, мітингів, походів і демонстрацій, інших масових заходів (п. 8 ст. 8); порушення питання про заборону діяльності політичних партій, громадських об'єднань, якщо вона спрямована на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, тощо» (п. 9 ст.8) [4]. В той же час п.2. ст.

20 Закону передбачає, що в умовах воєнного стану не можуть бути обмежені права і свободи людини і громадянина, передбачені ч. 2 ст. 64 Конституції України» [5].

Відтак, в умовах воєнного стану в Україні відбулася трансформація «політичного простору» в «військово-політичний» як такий, що спрямований на забезпечення як правопорядку, так і свободи особистості в будь-який час існування держави.

Література:

1. Правова політологія. Київ: Інститут держави і права імені В. Н. Корецького НАН України. 2021. 480 с.
2. Семенченко Т. В. Політичний порядок як форма організації політичного життя: теоретико- методологічний аспект. Дис. ... к. політ. н.: 23.00.01 / Дніпропетровський національний ун-т. Дніпро, 2007. 205 с.
3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 28.10.2022)
4. Про правовий режим воєнного стану: Закон України № 389-VIII. Вказ. електронний ресурс.
5. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>

СИСТЕМНО-ПАРАМЕТРИЧНА МОДЕЛЬ ІМІДЖУ КЕРІВНИКА

*Нерубаська А.О.,
д.філос.н., доцент, доцент
кафедри загальнонаукових, соціальних
та поведінкових дисциплін, Одеський інститут
ПрАТ «ВНЗ « Міжрегіональна академія
управління персоналом», Україна*

Нагальна потреба суспільства в наявності моделі для формування та функціонування індивідуального іміджу сучасного керівника, що викликано змінами у суспільному та економічному житті сучасної України – з одного боку; а з іншого - відсутність єдиної теорії іміджу, обумовлює актуальність теми.

Гострий інтерес до проблем іміджу в політиці, торгівлі, засобах масової інформації, педагогіці, системі управління доводить, що актуальність дослідження соціально-психологічного іміджу з кожним роком тільки зростає. Більш того, в українському соціумі активно формується інформаційний простір соціальних мереж, де роль іміджу для досягнення професійного успіху стає дедалі помітнішою, а іноді навіть незамінною (М. В. Амелін).

Проблема соціально-психологічного іміджу особистості вперше була представлена в символічному інтераакціонізмі (Ч. Кулі, Дж. Мід, Г. Блумер, М. Кун,

Т. Макпартленд, Е. Гоффман, Т. Шибутані та ін.), де були закладені основні теоретичні напрями дослідження іміджу особистості: диференціація моделей іміджу, стратегії та техніки формування індивідуального іміджу тощо.

В зарубіжній психології підхід до іміджу особистості представлений різноманітним. Він розглядалася як особливість соціальної поведінки особистості, яка змінюється залежно від цілей суб'єкта і обставин (Т. Лірі, А. Шленкер, Д. Маркус та ін); як навмисна чітко усвідомлювана поведінка, спрямована на створення враження на оточуючих (М. Ріес, Дж. Тедеші); як засіб підтримки самооцінки (Б. Шленкер, М. Вейголд, Р. Ковальські та ін.).

Найбільш розроблені опосередковані підходи до вивчення іміджу особистості - це через основні методологічні конструкти (М. М. Бахтін, С. Л. Рубінштейн) та вікові проблеми (І. С. Кон, К. Є. Панасенко, М. В. Яремчук та ін.).

Не дивлячись на те, що сам термін «імідж» активно використовувався в інтеракціоністських та когнітивістських теоріях, базова модель соціально-психологічного іміджу в науці відсутня.

За мету даного дослідження поставимо визначення системної моделі іміджу керівника.

Якщо в зарубіжній науці дослідницька та прикладна увага до проблем іміджу виникла ще у 60 - ті роки ХХ століття, то у вітчизняному науковому просторі інтерес до цього напрямку виник лише на початку 90-х років, що зумовило не тільки відсутність загальних психологічних теорій іміджу, але й єдиної термінології.

Навіть дефініція "імідж" різними вченими розглядається по-різному.

Тому пропонуємо системно-параметричне визначення на підставі системних дескрипторів, які положені в основу визначення будь якого об'єкту за системним підходом, розробленим одеським вченим, науковцем Авеніром Уйомовим [1].

В Параметричній загальній теорії систем (ПЗТС) визначення системи вкладається в двоїсту модель. В основі моделі – ієрархія з трьох дескрипторів: концепту, структури та субстрату. Концепт може бути реляційним та атрибутивним. Якщо концепт реляційний, то відповідна структура системи атрибутивна, або атрибутивному концепту відповідає реляційна структура. Субстрат – це об'єкт, на якому реалізується концепт та структура.

Завданням є знайти концепт, структуру та субстрат системи «імідж керівника». Е. Семпсон (E. Sampson) розглядає особистісний імідж як поєднання зовнішніх та внутрішніх чинників, які утворюють самоімідж, сприйманий імідж та необхідний імідж [2]. Типологія Семпсона (E. Sampson) розкриває погляд на імідж із різних позицій: з боку свого "Я" та з боку інших, з боку реалій та з боку бажань. Для іміджу керівника головним буде все ж та частина, яка найбільш впливає на інших. Тому концептом означимо вплив іміджу, тобто людини на його оточуючих підлеглих, колег. Сприйняття може бути як позитивним, так й негативним. Але головне, щоб образ керівника, тобто імідж, мав вплив на підлеглих та органічно сприймався самою людиною.

Структурою системи «імідж керівника» можна означити види іміджу за Семпсоном (E. Sampson): самоімідж "Я-для-себе", сприйманий імідж – відображає те, як бачать нас інші люди та необхідний імідж, що містить низку іміджевих характеристик, які приписуються масовою свідомістю особам, що виконують певну соціальну роль. Субстрат – це сам керівник. На субстраті реалізуються структура та концепт. Дуже, вагомим в системно-параметричному підході є можливість обміну місцями концепту та структури: те, що було концептом стає структурою, а те, що було структурою – стає концептом. В такому випадку ми отримуємо зовсім іншу систему, але в цієї махінації закладений сенс метода визначення об'єкту, як системи за А. Уйомовим. Додатковість цих визначень несе їх більшу об'єктивність.

Таким чином, в тезах запропоновано системна модель об'єкту, яким став «імідж керівника». Він був визначений за допомогою системних дескрипторів (параметрів), з яких складається система в параметричній загальній теорії систем. Подальший розвиток досліджень може бути проведений за допомогою реляційних та бінарних системних параметрів.

Література:

1. Уёмов А.И. та ін. Общая теория систем для гуманитариев. Уёмов А., Цофнас А., Сараева И. Польша, 2001. – 276 с.

2. Sampson E. The Image Factor. - London, 1994. - 384 p.

ПРАВА ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Нісня Г.О.,

кандидат філософських наук,

доцент кафедри соціально-економічних дисциплін

Одеського державного університету внутрішніх справ

Усі члени українського суспільства мають рівні права. Це рівною мірою стосується і осіб з інвалідністю. Людина, яка має інвалідність, з одного боку володіє загальним правовим статусом, тобто всією повнотою конституційних прав, свобод і обов'язків. З іншого – вона наділена додатковими правами та пільгами, тобто має спеціальний правовий статус [1].

Незважаючи на закріпленість у законодавстві, питання прав осіб з інвалідністю залишається відкритим. Це пов'язано з тим, що нерідко рівність і недискримінація зостаються лише на папері, в той час як в суспільній свідомості зберігається стереотип, згідно з яким людина з інвалідністю є неповноцінною, гіршою за інших, такою, що не заслуговує на гідне, незалежне життя. Питання прав людей з інвалідністю, на жаль, набуває ще більшої актуальності сьогодні, в умовах війни, коли число людей з інвалідністю зростає як серед військових, так і серед мирного населення.

Ми впевнені, що дотримання прав людей з інвалідністю можливе лише в суспільстві, позбавленому застарілих уявлень та стереотипів. Адже з дискримінацією за ознакою інвалідності люди стикаються не під час читання законодавчих актів, а у живому спілкуванні, отримуючи послугу, під час працевлаштування і под.

Нерідко прояви дискримінації мають місце під час комунікації особи з інвалідністю із умовно здоровою людиною і виражаються у використанні останньою несприйнятних, образливих висловлювань. Людина, яку називають інвалідом або калікою дискримінується, оскільки таким чином співбесідник виражає до неї зневагу, зводить людину до її інвалідності, не ідентифікуючи особу як людину і особистість. Дослідники зазначають, що використання слів «інвалід», “disability”, “malformation” виховує у суспільства негативне ставлення до людей з інвалідністю [4, с. 16]. Слова, таким чином, з одного боку є відображенням суспільної думки, з іншого, вони, своєю чергою, і впливають на формування цієї думки.

Примітно, що така вербальна дискримінація відбувається незважаючи на те, що вже у 2017-му році було ухвалено закон 2249–VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо соціального захисту осіб з інвалідністю», за яким «у 37 законах України слова і словосполучення «інвалід», «дитина-інвалід» та «інвалід війни» замінено на «особа з інвалідністю», «дитина з інвалідністю» та «особа з інвалідністю внаслідок війни» [2]. Значимо, що зневажливі висловлювання більшою мірою здатні образити людей, які щойно отримали інвалідність і знаходяться у стані тяжкої психологічної кризи. Такі слова є додатковим травматизуючим чинником для людини, яка перебуває у депресії або йде по непростому шляху прийняття своєї інвалідності.

Говорячи про права людей з інвалідністю варто особливо відзначити право на самостійність, соціальну інтеграцію та участь у житті суспільства. Саме соціально інтегрована, соціально активна та самостійна особа являє собою рівноправного члена суспільства. Позиція, згідно з якою головним обов'язком суспільства щодо людей з інвалідністю є їх лікування та забезпечення задоволення базових потреб наразі є застарілою. Сьогодні пріоритетним є забезпечення умов для освіти, працевлаштування та роботи осіб з інвалідністю, створення інклюзивного середовища як в міському, так і в інформаційному просторі. Важливо створити умови, за яких людина з інвалідністю буде не лише пасивно «споживати» соціальні блага, а й робити свій внесок у соціальне життя. Зазначене не втрачає своєї актуальності і у військовий час, адже працевлаштована особа з інвалідністю спроможна не лише отримувати соціальну допомогу, а й працювати, підтримуючи економіку країни.

Дослідники підкреслюють, що «нестача точних, достовірних і порівняльних даних про інвалідність, а також досвіду здійснення ефективних програм може перешкоджати розумінню проблем і практичних дій» [3, с. 64]. Отже,

важливим є залучення осіб з інвалідністю до обговорення питань і вирішення проблем, які безпосередньо стосуються цієї категорії населення. Таким чином, по-перше, дані питання вирішуватимуться більш ефективно, по-друге, особа з інвалідністю поставатиме як активна особистість, а не пасивний споглядач.

Підсумовуючи вищевикладане відзначимо, що наразі проблема недискримінації потребує остаточного перенесення із формальної у практичну площину, для чого є необхідним звільнення суспільної свідомості від застарілих стереотипів. Військовий час не знімає актуальності з питання забезпечення права людей з інвалідністю на самостійність, соціальну інтеграцію та участь у житті суспільства. Слід наголосити, що сьогодення закликає осіб з інвалідністю займати активну соціальну позицію та долучатися до обговорення та вирішення питань, що зачіпають їхні інтереси.

Література:

1. Забезпечення прав осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення // Офіційний веб-портал Міністерства Юстиції України. – Режим доступу: <https://minjust.gov.ua/m/zabezpechennya-prav-osib-z-invalidnistyu-ta-malomo bilnih-grup-naselennya> (Дата звернення: 10.11.2022).
2. Мельник В. Міжнародно-правове регулювання соціального захисту осіб з інвалідністю у сфері реабілітації та праці: теоретико-правовий підхід // Прикарпатський юридичний вісник. 2018. Вип. 1 (22). С. 63-67.
3. Полумисна О. Дефініції та визначення статусу "людина з інвалідністю" в Україні // Вісник національного технічного університету України. 2020. № 4 (48). С. 16-24.
4. Закон України про внесення змін до деяких законодавчих актів України (електронний ресурс): закон від 19.12.2017 № 2249-VIII: документ 2249-VIII, чинний, поточна редакція - від 19.12.2018 // веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2249-19#Text> (Дата звернення: 10.11.2022).

ПРАВО В СИСТЕМІ КУЛЬТУРИ

Остроглядова О.

*ад'юнкт 1 курсу денної форми навчання
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Активізація дослідження проблем розуміння права зумовлена тим, що динамізм сучасного життя, який веде до появи нових колективних інтересів, вимагає гнучкої системи, що регулює, адекватно відповідає на виклики соціального середовища. Розвиток правової сфери відбувається у взаємодії з культурними нормами (традиціями, способом життя, духовними орієнтаціями) різних угруповань громадян, що вимагає розглянути роль права в міжкультурній взаємодії. Надзвичайно актуальним є завдання соціально-філософського осмислення проблеми універсалізації прав людини. Значний потенціал права

наразі залишається нереалізованим у зв'язку з недостатністю розвитку соціокультурних форм його висловлювання та його адекватного осмислення. Тому існує необхідність подальшої розробки наукової концепції права з позицій соціальної філософії, що включає дослідження сутності, і, перш за все, його соціокультурної природи і значущості. У сучасній науці окремі культурологічні аспекти функціонування права висвітлюються у працях О.Доманської та О.Степанової. В останній акцентується увага на необхідності застосування культурологічного підходу до вивчення феномена права, що передбачає його розгляд як частини правової культури, яка, у свою чергу, є елементом культури в найзагальнішому її розумінні [3, с.15].

Об'єктом нашого дослідження є право в системі культури, предметом – особливості взаємодії права і культури. Метою розвідки є висвітлення взаємодії понять «право», «культура», «правова культура».

Розглядаючи взаємодію понять «право» і «культура», варто зауважити, що таке феномен правової культури. Як зазначають науковці, існують такі основні методологічні підходи до вивчення цього явища: аксіологічний, діяльнісний, соціологічний, інформаційно-семіотичний і системний [2, с.115]. Як зауважує, «правова культура – духовна й матеріальна система правового життя соціуму, яка детермінується суспільно-економічним устроєм і оцінюється, виходячи з досягнутого рівня правосвідомості, правової діяльності, юридичної техніки й еволюції людини як суб'єкта права» [1, с.56]. У правових ідеях сконцентровано сутність соціокультурного буття людини, тобто головний принцип політико-правової організації суспільства. У правових ідеях виражена необхідність об'єктивних закономірностей у суспільному розвитку і соціокультурної доцільності, а також вони мають конкретно-історичні характеристики, що ведуть до варіативності форм існування права. Відбиваючи дійсність різноманітної соціокультурної реальності, правові ідеї мають можливість і перспективність регулювання взаємодій людей з урахуванням ціннісних установок, які є своєрідною формою вираження соціально-духовного буття людини і може бути визначено як галузь об'єктивно цінного. Тому правові ідеї варто розглядати як систему способів висловлювання духовності й водночас як елемент ідеологічної системи суспільства. І найголовніше – філософсько-антропологічне та соціокультурне обґрунтування правових ідей є розумінням їх не лише як моменту соціальної реальності, а й як форми внутрішнього, духовного світу людини. Для еволюції права як соціокультурного явища характерна певна циклічність, яка проявляється, з одного боку, у поверненні права на шлях саморозвитку та саморегуляції, що безпосередньо не пов'язано з державним регулюванням, і з іншого – у відродженні права як духовного феномена, обумовленого особливостями розвитку соціокультурної реальності. Можна виділити три основні історичні типи права – звичайне, позитивне, постпозитивне, які характеризуються специфікою механізмів виникнення та формування, особливостями взаємодії з соціумом та його різни-

ми соціальними інститутами. Проте ці історичні типи права – не просто певні етапи правової еволюції, а такі системи нормативної регуляції, які, будучи соціокультурними феноменами, можуть доповнювати та збагачувати один одного. При цьому постпозитивному праву властиві, хоч і на іншому рівні, найбільш значущі ознаки звичайного права: недержавне правоутворення, внутрішні санкції правовідносин та інші. Еволюція права як соціокультурного феномена детермінована внутрішніми закономірностями розвитку соціокультурного світу, адже право вбудоване в соціально-культурну систему нормативного регулювання і для нього характерне не абстрактно ідеальне, а конкретне буття. Правові цінності є абсолютними і самодостатніми, вони становлять невід’ємну частину загальної системи ієрархічно організованих соціальних цінностей суспільства, що отримує від них своє функціональне значення і конкретний зміст. У цьому сенсі право є сфера ціннісних відносин, що динамічно співіснують з моральними, релігійними, етичними та іншими духовно-культурними суспільними відносинами. Право як соціокультурне явище, сутнісні аспекти якого сконцентровані в правових ідеях, є нерозривним цілим з такими соціально-духовними явищами, як правова свідомість та правовий менталітет, що утворюють духовно-культурний детермінант права. Правосвідомість як сукупність теоретико-ідеологічних уявлень людей про правову дійсність становить ідейно-ціннісну основу права. Правовий менталітет, що є глибоким пластом суспільної свідомості і об’єднує через наскрізні правові архетипи різні етапи еволюції права в одне духовне ціле, є духовно-психологічним інваріантом права, так званим «правовим духом». Під час формування трудової діяльності, виробництва та обміну норми культури починають регулювати соціальні відносини і стають загальними, набуваючи або правового, або морального, або релігійного, етнічного або іншого забарвлення, залишаючись при цьому основою всієї нормативної системи: моральності, релігії, звичаїв, права. Будучи нормами культури, норми моралі, релігії чи права набувають нових додаткових властивостей, які відрізняють їх один від одного, наприклад, взаємні права та обов’язки суб’єктів як специфічна властивість права. Культура є результатом варіативної реакції людини на різноманітну природну та соціальну дійсність. Саме культура є тією сферою життя, завдяки якій одне суспільство відрізняється від іншого. Право, будучи невід’ємною складовою культурної спадщини народу, у різних суспільствах має різний зміст. В основі цих відмінностей лежать базові ціннісні постулати культури, що орієнтують ті чи інші народи на свій особливий підхід до життя, особливий погляд на шляху організації своєї соціокультурної реальності.

Отже, культура історично формувалася з безлічі явищ, які відбиралися та утверджувалися як норми поведінки та світогляду в процесі групового досвіду, утворюючи єдність та цілісність усіх сторін соціокультурної реальності, частиною якої є право. Право є частиною соціокультурної нормативної сис-

теми, тому правові перетворення мають узгоджуватись із властивостями інших елементів цієї системи. Також право покликане бути виконавцем імперативного «замовлення» цивілізації, без реалізації якого суспільство як система, яка саморозвивається, функціонувати не може: право має вносити в складну і суперечливу соціокультурну ситуацію постійні, нормативні засади, побудовані на засадах громадянського миру та згоди, обліку різних інтересів. Аналіз права як явища культури та цивілізації довів, що право завжди було і залишається невід'ємною частиною соціокультурної реальності певного суспільства. Однак, як і раніше, відкрите питання про те, наскільки, якою мірою зміст права може бути зумовлений специфікою цивілізації, її культурно-історичними факторами.

Література:

1. Боголюбова Н.М. Міжкультурна комунікація і міжнародний культурний обмін. URL: [http:// readli.net.chitat-jnline/?b=322825&pg=1](http://readli.net.chitat-jnline/?b=322825&pg=1)
2. Доманська О.А. Концептуальне осмислення поняття «національний культурний простір». Науковий вісник Чернівецького університету. Філософія: зб. наук. праць. Вип.706-707. Чернівці, 2014. С. 113-117.
3. Степанова О.А. Національний культурний простір України: концептуальні засади розвитку і становлення: автореф. дис. ... доктора культурології : 26.00.01. Київ, 2017. 32 с.

**РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА В КОНТЕКСТІ
«ЗІТКНЕННЯ ЦИВІЛІЗАЦІЙ» САМУЕЛЯ ГАНТІНГТОНА**

Пальшков К.Є.

*к.політ.н., доцент, т.в.о. завідувача кафедри
соціально-економічних дисциплін*

Одеського державного університету внутрішніх справ

Війна, що сталася внаслідок нападу Росії на Україну стала найбільшим військово-політичним потрясінням для Європи в XXI столітті. Після оголошення беззмістовних цілей так званої «спеціальної військової операції» Росія здійснила повномасштабне вторгнення на територію України та розпочала бойові дії. У відповідь війська Росії отримала ефективну відсіч з боку Збройних сил України. На своєму початку ця війна обривала людські життя, руйнувала житла, об'єкти промисловості та інфраструктури і конфлікт сприймався виключно як протистояння між двома державами. В медійному полі фігурувало кілька версій причин даного протистояння, зокрема, конфлікт пояснювався бажанням Росії задовольнити імперські амбіції та реанімувати статус одного зі світових центрів впливу.

Переконливий спротив української армії аж до перехоплення ініціативи змусив обрати більш активну позицію щодо конфлікту ключові західні краї-

ни, як окремо, так і в складі НАТО. Послідовна політика військово-політичного керівництва Української держави зробила реальною економічну та військову підтримку з боку Заходу. Крім постачання високотехнологічної зброї та боеприпасів, що дозволило Збройним силам України отримати якісну перевагу над противником, ключові західні країни зайняли спільну позицію, яка однозначно засуджує дії Росії, та вимагає рішучих дій від останньої з метою припинити руйнівний конфлікт.

Тим менш по мірі продовження бойових дій країною, що стала активно допомагати Росії став Іран. Поставляючи армії РФ ударні безпілотні апарати, Іран у такий спосіб позначив свою готовність бути на одному боці з Росією.

Ще однією великою країною, що відкрито підтримує Росію на міжнародній арені є Північна Корея, відома своїм тоталітарним політичним режимом.

Нагадаємо, що Росія, Іран та Північна Корея позиціонують себе на противагу західним цінностям, пропонуючи власний порядок денний.

Зважаючи на масштаби військових дій та залучення великих сил з обох сторін конфлікту можна говорити про те, що дана війна не є війною лише двох країн. А якщо прийняти до уваги базові ціннісні орієнтири двох полярних за світосприйняттям блоків, то дане протистояння можна розглядати прикладом зіткнення цивілізацій.

Один з найвидатніших політичних філософів XX століття Самуель Гантінгтон виділив вісім цивілізацій: західна, православна, китайська, японська, ісламська, індуїстська латиноамериканська та африканська. Конфліктний характер їх взаємодії автор теорії “зіткнення цивілізацій” пояснив в однойменній книзі несумісністю їх культур. Культурні протиріччя фундаментальні та роблять неможливим надмірне зближення між цивілізаціями априорі. Центральним є твердження про те, що “культура та культурна ідентичність, яка є в широкому сенсі ідентичністю цивілізації, формують зразки злитості, роз’єднаності та конфлікту в світі, що настав після холодної війни” [Цит.: 1, с. 203].

Так, наприклад у своїй книзі “Світовий порядок” відомий дипломат Генрі Кіссінджер нагадує, що дуалістична концепція світового порядку лишається офіційною державною доктриною Ісламської Республіки Іран. Вона вписана в його конституцію. Згідно даної концепції світ поділяється на мусульманський та немусульманський. Вона лишається об’єднавчим гаслом для озброєних меншин в Лівані, Сирії, Іраку, Лівії, Ємені, Афганістані та Пакистані. Наведена концепція також перетворилася на ідеологію для низки терористичних груп, які діють по всьому світові, зокрема, Ісламської держави в Іраку та Леванту (ІДІЛ) [2, с. 86]. Для наведених радикальних ісламських організацій питання поширення своєї віри входить до сенсу життя.

Зазначимо, що для активної діяльності численних ісламських організацій радикального штибу наявна широка соціальна база. Адже для багатьох правовірних, особливо в часи відродження ісламізму, як сучасної ідеології, що має на меті дотримання мусульманського писання як підґрунтя особистого, полі-

тичного та міжнародного життя, - світ ісламу залишається в стані неминучої конфронтації зі світом зовнішнім [2, с. 87]. Тож можна припускати, що напруга між мусульманським та немусульманським світами залишатиметься.

Російсько-українська війна виглядає органічною ланкою в ланцюзі “зіткнення цивілізацій” приймаючи до уваги культурну несумісність двох країн. У Росії панує колективізм – система поглядів, що розташовує інтереси колективу вище за інтереси індивіда. У Росії колективізм є базою соціальних зв’язків всіх рівнів закінчуючи владною вертикаллю. В Україні за наявності успадкованих колективних цінностей, розвиток отримав індивідуалізм, який найвищою соціальною цінністю визнає не колектив, а людину. З цієї причини, індивідуалізм є неприйнятним для росіян, та саме його система поглядів та інші західні цінності є викликом для Росії. Все інше в конфлікті України та Росії (Заходу та Сходу) є другорядним, і було використане Росією лише як привід для війни.

Завершуючи слід зазначити, що саме прийняття даного конфлікту як цивілізаційного не може змінити загального ставлення до війни, як крайньої руйнівної форми вирішення протиріч, втім дозволяє розглядати його, як неминучий.

Література:

1. Шахай А. Філософія політики / А. Шахай, М. Якубовски. – Х. : Гуманитарний Центр, 2011. – 234 с.
2. Кіссінджер Г. Світовий порядок. Роздуми про характер націй в історичному контексті / Г. Кіссінджер. – К. : Наш формат, 2020. – 320 с.

УЧАСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ЖІНОЦТВА В ДЕРЖАВОТВОРЕННІ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XVII СТ.

Подкушко Т.Л.

*доцент кафедри суспільних наук, к. іст. н., доцент
Одеського національного медичного університету,*

Події та явища, які відбуваються сьогодні – це наслідок розвитку певних подій в минулому. Сьогодні не виникає сумніву в здатності жіноцтва брати активну участь в усіх сферах життя соціуму. В різних країнах світу права жіноцтва відображено в законодавчій сфері. В тих країнах, де наголос робиться саме на правах жінки, в минулому цих прав або не існувало взагалі, або вони були значно обмежені тривалий час. Сучасні законодавчі процеси, їх реформація і постійне оновлення – це наслідок подій та явищ в суспільстві які відбувались як в нещодавньому минулому, так і в більш ранні часи. Сучасні закони України єдині як для чоловіків, так і для жінок. Але так було не

завжди. Звісно в порівнянні з іншими державами, на території України, особливо в державні періоди, жінка мала певний вплив як на соціально-економічну ситуацію, так і в правничому полі.

Мета даного дослідження відобразити яким був вплив жіноцтва на українське державотворення другої половині XVII століття. Саме в часи формування та розвитку основних засад існування Козацько-Гетьманської держави.

Переважна більшість джерел - козацькі літописи, історична література присвячені звитягам чоловіків, ватажкам національних рухів і війн, гетьманам, кошовим, окремим Героям. Але віддзеркалено інформацію про місце та роль жіноцтва. Вони, крім тривалого очікування (інколи роками) чоловіків з далеких походів та війн, вели домашнє господарство, росли й виховували дітей, займали активну громадську і політичну позицію.

Історичне дослідження «Жінки при чигиринському дворі» польсько-українського письменника-історіографа Й. Й. Ролле висвітлює роль і значення жінки при резиденції українських гетьманів, її вплив на окремі сторони буття гетьманського двору [1].

М. Драгоманов висвітлив біполярну палітру жіночих образів, які, на його думку, могли бути уособленням соціальних позицій українських жінок в українсько-турецьких конфліктах [2, 159-164].

Відомий історик і етнограф Орест Левицький писав: «Незалежності української жінки-шляхтянки могла позаздрити дворянка будь-якої європейської держави. Бо вона була рівноправною з чоловіком, мала такі ж громадянські права, особисту незалежність, як і її чоловік [3, 14].

Виходячи заміж дівчина традиційно приймала прізвище чоловіка, проте не втрачала титулу й не відкидала свого прізвища (по батькові). Український соціум цінував демократичність традицій, ідею вольності, незалежності, рівноправності, особливо в покаяній Україні.

Вагому роль жінки в соціальному житті підтверджує давній звичай за яким дівчина могла врятувати злочинця від смертної кари, якщо погоджувалася вийти за нього заміж [4, 192].

Джерела свідчать про те, що частина жіноцтва брала участь у боях з поляками разом з чоловіками під козацько-селянських війн кінця XVI –середини XVII ст.

Непересічна роль жіноцтва доби Козацько-Гетьманської держави і в філантропічній діяльності, благодійності, розвитку освіти.

В історичних джерелах зафіксовано участь жіноцтва в громадсько-політичному житті. В часи відсутності гетьманів на місці, їх дружини брали на себе відповідальність і повноту влади й підписували універсали. Перша дружина гетьмана Богдана Хмельницького, мати Тимоша і Юрія Хмельницьких - Ганна Сомко (Гафія Сомківна) керувала всім двором під час воєнних походів чоловіка. Збереглися адміністративні документи, що підписані власноруч третьою дружиною Б. Хмельницького – Ганною Золотаренко.

Задокументовані підписи дружин гетьманів і козацької старшини. Дружина правобережного гетьмана Семена Палія (Гурка) – Феодосія, «мати-полковниця» вела переговори з іноземними послами, які приїжджали в «Палієву державу» [5, 126]. По церквах Фастівщини збереглися її портрети, де вона зображена зі своїми внуками.

За однією з версій, коли Павло Полуботок, за викликом Петра I повинен був їхати до Петербургу, то довірив саме своїй дружині опікуватися скарбом Війська Запорозького.

Коли жінки не мали можливості прямо впливати на українське державотворення, то робили це через вплив на власних чоловіків. Такою відомою в історії «шиєю», яка крутила «головою» залишилась дружина Василя Кочубея – Любов Федорівна (Жученко). Саме завдячуючи їй неамбітний чоловік зробив яскраву кар'єру – полковник, генеральний писар, генеральний суддя, і претендент на гетьманську булаву.

Отже, за часів Козацько-Гетьманської держави жінки були дбайливими матерями і дружинами, цілительками, а в моменти найбільших випробувань - войовницями. Вони опікувались освітою, наукою і Церквою. За потреби брали на себе відповідальність за керування як своїм двором, так і цілою державою. В історії України вони постали разом з чоловіками як активні державотворці!

Література:

1. Ролле Й. Жінки при чигиринському дворі. К. : Україна 1994. 130 с.
2. Драгоманов М. Про українських козаків, татар та турків. К., 1917. С.159-164.
3. Левицький О. Волинські оповідання з життя XVI і XVII вв. [Текст]. К.: Товариство прихильників української літератури, науки і штуки, 1914. С. 14.
4. Яворницький Д. Історія запорозьких козаків : у 3 т. К.: Наукова думка, 1990. Т. 1. С. 192.
5. Козуля О. Жінки в історії України. К.: Український центр духовної культури, 1993. С. 126.

СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНЕ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ - СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Полуяктова О.В.

*к.е.н., доцент кафедри політичних наук і права
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»*

Основою ефективної ринкової економіки та демократичного суспільства є безперервний діалог між урядом, бізнесом і громадським суспільством. Соціальна відповідальність бізнесу є одним із ключових факторів для побудови такого діалогу. Ступінь розвитку соціальної відповідальності бізнесу відображає рівень партнерства між компаніями, урядовими структурами та голо-

вними дійовими особами громадянського суспільства щодо вирішення соціальних проблем і прискоренню розвитку суспільства.

Соціальна відповідальність бізнесу — це концепція, відповідно до якої власники підприємств/компаній мають враховувати інтереси суспільства, беручи на себе відповідальність за вплив своєї діяльності на замовників, поставальників, власних працівників, територіальні громади тощо. Така відповідальність виходить за межі обов'язків не порушувати законодавство та норми державного регулювання при збільшенні прибутків. Тобто суспільство чекає від підприємництва не тільки високих економічних результатів, а й суттєвих досягнень із точки зору вирішення соціальних проблем у таких сферах, як охорона здоров'я, підтримка незахищених верств населення, суспільна безпека, громадські права, захист прав споживачів тощо[5].

Бізнесу адресовано вимогу поважати права людини при здійсненні господарської діяльності як у межах національних кордонів, так і поза ними таким чином, щоб попереджати і уникати будь-якого потенційного прямого чи непрямого негативного впливу – як у межах підприємства (і для безпосередніх працівників, і для тих, хто задіяний у ланцюгах поставок), так і ззовні – навколишнє середовище, члени громади, споживачі тощо. Вплив бізнесу на права людини може бути дійсно значним і зачіпати практично всі аспекти життєдіяльності суспільства. Ефективні дії держави у цій сфері, узгоджені з національним контекстом, можуть забезпечити належний захист прав людини від порушень з боку бізнесу. Уже наявні напрацювання за цією тематикою вказують на її високу актуальність. Керівні принципи щодо бізнесу та прав людини, а також рекомендації щодо їх імплементації, вироблені на рівні ООН [2], документи, що приймаються на рівні Ради Європи (серед них – Рекомендації Комітету Міністрів державам-членам щодо прав людини і бізнесу від 2 березня 2016 р.[3]), правове регулювання в країнах ЄС, США та інших провідних країнах світу, стандарти, які виробляються міжнародними і регіональними організаціями, правові позиції судових інституцій – усе це вказує на те, що змінюється концепція прав людини: прямим адресатом відповідних вимог стає не тільки держава, але й бізнес. Завданням держав на національному рівні стає створення ефективного механізму попередження порушень прав людини з боку бізнесу і мінімізація ризиків таких порушень. Дискусії з цього приводу спрямовані на вироблення відповідних рекомендацій, дорожньої карти, яка б дозволила прийти до найбільш ефективного втілення у життя ідеї про те, що не тільки на державу, але й на бізнес покладено зобов'язання щодо поваги прав людини [4].

Ухвалення Радою ООН з прав людини у червні 2011 року Керівних принципів ООН щодо бізнесу та прав людини стало знаменним етапом в процесі розвитку нормативних стандартів відповідальності та підзвітності бізнесу.

Керівні принципи ООН щодо бізнесу і прав людини включають в себе три основи:

I. Обов'язок держави захищати права людини від порушень з боку третіх осіб, у тому числі з боку бізнесу. Цей обов'язок передбачає необхідність забезпечувати ефективну імплементацію міжнародно визнаних стандартів прав людини на національному рівні.

II. Обов'язок бізнесу поважати права людини, що включає в себе також необхідність проявляти належну обачність щодо можливого негативного впливу тієї чи іншої бізнес-діяльності на права людини (працівників, споживачів, місцевої громади, працівників постачальників тощо).

III. Забезпечення ефективних засобів захисту – судових, державних поза-судових і недержавних [1, с.6].

Побудувати успішний соціально відповідальний бізнес в Україні, хоч і складно, але можливо. Це передусім залежить від потенціалу самої компанії та її керівництва.

В Україні поки що тільки окремі великі компанії, при формуванні своїх стратегій враховують принципи СВБ. Стимулювання участі українських компаній у програмах СВБ не лише сприятиме зростанню їхньої конкурентоспроможності та посиленню позицій на світовому ринку, а й допоможе прискорити процес поглиблення євроінтеграції нашої країни.

Література:

1. Бізнес і права людини, Навчальний посібник: О. О. Уварова, К. О. Буряковська, © Видавництво «ФОП Голембовська О.О.», м.Київ, 2019
2. http://www.ohchr.org/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_RU.pdf
3. https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805c1ad4
4. Multinational Corporations and Global Justice Human Rights Obligations of a Quasi- Governmental Institution
5. Соціально відповідальний бізнес. Виграють усі | Журнал "Фармацевт Практик" (fp.com.ua)

ПРАВО ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Попов А.В.

*Курсант 301 навчального взводу
Херсонського факультету Одеського
державного університету внутрішніх справ
капрал поліції*

Науковий керівник: Алексєєнко А.О.

*Викладач кафедри загальноправових та
соціально-гуманітарних дисциплін,
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Ключові слова: право власності, воєнний стан, вилучення майна, примусове відчуження.

Актуальність теми обумовлюється тим, що в сучасних умовах воєнного стану в Україні постає проблема захисту прав та свобод людини та громадянина у сфері охорони прав власності. Отже, протиправні посягання на власність негативно впливають на соціальні і економічні процеси, що відбуваються в державі, несприятливо впливають на загальний стан злочинності, виступають однією з детермінантів, які здатні перешкоджати зростанню матеріального добробуту громадян України і розвитку української економіки в цілому. У зв'язку з цим, «на сучасному етапі вкрай необхідно вирішення теоретичних проблем кримінально-правової охорони власності в Україні, що буде сприяти як удосконаленню національного законодавства щодо всебічного захисту власності кримінальноправовими засобами, так і підвищенню ефективності правозастосовної практики у цій сфері» [3, с. 35].

Перш за все слід відмежовувати схожі поняття: вилучення майна – застосовується тільки щодо майна державної власності; безоплатна передача майна – щодо об'єктів комунальної та приватної власності, які передаються добровільно, та примусове відчуження – щодо майна, яке перебуває у приватній чи комунальній власності і відчужується без доброї волі колишнього власника. Саме за примусового відчуження виникає право повного відшкодування вартості такого майна державою або повернення його після припинення воєнного стану.

Право приватної власності є непорушним. Примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості. Примусове відчуження таких об'єктів з наступним повним відшкодуванням їх вартості допускається лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану [1].

Досліджено, що під час дії воєнного стану передбачена можливість:

– примусового відчуження майна, тобто позбавлення власника права власності на індивідуально визначене майно, що перебуває у приватній або ко-

мунальній власності та яке переходить у власність держави для використання в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану за умови попереднього або наступного повного відшкодування його вартості;

– вилучення майна, тобто позбавлення державних підприємств, державних господарських об'єднань права господарського відання або оперативного управління індивідуально визначеним державним майном з метою його передачі для потреб держави в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану [2].

Таким чином, не зважаючи на підтримку намагань законодавця посилити відповідальність за кримінальні правопорушення проти власності шляхом використання кваліфікуючої ознаки «в умовах воєнного стану». Для вирішення цієї проблеми необхідно переглянути підхід до визначення кваліфікуючих ознак окремих кримінальних правопорушень проти власності, розширити коло кримінальних правопорушень проти власності, у яких використовується така кваліфікуюча ознака.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96- ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30.
2. Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану: Закон України від 17.05.2012 р. № 4765-VI.
3. Дорохіна Ю.А. Злочини проти власності. Теоретико-правове дослідження : монографія. К.: Київ. 2016. 744 с.

ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Постольник К.А.

курсант 301 навчального взводу

Херсонського факультету

Одеського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Камінська О.А.

к.і.н., доцент, професор кафедри

загальноправових та соціально-гуманітарних

дисциплін Херсонського факультету

Одеського державного університету внутрішніх справ

Права і свободи людини і громадянина у сучасному світі набувають усе більшого значення, оскільки рівень їх дотримання, захист та гарантії забезпечення є показником розвитку правової, демократичної держави [3, 314]. День 24 лютого 2022 р. став переломним моментом для всього українського суспільства. Розпочата росією війна проти України вплинула на всі сфери життя нашого народу. І, якщо для росії неважливими є правові аспекти знищення

українців, порушення територіальної цілісності України, її суверенітету, то для Української держави на першому місці є додержання міжнародних зобов'язань, а також норм національного законодавства. Захист прав і свобод людини і громадянина для нашої країни є одним із найважливіших завдань, але реалії сучасного світу вносять свої корективи, у нашому випадку це запровадження вимушеного воєнного стану.

У Конституції України, а саме в ст. 64 [1], зазначено, що права та свободи людини не можуть обмежуватися, крім випадків, які передбачені Основним Законом. У зв'язку з цим, можливим є також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина із зазначенням строку дії цих обмежень у разі надзвичайного або воєнного стану.

Можливі обмеження права і свобод людини і громадянина визначаються нормами Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [2; 4].

У період воєнного стану можуть бути обмежені такі права людини і громадянина: запроваджувати трудову повинність для окремих категорій працездатних осіб, які не залучені до роботи у сфері забезпечення життєдіяльності населення, оборонній сфері і не заброньовані за підприємствами, установами та організаціями; запроваджувати комендантську годину; встановлювати особливий режим в'їзду і виїзду, обмежувати свободу пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також рух транспортних засобів; перевіряти документи в осіб, а в разі потреби проводити огляд речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян, за винятком обмежень, встановлених Конституцією України; встановлювати заборону або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан; забороняти торгівлю алкогольними напоями та речовинами, виробленими на спиртовій основі, а також зброєю, сильнодіючими хімічними і отруйними речовинами; запроваджувати у разі необхідності нормоване забезпечення населення основними продовольчими і непродовольчими товарами; встановлювати для фізичних і юридичних осіб військово-квартирну повинність з розквартирування військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу правоохоронних органів, особового складу служби цивільного захисту, евакуйованого населення та розміщення військових частин, підрозділів і установ; проводити евакуацію населення, якщо виникає загроза його життю або здоров'ю, а також матеріальних і культурних цінностей, якщо виникає загроза їх пошкодження або знищення, згідно з переліком, що затверджується Кабінетом Міністрів України [2].

Разом з тим не можуть бути обмежені такі конституційні права і свободи громадян: рівність конституційних прав і свобод та рівність перед законом (ст. 24 Конституції України (далі – КУ)); заборона позбавлення громадянства і права змінити громадянство (ст. 25 КУ); невід'ємне право на життя (ст. 27 КУ); право на повагу до його гідності (ст. 28 КУ); право на свободу та особисту недоторканність (ст. 29 КУ); право направляти індивідуальні чи колекти-

вні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів (ст. 40 КУ); право на житло (ст. 47 КУ); право на судовий захист (ст. 55 КУ); право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень (ст. 56 КУ); право знати свої права і обов'язки (ст. 57 КУ); незворотність дії в часі законів та інших нормативно-правових актів (ст. 58 КУ); право на професійну правничу допомогу (ст. 59 КУ); право не виконувати явно злочинні розпорядження чи накази (ст. 60 КУ); право не бути двічі притягненим до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення (ст. 61 КУ); презумпція невинуватості (ст. 62 КУ); право не давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом (ст. 63 КУ) [1].

Отже, навіть на час воєнного стану не можуть бути обмежені базові права людини, такі як право на життя, судовий захист, повагу до честі та гідності і так далі. Це означає, що введення воєнного стану не є підставою для проведення тортур, жорстокого поводження та публічного приниження осіб.

Обмеження прав людини на час воєнного стану є важливим інструментом для забезпечення порядку та підтримання законності на території держави. Проте необхідне також створення певних інструментів, які б забезпечували контроль та нагляд за тим, як саме звужують права та чи не йде мова про перевищення необхідних обмежень.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
3. Гончар О.В. Обмеження права особи на свободу пересування при обранні запобіжних заходів у кримінальному процесі України. Університетські наукові записки. Хмельницьк, 2013. № 1. С. 314-320.
4. Правові наслідки та обмеження прав в умовах воєнного стану. URL: <https://pon.org.ua/novyny/9309-pravovi-naslidky-ta-obmezhenia-v-umovakh-voienного-stanu.html>

ОПОЗИЦІЯ ЯК ГАРАНТІЯ СВОБОДИ ВИБОРУ

Пугачова К.О.

магістр кафедри соціології

факультету Психології, політології та соціології

Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: Ярова Л.В.

доктор політичних наук, професор,

завідувач кафедри соціології

факультету Психології, політології та соціології

Національного університету «Одеська юридична академія»

В сучасному демократичному світі опозиція посідає важливе місце та відіграє велику роль у впливі на політичну думку суспільства, в керуванні масами задля досягнення певних цілей. Політична опозиція складається з групи людей або політичних партій в багатопартійній політичній системі, яка в більшості випадків не погоджується з політикою чинного уряду, виступає проти або постійно критикує його рішення і в будь-якій ситуації має свій варіант дій і пропозицій, а також в будь-який час готова зайняти місце при владі. Опозиція здійснює контролюючу функцію щодо чинної влади, політичне протистояння опозиційних сил змушує діяти більш ефективно інститутам влади, тим самим обмежує дії у випадку нехтування повноважень, забезпечує захист громадян та запобігає порушенню політичних прав громадян. До повноважень опозиційних сил головним чином належить підтримка соціальної стабільності в державі, вони виступають гарантом досягнення цілей, завдань, політичних побажань суспільства, рупором відстоювання прав та свобод. Наявність опозиції в країні вказує на панування демократичного режиму, крім того, опозиція є важливою частиною інституту політичної системи, вона є ефективною, несе результативний характер щодо прийняття гуманних рішень у випадках розбіжності думок у суспільстві, різних прошарків населення та політичних угруповань. Опозиція вирішує та пом'якшує соціальну напругу та впливає на прийняття певних важливих рішень державного масштабу, запобігає політичним конфліктам та кризовим ситуаціям.

Але потрібно розуміти, що існують моральні обмеження та правові установки, які не дозволяють або забороняють утворювати та вчиняти будь-яку діяльність політичним партіям не тільки опозиційного спрямування. До них належать порушення територіальної цілісності та суверенітету України, забороняється підривати безпеку держави або незаконно захоплювати владу. Якщо опозиційні партії чи політичні угруповання демонструють або стоять у опозиції до діючої влади, треба розуміти, що вони несуть велику відповідальність за життя та особисті переваги людей, які їх підтримують. Тому на

законодавчому рівні забороняється будь-яка пропаганда війни, насильства або розпалювання релігійної, расової чи етнічної ворожнечі, забороняється нанесення будь-якої шкоди народу, у тому числі посягання на права, свободу, здоров'я людини.

Аналізуючи основні теоретичні положення діяльності політичної опозиції багатьох країн, можна виокремити кілька основних функцій опозиції, які є актуальними у демократичному суспільстві. Мова йде про аналіз й критику дій та політики діючої влади, організовану критику політичних інститутів та контроль за діями чинної влади. Політична опозиція проводить розробку альтернативних програм та проектів розвитку політики в Україні, досліджує можливість реалізації іншого політичного курсу в різних сферах економічного, культурного, соціального чи міждержавного характеру. Опозиція здійснює контроль за ротацією політичної еліти, тим самим підвищуючи її ефективність та легітимність серед народу, сприяє підготовці та висуванню нових політичних діячів та інших політичних лідерів тим самим забезпечує запуск процесу самовідновлення еліти. Політична опозиція виконує функцію з'ясування та формування інтересів соціальних груп та суспільства в цілому, захисту суспільства, яке піддається утиску в різних сферах. Політичні лідери, діюча влада, опозиційні сили завжди зацікавлені у соціальної стабільності та лояльності свого електорату, а отже і прислуховуватись до думок народу [1].

Політичне середовище в Україні відзначається динамічною міжпартійною конкуренцією. Опозиційні сили представлені в парламенті, їхній політичній діяльності в цілому не перешкоджають ані адміністративні обмеження, ані судові переслідування. Загалом молодим політичним партіям важко конкурувати з уже відомими партіями, які користуються заступництвом та фінансовою підтримкою олігархів. Треба відзначити, що олігархи мають значний прямий або опосередкований вплив на політику, зокрема шляхом фінансової підтримки різних політичних партій, лобювання своїх інтересів або людей на ключові посади в державних структурах. Однак особам, які підпадають під визначення олігархів згідно із законом, який Президент підписав у листопаді 2021 року, було заборонено фінансувати політичні партії [2].

Посилаючись на необхідність збереження єдності країни, Президент України Володимир Зеленський заборонив діяльність основних опозиційних політичних партій в країні після того, як вони стверджували, що вони мають зв'язки з Росією. Цей крок сприятиме реалізації «єдиної інформаційної політики» в умовах воєнного стану. Україна також заборонила трансляцію російських телеканалів. РНБО вирішила, враховуючи повномасштабну війну, розв'язану Росією, і політичні зв'язки низки політичних структур з цією державою, призупинити на період воєнного стану будь-яку діяльність ряду політичних партій [3].

Література:

1. Даль Р. Політичні опозиції у західних демократіях. - Харків: Каравела, 2002.-С. 132- 216 с.
2. Ukraine: Freedom in the World 2022 Country Report. <https://freedomhouse.org/country/ukraine/freedom-world/2022>
3. Pjotr Sauer. Ukraine suspends 11 political parties with links to Russia. 20 Mar 2022. <https://www.theguardian.com/world/2022/mar/20/ukraine-suspends-11-political-parties-with-links-to-russia>

ФІЛОСОФСЬКІ КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЯК ГАРАНТ РЕАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТАМИ ОСОБИСТИХ СВОБОД ТА ПРАВ

Рибка Н. М.

*кандидат філософських наук, доцент кафедри
філософії, історії та політології
Національного університету «Одеська політехніка»*

Реалізація особистих свобод та прав через набуття філософських компетентностей має великий потенціал. Масштабність цього питання пов'язана із трансформацію сфер суспільного життя: у глобальному інформаційному суспільстві відбувається інтелектуалізація діяльності, тому філософське знання має великий попит та авторитет [3,4].

Суспільні перетворення накладають свій відбиток на систему вищої освіти, через нові вимоги до організації та якості освіти. У теперішній час освіта у вищих навчальних закладах спрямована на виховання індивідуальності, здатної самостійно мислити та реалізовувати й захищати особисті права та свободи, тому це є важливим завданням професійної підготовки фахівців.

До того ж, завдання вищої освіти полягає у тому, щоб уявлення про демократичні цінності та свободи особистості стали другим «Я» кожного студента.

У студентському середовищі свобода є традиційною цінністю, найактуальнішим закликком сучасності, на який молодь із великим ентузіазмом відгукується. Отже постає питання про поєднання цих освітніх завдань та формування у студентів мотивації до формування розуміння значення мати права і свободи людини і громадянина в Україні, а також уміння їх реалізовувати та захищати.

Правова свідомість, як компонент свідомості як такої, особливо молоді людини, має актуальне значення для побудови незалежної Української держави. Оскільки правова держава складається з правосвідомих, із відповідним рівнем освіти та правової культури громадян, то система виховання та навчання виступає головним чинником формування розуміння та уміння у широкого загалу населення реалізації особистих свобод та прав.

Засвоєння філософських знань та спілкування у межах соціального інституту філософії дає можливість виховувати актуальний тип особистості. Як ми вже довели [4], вивчення філософії – необхідна умова становлення сучасної людини, як активного суб'єкта соціальної діяльності, творця світу, свого буття, творця свого щастя. Зазначимо, що найбільш ефективний спосіб формування правосвідомості з – це набуття філософських компетентностей, адже філософія змушує людей думати у власній їй манері – максимально глибоко та універсально, критично, творчо, спираючись на ідеали гуманізму.

Пояснювали та обґрунтовували ідею свободи та права багато філософів й минулого й сучасні дослідники. Питання свободи, з психологічної точки зору, порушують у своїй творчості такі науковці як: Е. Фром, В. Франкл, Р. Мей, Р. Райан, К. Роджерс, К. Юнг. К. Юнг визначав ідею свободи, як процес «подолання самотності й відчуженості, досягнення людської солідарності, якісний стрибок у процесі соціалізації, формування гуманістичного світосприймання, залучення до високих духовних цінностей людства». Бертран Рассел [1] пише: «заняття нею роблять людей інтелектуальнішими особами, що не так вже й погано для світу, в якому чимало дурниць». Змінити світ, вважає він, можна найкраще шляхом морального вдосконалення та самовдосконалення. Філософія здатна це зробити. Людина має діяти на основі своєї думки та своєї волі. Але з однією умовою: не робити замах на волю інших.

Філософські дисципліни, такі як «Вступ до філософії», «Етика», «Філософія права», «Логіка» надають уявлення про правомірну поведінку, правосвідомість пересічного громадянина, закладає важливий алгоритм єдиної, можливої правильної правової поведінки у відносинах з державою, суспільстві.

Таким чином, забезпечити якісне засвоєння елементів правосвідомості можливо набуваючи філософськи компетентності.

Під філософськими компетентностями ми маємо на увазі такі вміння: вправність мислення (логічність, послідовність, систематичність та аргументованість міркувань; здатність робити смислові узагальнення та висновки, виявляти в інформаційних даних та концептах хиби й вразливі місця, суперечності та неповноту аргументації; прагнення до оптимальних рішень та ясності умовиводів; готовність до пізнання нового і неперервного навчання, до опанування нових знань та стратегій/способів мислення, навички раціональної організації власної діяльності та ефективного використання часу; творче мислення, кмітливість, оперативність і динамічність інтелектуальної реакції, стійкість у мисленневих випробуваннях і доланні пізнавальних утруднень; прагнення до відкриття нового, залучення нестандартних смислів, у т.ч. з інших предметних царин [2]

Отже, формування філософських компетентностей призводить до високої правової культури та свідомості, широкої інформованості індивіда у правових питаннях, у розумінні сутності права, до підвищення ефективності кому-

нікацій та умінні реалізовувати та захищати свої власні свободи за рахунок загальної інтелектуалізації.

Література:

1. Рассел Бертран. Історія західної філософії / Пер. з англ. Ю. Лісняка, П. Тарашука. - К.: Основи, 1995. - 759 с.
2. Пролеєв Сергій (2016). Філософські компетентності: якими їм бути?. Філософія освіти, (2 (19)), 88-96.
3. Рибка Н. М. (2013) Специфіка людської діяльності у глобальному інформаційному суспільстві. Вісник Інституту розвитку дитини. Вип. 29. Серія: Філософія, педагогіка, психологія: Збірник наукових праць. Київ: Видавництво Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова, С. 19-24.
4. Рибка Н.М., Виноградов Є.Д. (2022) Значення вивчення філософії у становленні та розвитку особистості. Інновації в освіті: сутність, проблеми, перспективи. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Одеса, 27-28 жовтня 2022 р.). С.20-21.

ПИТАННЯ СВОБОДИ В ІСТОРИЧНІЙ ПАМ'ЯТІ УКРАЇНЦІВ

Савченко В. А.

Доктор історичних наук, професор,

Професор кафедри історії України

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»

В 1987-90 рр. під час так званої «історичної лихоманки» історія Східної Європи стала лакмусовим папірцем для визначення «свій-чужий», виявлення філософських понять добра та зла, прогресу та занепаду. Історія стала пропонувати альтернативні радянської дійсності моделі державного будівництва. Метаморфози «перебудови» були пов'язані з маніпуляцією «історичною пам'яттю». Чого тільки вартий лемент «прожекторів перебудови» про ленінський геній в проведенні НЕПу, про «цілющу силу» НЕПу... і відразу ж, паралельно, але в дійсності, ось вам НЕП зразка 1989 р., практично в тій же редакції, при збереженні за партією політичної влади. В той же час викриття сталінської диктатури, що захопило СРСР з 1986 р., не тільки сприяло протистоянню «серпневій хунті», а й допомогло створити певний ідеологічний базис для формування незалежних національних ідеологій у республіках СРСР.

У 1991 р. здавалося, що знесення пам'ятників Дзержинському та заборона Комуністичної партії спонукає до демократизації, але влада в Російській Федерації тільки мімікрувала й вже у 1992 р. відродила «імперський проект» війнами в Придністров'ї та Абхазії. Політика історичної пам'яті в РФ стала інструментом правлячої еліти, яка відкинула ліберальний дискурс. В РФ ста-

лася певна історична «інтоксикація». Цінність особистої свободи у РФ нівелиувалася, людині було відмовлено грати роль суб'єкта історії, минуле стало розглядатися, як важливий ресурс, який необхідно тримати під пильним контролем.

Комеморацією в Кремлі було обрано середньовічно-монархічний дискус (встановлення пам'ятників Сталіну, Катерині II, Івану Грозному, Олександрові Невському та таким-собі імператорам), що сакралізує уявлення про «тверду руку», пропагуючи історичні зразки обмеження свободи, втручання держави у всі сфери життя пересічної людини. Давнинні імперські та мілітаристські зразки пропонуються як сучасна ідеологія РФ, історія стає фундаментом відновлення тоталітаризму. Путін намагається керувати країною на основі консервативної версії штучної історії, поточної політичної кон'юнктури, зумівши нав'язати населенню спрощений історичний наратив, мову ворожнечі, образи «нових кровних ворогів», що постали з вчорашніх «друзів-братів». У цій новій реальності гордість «за Перемогу» та відчуття «величі держави» виступають заміником економічних успіхів, давнина стає бажаним зразком майбутнього. Консервативні уподобання Путіна (його улюблений імператор - реакціонер Микола I, що отримав прізвисько «Палкін», комплементарні людожери: Грозний - Сталін) мають вирішальний вплив на державну політику пам'яті РФ. Влада прищепила населенню негативне ставлення до ідеалів свободи, демократії, встановив як стандарт середньовічні архаїчно-авторитарні уявлення «руського мира». Нова еліта, прагнучи легітимізувати власну владу, нав'язала населенню своє уявлення про минуле шляхом створення (із залученням кінематографа та телебачення) «публічної» історії «переможної імперії»

В Україні за часи незалежності формувалася нова історична політика (політика пам'яті) метою якої стало будівництво модерної української державності, котра спирається як на світові зразки вільного громадянина так і на вікові українські традиції боротьби за незалежність. Відповідно, в рамках цього наративу негативно сприймаються імперський та радянський періоди історії, глорифікується борці за незалежність України. Процес декомунізації в розпочався з декомунізації освіти та виховання. З навчальних програм були виведені дисципліни, присвячені вивченню основ ідеології та історії КПРС, відбувалось перейменування міст, сіл, вулиць, підприємств, установ та організацій. Сьогодні вже зрозуміло, що на протязі останніх 400 років українці, виборюючи свою свободу, боролися проти «східного ворога» Московської держави - Російської імперії - Радянського Союзу - РФ.

З 1990 р. в Україні почав формуватися власний Пантеон героїв. На початку незалежності (1991–2000) він поповнився гетьманом І. Мазепою, С. Бандерою та «президентом» УНР (в дійсності був головою Парламенту УЦР) М. Грушевським. За часи президентства В.Ющенка декомунізація і демонтаж радянських пам'ятників відбувалися в контексті указу від «Про заходи у зв'я-

зку з Днем пам'яті жертв голодоморів» (2008). Відповідно до указу у 2008-10 рр. було перейменовано понад 3 тис. топографічних об'єктів, демонтовано понад 400 пам'ятників радянського минулого. Революція Гідності 2013-14 рр. сформувала нову історичну реальність, після її перемоги історична політика стала більш україноцентричною. У Вінниці відкрили пам'ятник С. Петлюрі, у Тернополі йому було встановлено бюст, у Хмельницькому - барельєф. У відповідності до Закону України (2015) «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у XX столітті» правовий статус борців за незалежність отримували особи, які «брали участь у всіх формах політичної, збройної та іншої колективної чи індивідуальної боротьби за незалежність України у XX столітті»¹. У 2015 р. ще один проєкт декомунізаційного закону «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарного режимів та заборону пропаганди їхньої символіки» був схвалений ВР та підписаний президентом України. Символічними, у цьому контексті, були дії Інституту національної пам'яті «декомунізувати» 1 травня (проєкт Закону України «Про державні та інші свята, пам'ятні дати і скорботні дні»), припинити його святкування на державному рівні. Комеморація святкування або скорботи, відбиває актуальну політичну тактику. Українська модель державної історичної політики найбільш ліберальна, але їй поки не вистачає інклюзивності та соціальності. Наявність внутрішніх суперечностей, певна присутність застарілих елементів в інструментарії, кон'юнктурний та мінливий характер настанов роблять процес декомунізації тривалим.

Історія є одним із важливих засобів легітимізації суверенного існування держави, конструювання власної ідентичності. Інтерпретація історичної пам'яті актуальна для конструювання сучасної ідентичності: «Переосмислення минулого мало консолідувати суспільство, виправдати обраний варіант посткомуністичної трансформації і легітимізувати владу політичних режимів. Відтак історична політика, політика пам'яті стали важливою складовою політики багатьох постсоціалістичних держав».²

Ще з 2020 р. в Україні послився процес дерусифікації та деколонізації. Міністерством культури та інформаційної політики України та Українським інститутом національної пам'яті були організовані національні Круглі столи «Національний Пантеон» (2020); «Як долати наслідки імперської політики забування»; «Деколонізація-дерусифікація» (2022). На цих Круглих столах відомі фахівці (голосу істориків, культурологів, філософів, лідерів громадсь-

¹ Закон України (2015). Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у XX столітті. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-19> (дата останнього відвідування 01.09.2019).

² Політика історичної пам'яті в контексті національної безпеки України : аналіз. доповідь / [Яблонський В. М., Лозовий В. С., Валецький О. Л., Здіорук С. І., Зубченко С. О. та ін.] / за заг. ред. В. М. Яблонського. К.: НІСД, 2019. С. 5.

кої думки) розробили стратегію процесу деколонізації. Цей процес повинен бути виваженим, ґрунтуватися на суспільному діалозі, відкритій фаховій дискусії, не може бути відкладеним у часі, дії по дерусифікації повинні вирішуватися відповідно до законодавства про місцеве самоврядування, законодавства у сфері охорони культурної спадщини. У червні 2022 р. був виданий наказ «Про Експертну раду Міністерства культури та інформаційної політики України з питань декомунізації та дерусифікації». Ця Експертна рада розглядається як складова ментального спротиву агресії та русифікації. В одеському контексті Експертна рада пропонує демонтаж в Одесі пам'ятників діячам, що знищували свободу українського народу: Катерині II, Суворову, Олександрю II, розглядалося перейменування вулиць міста (Лідерсовський бульвар та ін.).

Під час експертних обговорень лунали ініціативи з перейменування українських вулиць і демонтажу пам'ятників імперсько-радянської доби. Після повномасштабного російського вторгнення в Україну на рівні громад набули обертів перейменування назв і демонтаж символіки, пов'язаних з РФ як державою-агресором. Сьогодні актуальним є запит на глобальні зміни в публічному просторі, потреба осмислити історію нашої країни у період, коли вона входила до складу Російської імперії.

ЛЮДИНА МАЄ ПРАВО: ЖІНКА В ІСЛАМІ - СТЕРЕОТИПИ, МІФИ ТА РЕАЛЬНІСТЬ

Світлицька В.Р.

*Здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
ДЗ "Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського"*

Міжнародний гуманітарний університет,

*м. Одеса, Україна, викладачка кафедри романо-германської
філології та методики викладання іноземних мов*

*Науковий керівник: **Петінова О.Б.***

*доктор філософських наук, професор кафедри філософії,
соціології та менеджменту соціокультурної діяльності,*

*"Південноукраїнський національний педагогічний
Університет імені К. Д. Ушинського"*

Іслам – друга за кількістю вірян релігія, яка об'єднує більше 1,5 млрд людей у світі. Переважно вони мешкають в Азії та Північній Африці.

Ситуація з правами жінок у традиційно мусульманських державах залишається складною, а подекуди навіть погіршується, як-от в Афганістані з поверненням до влади талібів. Відбуваються протести проти переслідувань жінок в Ірані. Ці різновекторні процеси потребують наукового осмислення й

ще більш актуалізують гостре питання ролі й становища жінки в мусульманському суспільстві.

У стереотипному сприйнятті багатьох європейців Коран накладає на мусульманок лише численні обмеження їх волі. Однак це занадто поверхове бачення, адже Коран у ряді питань стає на захист жінок.

Насамперед варто відзначити впровадження соціальних гарантій, завдяки яким жінка, навіть якщо залишиться без чоловіка, не опиниться в критичному становищі:

1. Матеріальну підтримку гарантує отримання мехру – обов'язкового дошлюбного дару нареченій (його не слід плутати з викупом, який отримує рідня дівчини, відповідно до звичаїв деяких народів). Причому чоловікам забороняється використовувати його в майбутньому без добровільної пропозиції дружини: «І щиро віддавайте дружинам викуп як дарунок для них. Але якщо вони за своєю волею щось повернуть вам звідти, то вживайте це для здоров'я та користі» [1, 4:4].

2. За жінками закріплюється право на спадщину, якою вони розпоряджаються самостійно. Спадкоємицями вважаються доньки, дружини та матері померлого. Якщо в родині був син, він отримував більше – його частка дорівнювала спадку двох доньок. Однак якщо раніше жінка взагалі не отримувала нічого, то це було прогресом.

3. У разі розлучення Коран застерігає чоловіків від того, аби забрати у дружини раніше подароване: «І якщо ви бажаєте замінити одну з дружин іншою, тоді як перед цим ви дали одній із них навіть цілий кінтар, то не забирайте нічого із цього. Невже ви заберете щось несправедливо та скоїте явний гріх? Як же ви заберете це, якщо раніше між вами були близькі стосунки, і вони взяли з вас суворий завіт?» [1, 4:20-21].

Звісно, мова про рівноправ'я і фінансову свободу не йде, однак ці приписи продиктовані турботою про добробут жінок і враховують їх вразливість з огляду на суворі реалії життя. Також наголошується, що чоловіки зобов'язані забезпечувати дружину і сім'ю. Згідно з Кораном, Аллаг створив чоловіка й жінку відмінними, отже, кожен з них кращий у своїй сфері. На сьогодні це правило неоднозначне. З одного боку, жінка, справді має відмінні потреби, наприклад, пов'язані з материнством, тому такий розподіл ролей її може влаштувати. З іншого боку, це може стати перепорою до влаштування на роботу в ісламській країні.

Про становище жінки в суспільстві багато говорить ставлення до неї в родині. Коран щодо цього дає неоднозначні рекомендації. «Поводьтеся з дружинами гідно», – наставляє Пророк своїх послідовників [1, 4:19]. Це означає, що не можна утискати жінок, чинити несправедливість щодо них. Водночас Коран дає дозвіл на застосування фізичної сили до непокірних дружин: «А тих жінок, непокорі яких ви боїтесь, повчайте, уникайте на подружньому ложі та врешті-решт злегка бийте» [1, 4:34].

Звичайно, положення, що фактично легалізують сімейне насилля, піддаються нищівній критиці. На жаль, статистика не дає приводів для оптимізму: від 40 до 90 відсотків мусульманських жінок в різних країнах потерпає від домашнього насилля [2].

Аналізуючи образ мусульманки у сучасному світі, варто мати на увазі, що він багатоманітний: не існує єдиного універсального «портрета». Ставлення до жінок в ісламі варіюється залежно від регіону і визначається рядом чинників. Насамперед відіграє роль тип державного устрою. Країни з переважно мусульманським населенням можна розділити на декілька груп:

- світські (наприклад, Туреччина, Албанія, Казахстан);
- ті, в яких іслам визнаний державною релігією;
- ті, які декларують, що їх державність ґрунтується на ісламському праві (Іран, Саудівська Аравія, режим Талібану в Афганістані).

Відповідно найбільше свобод мусульманки мають у світських суспільствах.

Ситуація з жіночими правами в країнах другого класу строката і залежить від місцевих звичаїв, соціальних умов (бідність зазвичай посилює гендерну несправедливість).

Найгірше становище жінок при тоталітарних режимах, які використовують релігію як засіб підкорення, – їх утискають у правах, жорстко регламентують особисте життя і зовнішній вигляд, їх можуть вбити за відступ від установлених правил чи непокору.

Особливо дикими вимогами до представниць жіночої статі відзначився Талібан. Із поверненням до влади таліби заборонили громадянкам без супроводу чоловіка виходити з дому й навчатися. Це суперечить вченню пророка Магомета, який говорив, що освіта – це обов'язок кожного мусульманина і мусульманки. Професор Харуна Рахімі стверджує, що специфічний шаріат талібів – це суміш радикальних трактувань ісламського права з доісламськими племінними звичаями [3]. Ця ситуація розкриває ще одну проблему – під вивіскою Ісламу часто функціонує еkleктична релігійно-правова система. Така плутанина сприяє негативній стереотипізації мусульманської релігії.

З аналізу ситуації у різних ісламських громадах випливає, що становище жінок в них може суттєво відрізнятись. Це зумовлено багатьма чинниками: державний устрій, поєднання законів Ісламу з місцевими язичницькими звичаями (адат), економічна ситуація, напрям Ісламу, домінуюча школа шаріату, релігійні лідери. Тому права, гарантовані жінкам Кораном, часто не застосовуються на практиці. Наприклад, попри настанову Магомета в багатьох мусульманських країнах вони не мають доступу до освіти, чи всупереч вимозі про обов'язкову добровільну згоду на шлюб дівчат примусово видають заміж. З іншого боку, під видом законів шаріату часто робляться речі, які не мають нічого спільного з мусульманською релігією, що призводить до утвердження негативних стереотипів щодо мусульман.

Література:

1. Коран : переклад смислів українською мовою / [пер. Михайла Якубовича]. – Київ: Основи, 2015. – 448 с.
2. Wife Beating in Islamic Law [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://wikiislam.net/wiki/Wife_Beating_in_Islamic_Law
3. Рон Сіновіц, Абубакар Сіддік. Шаріат по «Талібану»: чому рух по своєму інтерпретує арабське право // Радіо Свобода. – 4 жовтня 2021 р. – Режим доступу : <https://rus.azattyq.org/a/taliban-sharia-law-afghanistan/31491597.html>

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ЛЮДИНИ НА БЕЗПЕЧНЕ ДОВКІЛЛЯ

Середницька І.А.,

*к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін Одеського державного
університету внутрішніх справ*

У зв'язку з військовою агресією та початком повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України гостро постають питання щодо захисту порушених прав та свобод людини і громадянина.

Серед основоположних прав людини і громадянина, яке страждає від проведення військових дій на території України, є право на безпечне довкілля.

Право на безпечне довкілля регламентується низкою законодавчих актів, зокрема, ст. 50 Конституції України [1], ст. 293 Цивільного кодексу України [2], Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» [3] та рядом інших нормативно-правових актів, чинних та території нашої держави.

Шкоди зазнають такі основні оболонки Землі: гідросфера, атмосфера, біосфера.

За даними SaveEcoBot станом на 12 жовтня 2022 року відомо про 244 екозлочини. З них 10,7% (26 екозлочинів) вчинено щодо водних ресурсів; 3,7% (9 екозлочинів) стосуються військових відходів; 22,1% (54 екозлочини) через промислові аварії; 6,6% (16 екозлочинів) вчинених на рахунок радіаційних об'єктів; 5,3% (13 екозлочинів) щодо ґрунтів, 14,8% (36 екозлочинів) стосовно зелених насаджень та 36,9% (90 екозлочинів) віднесених до категорії «інше» [4].

Бойові дії завдають прямого й непрямого впливу на навколишнє середовище, також не варто забувати про втрачені можливості.

Прямий вплив – це, насамперед, вибухи. Вони руйнують екосистему планети. Знищення й шумове забруднення звичного середовища існування впливає на перебіг розмноження тварин. Крім того, забруднюються важкими ме-

талами й токсичними елементами ґрунти, вода. Під час горіння бойової техніки забруднюється повітря. Також країна-агресор завдає ударів по нафтобазах, газопроводах і промислових підприємствах.

Що стосується непрямого впливу, то це відбувається тоді, коли наслідки виникають не від безпосередньо спрямованих дій. Наприклад, через знеструмлення шахт, з яких потрібно викачувати воду. Якщо не викачувати воду, то шахти затоплюються разом із токсичними та радіоактивними відходами, які в подальшому проникають до ґрунтових вод. Також непрямий вплив стосується неконтрольованих викидів відходів підприємств у стічні води чи в атмосферу, адже, на даний момент, держава тимчасово не контролює це запитання.

Втрачені можливості – це кошти, які наша країна планувала витратити на створення заповідників, відновні джерела енергії, зелені насадження, але, зважаючи на ситуацію, застосовує їх для військових цілей.

Ще на початку війни стало зрозуміло, що потрібно документувати інформацію про екологічні правопорушення. Тому 1 березня 2022 року з метою створення єдиного переліку порушень у сфері охорони навколишнього природного середовища, єдиного реєстру збитків, завданих РФ Україні, а в подальшому, щоб притягнути країну-агресора до відповідальності при Державній екологічній інспекції України було сформовано Оперативний штаб. Для покращення якості роботи було створено спеціальний сайт, на якому громадяни спроможні повідомляти про екологічні правопорушення [5].

Також працюють й інші засоби збирання й документування вчинення правопорушень: Телеграм-бот «ЕкоШкода»; SaveEcoBot у Вайбер; Сторінка Українського еколога-інформаційного штабу з аналітичної обробки та ліквідації наслідків бойових дій; Анкета для збору інформації про заподіяння збитків довікллю внаслідок вторгнення Російської Федерації на територію України.

20 березня 2022 року було прийнято постанову Кабінету Міністрів України №326 «Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації», у якій зазначені напрями визначення завданої шкоди:

- 1) Втрати надр;
- 2) Збитки, завдані водним ресурсам;
- 3) Шкода, завдана атмосферному повітрю;
- 4) Втрати лісового фонду;
- 5) Збитки, завдані природно-заповідному фонду [6].

Також задля забезпечення збереження й відновлення довіклля чимало законопроектів набрали чинності, а деякі на стадії розгляду.

Так було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності у сфері довіклля та щодо цивільного захисту на період дії воєнного стану і у відбудовний період», сутність якого полягає в забезпеченні обороноздатності країни під час проведення природо-

охоронних та природо відновних робіт під час воєнного стану та у повоєнний період, задля прискорення відновлення нормального функціонування життя в Україні [7].

Численні проекти, що стосуються механізмів регулювання викидів отруйних речовин у атмосферу, процедур проведення екологічного аудиту, питань стосовно державного екологічного контролю та низка інших.

Щоб притягнути країну-агресора до відповідальності Міністерство захисту довкілля у співпраці з Держекоінспекцією створило оновлену Методику обрахування шкоди довкіллю. За її допомогою можна визначити обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, водні об'єкти, ґрунти... Дані обчислень за цією Методикою стануть підставою для звернення до іноземних міжнародних судів.

З вищезначеного можна дійти висновку, що введення активних бойових дій не тільки забирає десятки тисяч життів зараз, а й завдає шкоди довкіллю, що, в будь-якому разі, негативно позначиться на жителях планети. Оскільки у органів державної влади не завжди є можливість потрапити на місце вчинення екологічних правопорушень, доцільно створювати громадські об'єднання з метою не тільки боротьби з агресором, а й захисті навколишнього природного середовища. Оточуюче нас природне середовище це не тільки спадщина майбутнім поколінням, це головний ресурс людства. Саме завдяки безпечному довкіллю можливе існування та нормальне функціонування усіх сфер життя без винятку.

Література:

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення – 02.11.2022)
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення – 26.10.2022)
3. Про охорону навколишнього природного середовища:
Закон України від 25.06.1991 № 1264-XII, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення – 02.11.2022)
4. Платформа SaveEcoBot, URL: <https://www.saveecobot.com/> (дата звернення – 02.11.2022)
5. Оперативний штаб при Державній екологічній інспекції України: онлайн-сторінка, URL: <https://shtab.gov.ua/> (дата звернення – 02.11.2022)
6. Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 № 326. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення – 02.11.2022)
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності у сфері довкілля та щодо цивільного захисту на період дії воєнного

стану і у відбудовний період: Закон України від 15.03.2022 № 2132-IX, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2132-20#Text> (дата звернення – 02.11.2022)

ПОГЛЯДИ СТАНІСЛАВА ОРІХОВСЬКОГО НА ДЕРЖАВУ ТА ЛЮДИНУ В УКРАЇНСЬКІЙ ПОЛІТИКО-ПРАВОВІЙ ДУМЦІ ЕПОХИ ВІДРОДЖЕННЯ

Тарасенко Л.Б.

*кандидат історичних наук, доцент,
професор кафедри теорії
та філософії права Одеського державного
університету внутрішніх справ*

Серед видатних українців – «пророків у своїй вітчизні» – з впевненістю можемо назвати одну з найвизначніших постатей східнослов'янського Відродження, священника-гуманіста, публіциста, філософа, історика, письменника Станіслава Оріховського (1513–1566). Вчення про державу і право С.Оріховський виклав у латиномовних творах «Відступництво Риму», «Про турецьку загрозу» (дві промови), «Целібат», «Повчання (напучення) королю польському Сигізмунду-Августу», «Хрещення у русинів», «Хроніки польські», «Промова на похоронах Сигізмунда I Старого», «Розрив з Римом», «Про право природне» та ін. Підтримував стосунки з видатними гуманістами та культурно-освітніми діячами Західної Європи, де Оріховського-Роксолана називали «русинським (українським) Демосфеном», «сучасним Цицероном». Володів давньогрецькою, староєврейською, латинською, більшістю західно-європейських мов, добре знав польську та українську мови [1].

Важливо зазначити, що тривале перебування в європейському культурному середовищі не привело до втрати Оріховським руського (українського) самоусвідомлення. У трактаті «Зразковий підданий» – він писав: «Я русич і хвалюся цим, і охоче про це заявляю, пам'ятаючи про свій грецький (тобто православний – Авт.) рід і руську кров, про місце, де я народився і виріс...» [2].

Концептуальне бачення сутності держави і права, їх походження і джерел, ідеального державного управління, змісту і форм влади, взаємовідносин церкви і держави в Оріховського формувалося під впливом вчень Сократа, Платона, Арістотеля, Цицерона (мислитель називав їх давніми «правдами»), а також Августина, Томи Аквінського, Еразма Роттердамського та інших гуманістів ренесансної доби, біблійних постулатів. Оріховський відстоював концепцію суспільного договору в походженні держави. На його думку, королівська влада походить не від Бога, а виникає внаслідок угоди між людьми, які слухаються короля добровільно. Причиною появи держави є насамперед вро-

джений гандж, який потребує взаємної допомоги, а потім вроджена схильність одного до другого, що немовби цілісність сполучає і «ніби вузлом в'яже». Він наголошує на виборності короля, завдання якого – дбати про тіло республіки, щоб воно було здоровим і життєздатним. Сам король є «сторож держави», залежить від громадян і вони служать йому не з примусу, а добровільно. Досягти цього можна за умов, якщо король під час правління буде дбати і думати про суспільний гаразд та коли народ буде переконаний у тому, що король сильний, мужній, кращий від інших людей. Перше вчить прихильності, друге – довіри. Королі, які не дослуховуються голосу народу, не мають при собі сенату, використовують державу в своїх цілях і потребах, є просто тиранами, що дбають тільки про себе та своїх спільників. Вихідним принципом функціонування держави виступає у нього принцип вільного блага (блага народу), основними ідеями якого є патріотизм, служіння державі, суспільна активність основаних на підпорядкуванні інтересів громадян спільному благу. Оріховський-Роксолан, перефразовуючи Ціцерона, розглядає державу як «зібрання громадян, поєднаних узгодженим правом і спільною користю», де «щастя народу є найвище право» [1].

Звертаючись до короля, Оріховський пише: «Якщо ти мудрий, тоді і я вільний, багатий, щасливий. Ну, а якщо не мудрий? Тоді я раб, бурлака, вигнанець... Чим більшої держави ти король, тим пильніше турбуйся, щоб уже тепер одержав правильні настанови, як захистити всіх людей. У цьому тебе можуть підтримати лише ті, хто любить тебе і переконаний, що в твоєму гаразді захований і їхній добробут» [3].

Оріховський указував, що життя короля не є «ні особистим, ні приватним, а спільним і громадським», тому від самого початку необхідно старанно дбати, «щоб здобути прихильність людей, якими правиш. Лише вона є запорукою королів. Без прихильності підлеглих влада королів неміцна й нетривала» [3].

«Вся світська влада розділяється передусім на короля і сенат, і цим двом сторожам (обом, кажу!) вручається» [3].

Філософ-гуманіст наголошує на тому, що «король вибирається для держави, а не держава існує задля короля. На цій підставі гадаємо, що держава набагато шляхетніша й достойніша за короля. Закон же, якщо він є душею і розумом держави, значно кращий за непевну державу і вищий за короля. Отже, закон дорівнює королеві і навіть кращий і набагато вищий за короля» [3]. На думку Оріховського, найвищим у державі є закон, який стоїть над владою і тільки закон повинен правити в державі.

Закон «сам є правителем вільної держави, але мовчазним, сліпим і глухим. Згідно з ним обирається одна людина, яку ми називаємо королем. Він – вуста, очі й вуха закону. Якби закон сам міг вислуховувати, вести бесіду, ніхто не обирав би короля, бо закон сам навчає, що треба робити. А оскільки закон цього робити не може, то вибирає собі посередника – короля». Оріхов-

ський радив королеві «нічого іншого не робити, як тільки те, що закон велить» [3].

Очевидною є ідея поділу влади і обмеження кожної з її гілок законом. Король стоїть на сторожі закону, але не може стати «паном закону». Цілком підлеглим закону є і сенат, що об'єднує «найкращих людей благородного походження». Лише закон, а не король чи сенат, є управителем незалежного суду. Якщо ж починають брати верх гроші чи сила, держава занепадає.

Як теолог, Оріховський вважав закон даром Божим, тому «помститься Бог порушникам його подарунка вбивством, чварами, вигнанням, ворогуванням, руйнуванням, рабством, зрештою, приведе державу з покоління в покоління до ганебних законів. Багато міг би прикладів тобі навести, як нових, так і давніх, які достеменно підтверджують, що тирани завжди нещасливо закінчували життя» [3]. Як по-сучасному звучать слова, сказані майже п'ять століть тому!

Станіслав Оріховський вважав, що король повинен усувати «від себе людей похитливих, жадібних, злочинних, хвалькуватих, а також блазнів», пильнувати протягом усього життя, щоб серед королівського почту завжди були чесні й учені мужі, які заслуговують на довіря, уникати небезпечних людей, відданих наживі й обжерливості. Бо марнотратником зроблять вони короля, пихатим і виродком.

Необхідною умовою розвитку держави вважав освіту, радив королю відновлювати колишні та засновувати нові школи й гімназії, оселі правдивої мудрості у державі. «Хай звідси, немов з якогось чистого й прозорого джерела, тече королівська наука, яка зробить громадян твоїх мудрими й державі потрібними. ... І вчителями у тих школах настановляй не придворних слуг, які блискають пурпуром і тонким полотном, а людей учених, завдяки яким молодь стане вченішою й для твоєї держави більш потрібною» [3].

Станіслав Оріховський закликав короля шанувати справедливість і ретельно її зрощувати єдиним королівським способом: «коли за чесноти нагороджують, а за злочин справедливо карають» [3]. А тому найвищим з усіх благ буде благо жити у державі, у згоді з законом і природою. При розподілі посад бути пильнішим і справедливішим за всіх інших: не брати хабарів, бо гроші засліплюють очі мудрим і знеславляють чесних, а бути прихильним до порядних мужів, які про гаразд держави дбають. А коли люди, схильні до пиятики, зманіжені та розбещені, почнуть вимагати у тебе почестей, скажи їм відверто, що державні посади ти надаєш лише мужам чесним, шляхетним і стриманим: таким, що й правду говорити, і мужньо діяти, й ощадливо жити вміють; які не підлабузники і не зманіжені, і не п'яниці [3]. Ця думка Оріховського й наразі надзвичайно актуальна для нашої держави.

У дусі Відродження оспівує він жінку, її красу, розум, прославляє любов і сімейне життя, посилаючись на закони природи.

Хоча закон для Оріховського – «душа і розум держави», але вищим від людських законів він вважає природне право як першооснову закону, запоруку свободи, рівності і справедливості. На думку філософа, якщо людські закони суперечать природному праву, їх необхідно змінювати або скасовувати.

Таким чином, Станіслав Оріховський-Роксолан був у східнослов'янському Ренесансі одним із засновників системи якісно нових поглядів, що утверджували самоцінність особистості, свободу індивідуального вибору, гуманістичний світогляд взагалі.

Література:

1. Станіслав Оріховський – видатний гуманіст України та Польщі. URL: <https://bookster.com.ua> (дата звернення 09.11.2022 р.)

2. Станіслав Оріховський. Гуманісти XV-XVI ст. Історія України в особах. Литовсько-польська доба. URL: <https://uahistory.co/book/litovpol/10.html> (дата звернення 09.11.2022 р.)

3. Оріховський С. Напучення польському королеві Сигізмунду Августу. URL: <http://litopys.org.ua> (дата звернення 10.11.2022 р.)

КОНЦЕПТ «ПОСТ-ПРАВДИ» У ПОЛІТОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ XXI СТ

Туркова О.О.

*Викладач Відокремленого структурного підрозділу
«Фаховий коледж вимірювань
Державного університету
інтелектуальних технологій і зв'язку»*

Тема нашого круглого столу «Людина має право...». Видається природним, що в сучасному світі серед іншого людина має право на правду щодо інформації. Проте, чи є так насправді?

Поява на початку 2000-х соціальних мереж здавалося прискорила можливість здобуття актуальної достовірної інформації. У світі міжособистісних комунікацій було легше обійти колишніх володарів інформації, під якими розумілися, перш за все, репресивні авторитарні держави. Але скоро стало очевидним, що існує інший, темний бік змін. На початку XXI ст. управління інформаційними потоками перетворюється у визначальний фактор завоювання, збереження й утримання влади. Поряд з територіально-географічним, політичним та економічним вимірами простору тієї чи іншої держави дедалі більшої актуальності набуває інформаційний.

Ми живемо у світі, в якому існує гігантський розрив між реальністю й тим, що люди про неї думають; битва йде не за реальність, а за її опис. Одним

з перших, хто написав про початок нової ери «пост-правди» став Френсіс Фукуяма. Він зазначав, що старі авторитарні сили почали контролювати Інтернет у Китаї з його десятками тисяч цензорів та в Росії за допомогою вербовки легіонів тролів і запуску ботів. Захисники свободи інформації вважають, що традиційний засіб від фальшивок – це просто просувати правду, яка на ринку ідей буде ціннішою. Але виявилось, що ця тактика майже не працює у світі соціальних медіа, переповненому троями та ботами [1]. Так, наприклад, за різними оцінками в цю категорію попадають від чверті до третини всіх користувачів Twitter.

Негативні тенденції стали особливо відчутними як у внутрішній так і у зовнішній політиці держав у 2016 р. Однак, витоки нового феномену вивчалися ще політичними філософами ХХ ст., насамперед постмодерністами. Постмодернізм у філософії став провідним трендом у 90-х рр. ХХ ст., коли було розвинуто поняття «деконструкції». Деконструкція – особливе ставлення, у тому числі до тексту, що полягає в одночасній деструкції та реконструкції. Основні принципи деконструкції: неможливо бути поза текстом (аналізувати можна тільки зсередини); головне не те, що говориться в тексті, а те, що його зумовило [2]. Але попри важливість вкладу постмодерністів у пошуки правди новими методами, особливо тестування текстів на правду, більше уваги сучасні науковці приділяють філософським працям їх попередників і навіть опонентів.

Так, для Лео Штрауса, який у США вважається батьком філософії неоконсерватизму, істина полягала в узгодженні дискурсу з реальністю. Істина є реальністю, а будь-які мовні вирази філософ сприймав лише як вторинні відгомони «сутності речей». Він приписував правді найвищу моральну цінність, Штраус вважав, що істина породжується інтуїцією; що істина повинна бути захищена від політики й що вона може бути врятована філософською політикою, яка для досягнення своїх шляхетних цілей може вдатися навіть до брехні [3, 16].

Для Юргена Габермаса, німецького філософа і соціолога, представника «франкфуртської школи», основою суспільства є комунікативні інтеракції, в яких висувуються та відкидаються раціональні аргументи. Він приписував найважливішу роль у політиці істині, однак саму істину розумів неортодоксально, тобто консенсуально. У своїй теорії дискурсу та ідеальної мовної ситуації він виклав основні тези концепції правди та її ролі в дорадчому процесі, що є передумовою правильної, нормативно визначеної політичної системи. Габермас приділяв особливу увагу відкритості й рівноправності у спілкуванні людей та відсутності примусу у формулюванні думок [4]. Отже, мислителі ХХ ст. особливу увагу звертали на моральну цінність правди, а також на її джерела (від інтуїції до знань та культури діалогу). Цікаво, що сфера політики апріорі вважалася ними не найкращим полем для змагань за правду.

Зворотній бік цього предмету – брехня – став метою деяких цікавих досліджень аналітиків Заходу, переважно американських, вже у ХХІ ст. Джон Міршаймер проаналізував, як американське керівництво обманом добивалося визначених цілей своєї зовнішньої політики. Він показав, що коли керівництво обманує власну громадськість про наслідки зовнішньої політики, це може істотно зашкодити демократичному режиму в країні.

Слово «пост-правда» було вперше використано в його сучасному значенні в 1992 р. в есе американський драматурга Стіва Тесича. «Досі диктатори повинні були наполегливо працювати над придушенням істини - писав Тесич. - Це більше не потрібно, адже ми маємо механізм, який може позбавити правду будь-якого значення» [3,20].

Про усвідомлення світовою спільнотою загроз та викликів, які містить у собі феномен «пост-правди» свідчить факт доповіді під назвою «Пост-правда, пост-Захід, пост-порядок?» на щорічній конференції з питань безпеки у Мюнхені в 2017 р. Текст доповіді був розроблений групою експертів під керівництвом німецького дипломата Вольфганга Ішингера. Доповідь посилалась на попередній аналіз фінських дослідників, які дійшли висновку: «Сучасна російська пропаганда схожа на калейдоскоп – вона безперервно жонглює різними версіями реальності, що дезорієнтує глядача». Саме на цих технологіях побудована стратегія «гібридної війни», яка означає, в першу чергу, інформаційно-пропагандистське придушення супротивника. За авторами мюнхенської доповіді, у світі відбувається «геополітична рецесія», пов'язана з тим, що Захід перестає грати свою історичну роль світового флагмана свободи й замикається на власних інтересах. Перемога Трампа стала яскравим проявом цієї тенденції. Це явище можна назвати «пост-Заходом». У результаті цієї глобальної невизначеності у світі виникає тривожний й ризикований «пост-порядок» [3,22].

Сьогодні політика «пост-правди» стає панівною в різноманітних суспільних системах, у тому числі в США, Росії, Китаї, де публічний дискурс формується соціальними мережами та 24-годинним циклом новин від ангажованих ЗМІ. Загрози, що несе за собою світ «пост-правди» ми бачимо у вигляді російської агресії в Україні.

Існує декілька визначень «пост-правди». За Оксфордським словником це «слово, що описує обставини, за яких об'єктивні факти є менш важливими для формування суспільної думки, ніж звернення до емоцій та особистих переконань». Багато аналітиків вважають, що це просто брехня з боку тих, кому ми довіряли, тобто, перш за все, з боку політичних еліт. Наразі докладнішого дослідження потребує питання можливості існування абсолютної істини у світі, де особисті та емоційні істини не просто існують, а вдало розповсюджуються все більшим числом користувачів соціальних мереж. Сучасний феномен «пост-правди» виникає, коли споживач інформації стає по суті рівноправним суб'єк-

том процесу. Іншими важливими питаннями є дослідження політики «пост-правди» та її атрибутів, появи нового типу воєн, названих «гібридними», зокрема, дослідження характеру та меж такої війни, ролі пропаганди, технологій інформаційно-психологічного впливу на суспільну свідомість.

Література:

1. Francis Fukuyama, "The emergence of a post-fact world". January 12, 2017 / <https://www.project-syndicate.org/onpoint/the-emergence-of-a-post-fact-world-by-francis-fukuyama-2017-01>
2. "Постмодернізм", accessed January 4, 2018, <http://subject.com.ua/philosophy/philosophy/29.html>
3. Брусиловська О., Филипенко А. Концепт «пост-правди» в політичних студіях ХХІ ст. / Міжнародні відносини та зовнішня політика в еру «пост-правди». – К., 2018.
4. Юрген Габермас. Структурні перетворення у сфері відкритості: Дослідження категорії громадянське суспільство. – Львів, 2000.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ СВІТОВОЮ СПІЛЬНОЮ ЯК ГАРАНТІЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Хабєєв В.М.

*студент 3-го курсу факультет №1 ННІПК
Одеський державний університет внутрішніх справ
Науковий керівник: Ярмакі В.Х.*

*Доцент кафедри конституційного
та міжнародного права Одеського державного
університету внутрішніх справ, к.ю.н, доцент*

Україна є однією з держав співзасновниць ООН. Україна обрала доктрину "Мирного співіснування", неодноразово брала участь в гуманітарних місіях ООН, та гарантувала участь своїх миротворців заради завершення кровопролитних війн між державами. Коли настав час зробити вибір - працювати з нашим східним сусідом, фактично стати молодшим уніатом з відповідними правами або доєднатись до європейської сім'ї в якості рівного серед рівних, український народ обрав другий як виявилось найскладніший варіант, проте необхідний.

У Декларації про принципи міжнародного права 1970 р. зазначається: "Через принцип рівноправності і самовизначення народів, закріплений у Статуті, всі народи мають право вільно визначати без втручання зовні свій політичний статус і здійснювати свій економічний, соціальний і культурний розвиток, і кожна держава зобов'язана поважати це право відповідно до положень Статуту" [1].

Україна скористалася цим правом, використала можливість обрати свій шлях. Агресія Російської Федерації поставила під загрозу сам факт існування України. Кримській півострів, зона АТО в Донецькій та Луганській областях, як наслідок незламності українського народу перед силою гібридної та пропагандистської війни - Російська Федерація 24 лютого 2022 року оголосила так звану "спеціальну військову операцію", за суттю своєю, повномасштабну війну.

Багато в чому Росія повторює шлях Третього Рейху, проте набагато швидше. Гібридна війна Росії проти України дуже сильно нагадували претензії Рейху до своїх сусідів, найчастіше це було порушення прав німців на територіях Польщі та Чехословаччини. Анексія Криму фактично є аналогом Аншлюсу Австрії й анексії області Судет. Всебічна пропаганда західної культури й так званих "буржуазних" ідей, злиття комуністичного й праворадикального бачення світу, було викривлено пропагандою й демонізацією образу українця. Проте, жодні слова не повинні бути виправданням війни.

Символічними є слова видатного українця В'ячеслава Максимовича Чорновола - "Над Україною нависає зловісна двоглова тінь російського імперіалізму, який тільки й чекає остаточного колапсу нашого суспільства, щоб пустити хижі пазури в живе тіло нашого народу"[2]

Не тільки Чорновол вважав, що загроза конфлікту, в тому числі збройного можлива. "Україна ще зійдеться в герці з Росією", слова Джохара Дудаєва, президента Республіки Ічкерія яка одна з найперших захищала свої кордони від "демократичної" Росії. На жаль, вони виявились пророцтвом.

Згадуючи В'ячеслава Чорновола, необхідно згадати про Гельсінські угоди, які гарантували в міжнародно-правовій сфері: закріплення політичних і територіальних підсумків Другої світової війни, виклад принципів взаємовідносин між державами-учасниками, в тому числі принципу непорушності кордонів; територіальна цілісність держав; невтручання у внутрішні справи іноземних держав. Українська, "Гельсінська спілка" видатних українців була тою ланкою миру між країнами НАТО та Варшавського Пакту, яка навіть в часи холодної війни намагалася забезпечити мир і стабільність в Європі.

Росія в своїй пропаганді також порівнює свою участь у війні, з участю НАТО в Югославських війнах. Виправдовуючи цим свої воєнні злочини, та злочини проти миру. Російські ЗМІ не вдаються до деталей такої участі у конфлікті, адже тим самим вони б свідчили проти себе. Злочини влади Югославії були підтвержені і неодноразово фіксувалися ОБСЄ. НАТО з миротворцями ООН, спиралась на Розділ VII "Дії щодо загрози миру, порушень миру та актів агресії". Участь НАТО та ООН, була фактично в кінці югославських конфліктів.

За словами російських політиків Україна проводила етнічні чистки, пропагандувала радикалізм та війну. Проте, останні бойові дії в Європі до 24 лютого, датуються 2001 роком, конфліктом в Македонії, що є епізодом Юго-

славських війн. Факт в тому, що війну розпочала сама Росія, а офіційним casus belli «привід для війни» стали не підтверджені жодним чином слова російської пропаганди.

На те, що Україна не бажала і не бажає війни, вказувало і підписання Будапештського меморандуму. Україна відмовилась від ядерної зброї на користь ядерних держав, заради мирного співіснування. Документ має в собі такі положення для підписантів: утримуватися від загрози силою, використання її проти територіальної цілісності чи політичної незалежності України. Не використовувати свою зброю проти України; не чинити на Україну економічний тиск задля здійснення Україною дій, притаманних її суверенітету; домогатися негайних дій із боку Ради Безпеки ООН, якщо Україна стане жертвою агресії чи об'єктом погрози агресією з використанням ядерної зброї [3].

Проте, санкції в документі, прописані не були.

Росія порушила ці зобов'язання, застосувала проти України не ядерну, проте реальну зброю і навіть заборонені боєприпаси. Порушила територіальну цілісність, чинила політичний та економічний тиск, створювала гуманітарну кризу. З 24 лютого Офіс генерального прокурора України розпочав 84 кримінальних провадження за фактами застосування російськими військами касетних боєприпасів на території 10 областей України [4].

Проте, найстрашнішими є діяння, спрямовані до найціннішого скарбу українського народу - дітей. Окрім того, що багато українських дітей залишились сиротами через російську агресію, тисячі українських дітей були вивезені на територію Росії. За інформацією Національного інформаційного бюро, зареєстровано 8 709 заяв про депортацію дітей в Росію за час повномасштабної війни. Депортації також здійснюють і вглиб українських територій, які є наразі тимчасово окуповані з 2014 року [5].

Відповідно до статті II Конвенції ООН про запобігання злочину геноциду і покарання за нього, можна визначити, що у даній Конвенції під геноцидом розуміють наступні дії, вчинені з наміром знищити, цілком чи частково, яку-небудь національну, етнічну, расову чи релігійну групу як таку, в тому числі - пункт е) насильницька передача дітей з однієї людської групи в іншу [6].

Література:

1) Принцип самовизначення народів, URL: [https:// pidru4niki.com/1492022449458/pravo/printsip_samoviznachennya_narodiv](https://pidru4niki.com/1492022449458/pravo/printsip_samoviznachennya_narodiv) (дата звернення: 15.11.2022).

2) Вікіцитати: В'ячеслав Максимович Чорновіл, URL: https://uk.m.wikiquote.org/wiki/%D0%A7%D0%BE%D1%80%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%BB_%D0%92%27%D1%8F%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2_%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D1%81%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87 (дата звернення: 15.11.2022).

3) Будапештський меморандум, URL: <https://hromadske.ua/posts/budapeshtskij-memorandum-sho-poobicyali-ukrayini-u-1994-roci-ta-yak-kiyiv-hoche-vikoristati-ce-na-svoyu-korist> (дата звернення: 15.11.2022).

4) Все про касетні боеприпаси. чому армія Росія обстрілює ними Україну?, URL: <https://www.google.com/amp/s/www.radiosvoboda.org/amp/armiya-rosiyi-obstrilyuye-zaboronenymu-kasetnymu-boeyprypasamy-mugnukh/31892602.html> (дата звернення: 15.11.2022).

5) Російська Федерація продовжує викрадати дітей з новоокупованих територій України,

URL: https://www.ombudsman.gov.ua/news_details/upovnovazhenij-rosijska-federaciya-prodovzhuye-vikradati-ditej-z-novookupovanih-teritorij-ukrayini (дата звернення: 15.11.2022).

б) Конвенція ООН про запобігання злочину геноциду і покарання за нього, URL: <https://holodomorinstitute.org.ua/documents/konvencziya-onn-pro-zapobigannya-zlochynu-genoczydu-i-pokarannya-za-nogo/> (дата звернення: 15.11.2022).

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ СПІВВІДНОШЕННЯ КУЛЬТУРИ І ПРАВА

Чебан О.М.

*кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії, історії і політології,
Одеський державний аграрний університет*

Осмилення ціннісних потенцій права як дієвого механізму регулювання життя сучасного соціуму має неабияке значення для сучасного суспільства. Право як складний багатоаспектний феномен на сьогодні є об'єктом зацікавлення багатьох наук, зокрема – філософії, психології, соціології, культурології тощо. Впродовж останніх років у світі зростає науковий інтерес до культурологічних аспектів функціонування права.

Актуальність культурологічного осмилення феномена права зумовлена як теоретичними проблемами, пов'язаними зі світогляднометодологічним забезпеченням юриспруденції, так і практичними потребами сучасного українського соціуму в умовах розбудови незалежної держави. На часі комплексне вивчення права в контексті соціокультурної проблематики, надання дослідженням міждисциплінарного характеру, формування нових правових ідей, які б адекватно сприймалися суспільством.

Історію становлення взаємовідносин громадянина і суспільства неможливо зрозуміти поза культурою, тобто поза людським змістом соціальності.

Йдеться про соціокультурний підхід до вивчення суспільства як єдності культури і соціальності в їх конкретно історичних формах.[1,с.134] Адже в реальному житті культура і соціальність нерозривні. Інтерес до проблеми соціокультурних впливів на суспільно політичну активність індивідів не випадковий. На думку українських вчених (В. Танчер), в соціології певний час переважала тенденція зводити модернізацію до структурних чи інституційних змін, соціоекономічних процесів. Культурні ж аспекти соціетальних трансформацій були на другому плані. Проте реалії ХХІ століття „саме їх висувають на авансцену соціологічного теоретизування”. Вчені гуманітарії виокремлюють, як мінімум, три версії соціокультурного підходу, які дозволяють більш-менш повно вивчати сучасне суспільство. А саме: культура є якістю суспільства і соціального життя та соціальних відносин у його межах. Кожне конкретне суспільство є якісно визначеним через його культуру, саме тому і саме цим воно відрізняється від інших суспільств. Культурне і соціальне становлять два базові складники суспільства, їх питома вага і співвідношення в межах соціуму має конкретно історичний характер, суспільство є різновидом системи, яка, в залежності від співвідношення в ній соціальності й культури, розвивається від простої до складної надорганічної і далі – до соціокультурної системи, що має здатність саморозвиватися й саморегулюватися.

У сучасній науці окремі культурологічні аспекти функціонування права висвітлюються у працях А. Г. Гузнова, Г. Д. Гриценко, С. Б. Зинковського. В останній акцентується увага на необхідності застосування культурологічного підходу до вивчення феномена права, що передбачає його розгляд як частини правової культури, яка, у свою чергу, є елементом культури в найзагальнішому її розумінні.[2,с.77-77] Одним із найвичерпніших на сьогодні є дослідження А. І. Гусейнова, в якому висвітлюються теоретичні питання співвідношення права і культури, розглядається історичне тло цих співвідношень, уточнюються поняття «правова культура» і «культура права». Разом з тим, на сьогодні окремі теоретичні аспекти культурологічного підходу до феномена права, а також методологія дослідження права в рамках культурологічного підходу розроблені не достатньо.

Незважаючи на гостру необхідність, практично не вивчалися питання про роль і місце права в сучасному соціокультурному просторі України, про його культуротворчий потенціал, зокрема – у суспільстві української національної культури.

Спираючись на результати спостережень, викладені зокрема у праці С.Б. Зинковського, можна констатувати, що розвиток правових культур відбувається на трьох рівнях:

внутрішньому, який передбачає саморозвиток правової культури на основі її ціннісно-нормативного компонента;

зовнішньому, де правова культура розвивається в процесі міжкультурної взаємодії й рецепції права як однієї з її форм;

глобальному, на якому робляться спроби уніфікації права у світовому масштабі.

Отже, одним із «зовнішніх» механізмів розвитку права є міжкультурна взаємодія. Взаємопроникнення культур з найдавніших часів було одним із важливих чинників розвитку державних і правових інститутів. Проблеми взаємодії культур висвітлюються в культурологічних, психологічних, антропологічних дослідженнях. Акцент робиться переважно на взаємному обміні ціннісними установками, накопиченим досвідом, знаннями, світоглядними орієнтирами, на лінгвістичній складовій міжкультурної комунікації.

Авторами культурологічних й антропологічних досліджень сформульовано поняття акультурації – процесу, в якому знаходить відображення міжкультурна взаємодія. Акультурація – це сукупність соціальних явищ, які виникають в процесі взаємодії груп індивідів з різними культурними традиціями впродовж тривалого часу, внаслідок чого відбуваються зміни первинних культурних моделей однієї або обох груп. [3,с.80]

Інакше кажучи, акультурацію можна розглядати як процес набуття одним народом форм и елементів культури іншого народу, що відбувається в результаті спілкування цих народів. Вивчення правових аспектів міжкультурної взаємодії в синхронії й діахронії дає можливість говорити про те, що правові системи різних держав перебувають у стані постійного «культурного діалогу». Будучи частиною загальної культури, право існує в умовах тривалої міжкультурної взаємодії, неоднозначність впливу якої на національну правову систему залежить від обсягу й масштабу запозичень. Акультурація у правовій сфері – це об'єктивний процес, притаманний будь-якому суспільству, що не перебуває у стані штучної ізоляції. [4,с.2]

Суспільство може сприйняти окремі правові інститути, елементи юридичної техніки, практики правозастосувальної діяльності, загалом – сприймати ідеї права, тобто правової доктрини в широкому значенні, системи поглядів на право, основи соціального, політичного й правового устрою. При такій формі правової акультурації (рецепції права) змінюється весь правовий устрій держави, яка сприймає чужу правову культуру. Рецепція права являє собою широкомасштабне культурне запозичення, в результаті якого відбувається зміна культурних парадигм, що є ядром суспільної свідомості, системоутворювальними факторами соціальної політики.

Усе це є актуальним на сьогодні для будь-якої держави, особливо ж – для тих, що тривалий час перебували у складі інших держав, а зараз прагнуть побудувати власну правову систему й захистити свій культурний простір від зовнішніх руйнівних впливів. На пострадянському просторі утворилися держави, які більшою чи меншою мірою звертаються до своїх культурно-

історичних основ, обирають прийнятні для себе шляхи розвитку права й моделі державного устрою, а ми є свідками того, що сьогодні вони представлені всіма відомими юридичній науці типами.

Література:

1. Плавич В. П. Аляєв С. В. (2019) Соціокультурний вимір права та правова дійсність <http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/27873>. (дата звернення 01.11.2022)
2. Бортников В. Соціокультурний вимір політичної участі <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/9699>. (дата звернення 01.11.2022)
3. Панасюк І. О., Шаповалова Н. П. Право як соціокультурний феномен <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/6165/6194>. (дата звернення 01.11.2022)
4. Савельєв Ю.Б. Мультикультуралізм та соціокультурні конфлікти: <https://journal.kdpu.edu.ua/apd/article/view/1615/1480>. (дата звернення 01.11.2022)

ІДЕОЛОГІЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ФІЛОСОФІЇ ЕКОНОМІКИ

Швець М.О.

Аспірант

*Одеського державного
університету внутрішніх справ*

Економіка та ідеологія – важливі елементи функціонування будь-якої держави. Якщо ідеологія – це певний напрямок, в якому потрібно рухатись, то економіка – це те, за допомогою цей рух взагалі можливий. ХХІ сторіччя характеризується ідеологічною різноманітністю, яка проявляється в постійній боротьбі однієї ідеології проти іншої. Хоча варто відмітити, що ярко виражена ідеологія наразі відсутня в багатьох державах, є тільки її певні окремі елементи або поєднання елементів різних ідеологій. Ідеологічна спрямованість відображується в багатьох сферах суспільного життя: навчання, праця, і саме головне – політика. Актуальність дослідження в тому, що в світі існують країни з чіткою ідеологічною спрямованістю та розвинутою економікою, наприклад, Китайська Народна Республіка, тому визначення впливу ідеології на філософію економіки держави є цілком актуальним питанням.

Питаннями взаємодії ідеології та економіки займалися такі науковці як: М. Гриджук, В. Кіктенко, Ж. Тошенко та інші.

Ми знаємо багато сучасних країн в світі, де немає ідеології і це не як не впливає на їх економіку, Україна – тому яскравий приклад. В нашій державі взагалі відсутня чітко виражена ідеологія, більше того, навіть немає політичної партії в Верховній Раді України з чіткою ідеологічною спрямованістю.

Подібна ситуація в Україні була не завжди. За часів СРСР ідеологія і економіка мали знак «рівності». Українська РСР мала чітку комуністичну ідеологію, яка була вибудована партійної номенклатурою ЦК КППС. Відображенням ідеологічної спрямованості в філософії економіки держави стали нормативно-правові акти часів СРСР, які деякий час забороняли приватну власність та здійснення приватної господарської діяльності. Фактично та юридично, монополія на здійснення економічної діяльності була тільки у держави. Громадянин на той час не мав право цим займатись, а за спекуляцію була передбачена відповідальність ст. 154 кримінальним кодексом Української РСР. Окрім того, в СРСР було відсутнє поняття ринкової економіки. Держава виступала як виробник, реалізатор та регулятор. Держава попросту не мала конкурентів всередині, а колгоспні господарства які існували на той час – не мали права щодо встановлення ціни на свою продукцію. Монополія держави у внутрішній економіці було відображенням ідеологічної спрямованості. Все, що вироблялося, продавалося – вважалося спільним, тобто державним.

Не минула комуністична ідеологія періоду СРСР й зовнішню економіку. В СРСР були прийняті Постанови Ради Міністрів СРСР: «Про порядок створення на території СРСР та діяльності спільних підприємств, міжнародних об'єднань та організацій СРСР та інших країн – членів РЕВ» від 13.01.1987 №48 та «Про створення на території СРСР спільних підприємств за участю фірм капіталістичних країн і країн, що розвиваються» від 13.01.1987 №49. Погоджуємось з тезою Л.В. Крупи, що цими нормативно-правовими актами встановлювався штучний поділ підприємств за ідеологічною ознакою [3, С.9].

Тим не менш, в нинішній час гарним прикладом поєднання ідеології та економіки є Китайська Народна Республіка. Будучи державою з соціалістичним устроєм, в них зовсім інша економічна політика. Економіка побудована з позиції економічної вигоди вперш за все, а не з позиції ідеології. На відміну від СРСР, в Китаї не ділять країни на капіталістичні та соціалістичні. Китай здійснює торгівлю діяльністю з усіма. Окрім того, в Китаї є приватна власність та відсутня планова економіка. Але, це не означає, що економіка Китаю ніяк не пов'язана з ідеологією. Це той випадок, коли економіка гарно комбінує з ідеологією, але ідеологія не відіграє в ній вирішальної ролі. Серед західних учених поширена думка, що успішні економічні реформи в КНР останніх десятиліть зробили неактуальними ідеї китайських комуністів, які все більше набувають рис квазірелігійного вірування, а реальний Китай вже давно йде по капіталістичному шляху [2, С.83]. Генеральний секретар ЦК Комуністичної партії Китаю 2002-2012 років Ху Цзіньтао вважав, що в Китаї досі діє соціалізм, але з «китайською специфікою». Поєднання соціалізму з принципами ринкової економіки було оголошено одним з найбільших ідеологічних і політичних успіхів «марксизму з китайською специфікою» [2, С. 90].

Комбінування ідеологічних елементів з різних ідеологій в економіці стає вже усталеною практикою, наприклад, традиційний соціалізм на сьогодні вже

не може задовольняти потреби пересічного громадянина XXI століття, тому ця ідеологія вступила у взаємний зв'язок із іншими й утворилась соціал-демократія (напрям, засади якого успішно реалізуються у країнах Скандинавії – так званий «шведський соціалізм» [1, С. 223].

Отже, ідеологія виступає важливим елементом філософії економіки. Наразі відбувається тенденція комбінування ідеології з елементами інших ідеологій, надаючи їм новий погляд та погляд на розвиток не тільки ідеології, а й економіки. Китай – це яскравий приклад комбінування ідеології та економіки, де перш за все за основу береться досягнення економічної мети у вигляді отримання прибутку, а не ідеологічний напрямок. Окрім того, більшість країн світу не мають ідеологічного закріплення на законодавчому рівні. Відсутність чіткої ідеології – це теж свого роду напрямок, якими йдуть держави для здобуття найліпшого результату, поєднуючи елементи з багатьох різних ідеологій, але не беручи за основу певну.

Література:

1. Гриджук М. Економіка та ідеологія. Університетська кафедра, 2017, 6: С. 223-230.
2. Кіктенко В. О. Від революції до модернізації: стратегія та ідеологія КНР періоду реформ. Східний світ, 2016, 1. С. 83-93.
3. Інвестиційне право : навч. посіб. у схемах і табл. / Л. В. Крупа. Харків : Право, 2021. 58 с.

ІНСТРУМЕНТИ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Швець С.Л.

*к. політ. н., викладач кафедри політичних наук і права
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського», Одеса, Україна*

Світова спільнота активно використовує інноваційні технології у всіх сферах людського життя. Електронна демократія є предметом численних дискусій діяльності урядів, та орієнтована на суспільства по всьому світу. Впровадження інструментів електронної демократії не є новим явищем для українського суспільства. COVID-19, російсько-українська війна інтенсифікували імплементацію інструментів е-демократії в життя українського суспільства. Таке онлайн-середовище для діалогу влади та громадянського суспільства вже довело свою ефективність, але так само має перспективи подальшого розвитку.

З точки зору термінології, такі слова, як кібердемократія, демократія участі або цифрова демократія використовувалися в науковому просторі. Сам термін «електронна демократія» вперше з'явився в 1994 році під час онлайн-

громадянських заходів у штаті Міннесота. Проте поле та концепція існували з кінця 60-х – початку 70-х років під загальною назвою «теледемократія». Враховуючи, що «інтерпретацій електронної демократії стільки ж, скільки і власно демократії», плутанина посилюється відносною «молодістю» концепції та першими кроками її впровадження. З перших днів існування мережі Інтернет ідея використання нових засобів масової інформації для участі в політичних діях і демократичних практик вважалася новою, сучасною та дуже інноваційною. Хоча ці претензії здаються виправданими щодо інформаційно-комунікаційних технологій, які забезпечують демократичні процеси в Інтернеті, важливо мати на увазі, що різні пропозиції щодо електронної демократії спираються — прямо чи неявно — на добре усталені концепції демократії. У цьому сенсі нормативні погляди, цілі та підходи, представлені різними концептуалізаціями електронної демократії, базуються на фундаментальних положеннях теорії демократії, і тому їх можна простежити. Як і у випадку з будь-якою нормативною концепцією демократії, кожен варіант демократії в Інтернеті керується та надихається конкретним розумінням ідеально-типового погляду на політичну спільноту та процес прийняття політичних рішень. Однак, незважаючи на довгу історію цих концепцій та ідей, що лежать в їх основі, на сьогоднішній день не розроблено загальноприйнятої номенклатури, і відсутні загальноприйняті визначення. Серед багатьох більш-менш різних концепцій можна розрізнити визначення як з нормативним відтінком, так і більш нейтральні. І кожне з цих визначень можна пов'язати з однією з базових моделей демократії.

На думку дослідника Ван Дейка, «Цифрова демократія може бути визначена як прагнення та практика демократії в будь-якому вигляді з використанням цифрових медіа в онлайн- та офлайн-політичній комунікації. Слід додати відмінність онлайн-офлайн, оскільки політична діяльність відбувається не лише в Інтернеті...» [1]

Інструменти електронної демократії мають на меті допомогти взяти участь в політичному житті тим категоріям та групам громадянського суспільства, які позбавлені такої можливості. Держава, зі свого боку, має допомагати створенню ефективного онлайн простору. В першу, чергу, це розуміння потреб використання інтернету та технологій, та створення соціальних програм для допомоги оволодіння ними. По-друге, велика кількість залучених громадян має дорівнювати якості роботи майданчику. Також це питання кібербезпеки.

На думку дослідників, незважаючи на свій незаперечний потенціал, електронна демократія досі не змогла стати основним інструментом. Основні перешкоди для його прийняття полягають як у технічних, так і в суспільних сторонах. Наприклад, для безпечних виборів та іншого безпечного зв'язку громадян із владою, транзакцій, громадяни повинні мати певну форму ідентифікації, яка зберігає конфіденційність і, можливо також такий, який можна

використовувати на форумах в Інтернеті. Навіть якщо проблеми такого характеру можуть бути вирішені з технічної точки зору, безліч приватних інтересів, що охоплюють сферу політики, медіа, великий бізнес і профспілки можуть постраждати більше» [2]. Таким чином, значуще застосування концепцій електронної демократії може бути спротивлено. Також існує нерівність, яку може спричинити цифровий розрив. Останній утворюється між тими, у кого є доступ до інструментів e-Democracy (мобільні телефони та підключення до Інтернету) та тих, у кого можливостей немає. Як стверджував Д. Барні, «інформаційно-комунікативні технології не надають рівних можливостей для всіх громадян брати активну участь у демократичному процесі; ця технологія не властива демократичній. І останнє, але не менш важливе - слід враховувати альтернативну вартість витрат на інновації електронної демократії» [3].

Сьогодні концепція електронної демократії, принаймні з точки зору онлайн-залучення громадськості до прийняття політичних рішень, спирається головним чином на концепції демократії участі та дорадчої демократії. Прихильники демократії участі підкреслюють внутрішню цінність політичної участі та її внесок у соціальну інтеграцію ліберальних суспільств. Однак у сучасних ліберальних демократіях політична участь переважно реалізується у формі парламентської та представницької демократичних систем, у яких формальна участь народу здебільшого зосереджена на голосуванні на виборах. Як зазначено вище, з точки зору теорії ліберальної демократії, інструментальні функції політичної участі — легітимний відбір представників, законний розподіл і обмеження політичної влади, а також ефективне прийняття рішень — знаходяться на першому плані. Співвідношення між участю громадян і демократичною легітимністю також слід розглядати в світлі розмежування між легітимністю вхідних і кінцевих результатів: перша залежить від механізмів, що пов'язують рішення в політичній системі з волею громадян, друга — від результатів політики, які ефективно досягають цілі спільного інтересу.

Література:

1. Van Dijk J. Digital democracy: Vision and reality. URL: https://www.researchgate.net/publication/287413539_Digital_democracy_Vision_and_reality
2. JARL K. KAMPEN KRIS SNIJKERS E-Democracy A Critical Evaluation of the Ultimate E-Dream. URL: [file:///C:/Users/User/Downloads/s0501001_edemocracy%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/s0501001_edemocracy%20(1).pdf)
3. Ralf Lindner E-Democracy: Conceptual Foundations and Recent Trends. URL: https://www.researchgate.net/publication/337087340_E-Democracy_Conceptual_Foundations_and_Recent_Trends

ФЕНОМЕН «CANCEL CULTURE» В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Шмаленко Ю.І.

кандидат політичних наук, доцент,

доцент кафедри соціології

факультету Психології, політології та соціології

Національного університету «Одеська юридична академія»

Сокол О.А.

магістр кафедри соціології

факультету Психології, політології та соціології

Національного університету «Одеська юридична академія»

Розвиток соціальних мереж та поширення використання Інтернету формує публічний дискурс, в якому відбувається зіткнення різних поглядів та з'являється потреба у висловленні своєї думки. Аналіз результатів щорічних опитувань щодо ставлення населення до масмедіа та споживання різних типів медіа дає можливість з'ясувати тенденції поширення медіа та дослідити рівень довіри до них. Світові тенденції свідчать, що соціальні мережі дедалі все більше стають найпоширенішим та найпопулярнішим джерелом інформації для переважної більшості людей (наприклад, у Західній Європі до соціальних мереж залучено близько 84% людей, у Північній Америці - 82%). Сьогодні найбільш популярними соціальними мережами є Facebook (30%), YouTube (19%) та Whatsapp (15%) [1, 2].

Україна не відстає від світових трендів, але має свої регіональні особливості. Опитування Київського міжнародного інституту соціології на замовлення Громадянської мережі ОПОРА свідчать про те, що на початку 2022 року приблизно 82% опитаних українців користуються Інтернетом хоча б раз на тиждень, з них 78% щодня чи майже щодня [3]. 76,6% українців отримують новини з соціальних мереж [4]. За результатами дослідження USAID-Internews у 2021 році в українському суспільстві найбільш популярними ресурсами для отримання інформації стали: Facebook (43%), YouTube (25%) та Telegram (20%) [5]. Цікаво зауважити, що четверте місце як у світі, так і в Україні посідає Instagram (12%, 17%), а на п'ятому місці у світі - Twitter (11%), а в Україні - Viber (13%) [2, 5].

Поширення соціальних мереж та динаміка залучення до них користувачів сприяє зародженню нових соціокультурних тенденцій та появі нових феноменів. Глобалізація та поступове перетворення нашого суспільства на інформаційне, активна залученість до соціальних мереж та відкритого дискурсу сприяє включенню українців до новітніх соціокультурних тенденцій, однією з яких стала «Cancel Culture» (культура скасування або культура відміни).

Культура скасування (Cancel Culture) – це відносно новий Інтернет-феномен, що народився із соціальних мереж та відкритих дискусій. Мова йде про «скасування» людини, місця чи речі, що є соціально опосередкованим

явищем, яке заявилося в «кольорових» квір-спільнотах, а точніше у «чорному» Твіттері [6]. Поширення термін «Cancel Culture» набув із рухом #MeToo та став «вірусним» в соціальних мережах та у відкритих дискусіях в Інтернеті. Політики, експерти, знаменитості, науковці та звичайні люди інтерпретували «Cancel Culture» як моральну паніку, близьку до реальної шкоди, додаючи неологічний поворот до походження практики, пов'язуючи її з безпідставним страхом перед цензурою та замовчуванням. Але «Cancel Culture» слід сприймати як останній відчайдушний заклик до справедливості, що «зарезервований» лише для зірок, брендів та інших недосяжних фігур [6].

Кембридзький словник визначає, що культура скасування – це спосіб поведінки в суспільстві чи групі, особливо в соціальних мережах, у якому прийнято повністю не визнавати та припиняти підтримувати когось через те, що вони сказали або зробили щось, що образило вас [7]. На сайті Dictionary.com відзначають, що культура скасування належить до популярної практики припинення підтримки (скасування) публічних діячів і компаній після того, як вони зробили або сказали щось, що вважається вартим осуду або образливим. Культуру скасування, як правило, вважають чимось, що відтворюється у соціальних мережах у формі групової ганьби [8]. Культура скасування – це феномен, коли велика кількість людей, зазвичай поєднаних певними цінностями чи особливостями світогляду, вирішують «викинути» з особистого чи професійного життя людину, компанію чи продукт – не споживати, не говорити, не взаємодіяти, не купувати [9].

Насправді важко закінчити чиюсь кар'єру через негативну реакцію громадськості. Небагато брендів, артистів або інших публічних діячів справді було «скасовано». Хоча вони, можливо, зіткнулися зі значною негативною критикою та закликами бути притягнутими до відповідальності за свої заяви та дії, дуже небагато з них зазнали критичних наслідків, що призвели до завершення кар'єри [10]. Це можна простежити як на західних (наприклад, Дж. К. Роулінг, Луї Сі Кей, Кевін Спейсі), так і на українських зірках (наприклад, Олександр Заліско та його «голодна туса» в День Голодомору; поїздка Аліни Паш до Росії та через неї до окупованого Криму після 2014 року, що призвело до відмови в участі у відборі Євробачення-2022).

Проте, як ми можемо побачити, «скасовані» зірки все одно можуть мати платформу для спілкування зі своїми прихильниками, які їх підтримують, а з часом навіть рекламодавці можуть повертатись. Отже, культура скасування працює лише частково, щоб показати публічне незадоволення або обурення, і як новий Інтернет-феномен, напевно, залишиться з нами ще на довгий час.

Література:

1. Social media: global penetration rate 2022, by region. Statista. URL: <https://www.statista.com/statistics/269615/social-network-penetration-by-region/> (дата звернення: 11.11.2022)

2. Social network usage for news access worldwide 2019-2022. Statista. URL: <https://www.statista.com/statistics/308447/social-network-usage-news-access-worldwide/#statisticContainer> (дата звернення: 11.11.2022)
3. Користування інтернетом серед українців: результати телефонного опитування, проведеного 13-18 травня 2022 року. Київський міжнародний інститут соціології. URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1115&page=1> (дата звернення: 10.11.2022)
4. Медіаспоживання українців в умовах повномасштабної війни. ОПОРА. URL: https://opora.ua.org/report/polit_ad/24068-mediaspozhyvannia-ukrayintsiv-v-umovakh-povnomasshtabnoyi-viini-opituvannia-opori (дата звернення: 10.11.2022)
5. Ставлення населення до медіа та споживання різних типів медіа 2021. Інститут масової інформації. URL: <https://imi.org.ua/upload/media/2021/11/17/61951144dc1fc-usaid-internews-media-report-2021-ukr.pdf> (дата звернення 11.11.2022)
6. Meredith D. Clark. DRAG THEM: A brief etymology of so-called “cancel culture”. *Communication and the Public*. 2020. Vol. 5, Issue 3-4. URL: <https://doi.org/10.1177/2057047320961562> (дата звернення: 10.11.2022)
7. Cancel culture. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/cancel-culture> (дата звернення: 10.11.2022).
8. Lemoine A. Where Did Cancel Culture Come From?. Dictionary.com. 2020. URL: <https://www.dictionary.com/e/pop-culture/cancel-culture/> (дата звернення: 10.11.2022).
9. Катерина Хорошак. “Про вас знайдуть усе”. Марина Стародубська про cancel culture, інститут репутації в Україні та менталітет українців. *Українська правда Життя*. URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/2022/02/21/247525/> (дата звернення: 10.11.2022).
10. Romano A. Why we can't stop fighting about cancel culture. *Vox*. URL: <https://www.vox.com/culture/2019/12/30/20879720/what-is-cancel-culture-explained-history-debate> (дата звернення: 10.11.2022).

ДЕЯКІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЖИТЛОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Юрченко М.М.

*кандидат політологічних наук, доцент
завідувач кафедри конституційного та міжнародного права
факультету № 1 ННІПК*

Одеський державний університет внутрішніх справ

Поліщук М.І.

*викладач кафедри конституційного
та міжнародного права факультету № 1 ННІПК
Одеський державний університет внутрішніх справ*

Потреба у житлі для людини є базовою. Для задоволення цієї потреби держава намагається гарантувати реалізувати право кожному, хто потребує в придбанні житла. Тобто метою житлової політики держави є створення доступних умов для громадян, щодо реалізації права на житло та гарантування кожному громадянину право на гідні умови проживання.

За Конституцією, Україна — є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава [1, ст. 1]. Право громадян на житло закріплене у статті 47 Конституції України, згідно якої «Кожен має право на житло. Держава створює умови, за яких кожний громадянин матиме змогу – побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду. Громадянам, які потребують соціального захисту, житло надається державою та органами місцевого самоврядування безоплатно або за доступну для них плату відповідно до закону» [1, ст. 47].

Українська держава докладає багато зусиль щоб виконувати задеклароване. Наразі в Україні розпочався активний процес вирішення житлового питання. Починаючи з 2020 року держава активно запроваджує програми по кредитуванню громадян з метою придбання житла. Так, в грудні 2020 року, міністр фінансів Сергій Марченко підписав статут «Української фінансової житлової компанії», яку створено для розроблення та впровадження доступної іпотеки. Йдеться про впровадження фінансових інструментів з можливістю отримання громадянами іпотечного кредиту з ставкою 7% річних в гривні на строк до 20 років із залученням банків за посередництва держави.

З метою реалізації означеного проекту Кабінет Міністрів України 27 січня 2021 р. затвердив Постанову № 63 «Деякі питання здешевлення вартості іпотечних кредитів» [2], в якій було встановлено порядок здешевлення вартості іпотечних кредитів для забезпечення доступним житлом громадян, які потребують поліпшення житлових умов, затверджений постановою Кабінет Міністрів України від 25 квітня 2012 р. № 343. [3]

З березня 2021 року в Україні запрацювала програма «Доступна іпотека», яка має полегшити доступ до іпотеки зі ставкою до 7%.

З метою максимального охоплення громадян до участі в означеній програмі з переліку правил на участь у «Доступній іпотеці» Міністерство фінансів виключило вимоги щодо необхідності перебування на квартирному обліку, бути молодією сім'єю, внутрішньо переміщеною особою, науково-педагогічним працівником, медиком або працівником бюджетної сфери. Крім того, Кабмін скасував вимоги щодо не перевищення забезпечення житлом на рівні 13,65 кв. м на одного члена сім'ї або проживання в гуртожитку жителями аварійних і старих будинків.

На отримання державної підтримки у сфері іпотечного кредитування зможуть розраховувати будь-які громадяни, які не мають у власності об'єктів житлової нерухомості або чинних договорів щодо фінансування її будівництва. На державну підтримку також можуть розраховувати всі громадяни, які не мають майнових прав на об'єкт незавершеного будівництва житлової нерухомості, якщо його загальна площа перевищує 50 кв. м на самотнього громадянина або сім'ю з двох осіб і 20 кв. м на кожного наступного члена сім'ї.

У вересні 2021 року Уряд спільно з Національним банком України банком розробляє нову програму фінансового лізингу та іпотеки під 5% річних, а з 1 жовтня 2022 року в Україні стартувала програма «Оселя», згідно якої деякі українці зможуть придбати житло в іпотеку під 3%. [4]

Умови програми містять вимоги до категорії громадян, які можуть претендувати на отримання кредиту, а саме: військовослужбовці збройних сил України та правоохоронці. Обов'язковою умовою є порука другого з подружжя; педагогічні працівники; медичні працівники; наукові працівники.

Умовами даної державної програми доступного житла для громадян під назвою «Оселя» є:

- відсоткова ставка 3 % річних. Сума кредиту від 100 000 тис. до 4 000 000 млн., які видаються тільки в національній валюті – гривні. Погашення кредиту здійснюється також в гривні, що є позитивним моментом в порівнянні з кредитуванням до 2008 р., де більшість кредитів були в іноземній валюті;
- строк кредитування до 20 років, але на момент останнього платежу по кредиту позичальнику повинно бути не більше ніж 65 років.

Внесок власними коштами, повинен складати від 20% від вартості купівлі об'єкту. Для зручності заявки на оформлення житла за іпотечною програмою «Оселя» подаються через портал Державних послуг «Дія»

Слід відзначити, що вперше в новітній історії незалежної України річна ставка іпотечного кредитування становить 3% річних. До 2022 року ставки були значно вищими: 12 %, 9,99 %, 7 %, 5 % річних.

У зв'язку з початком війни 24 лютого 2022 р., багато людей були позбавлені свого житла, оскільки бойові дії російської федерації призвели до руйнування житлового фонду. Значна частина громадян України втратила своє житло. Наприклад, лише в Маріуполі зруйновано понад 80% житлових будинків. Деякі країни Європейського союзу, погодилися надати фінансування та взяти участь у відбудові знищених будинків. Наприклад, в місті Ірпінь Київ-

ської області де тривали запеклі бої і було пошкоджено 70 % забудови, станом на сьогодні там ведуться відновлювальні роботи. До відновлення міста долучились архітектори з Італії, Чілі, Нідерландів, які спільно з українськими архітекторами допомагають розробити проекти відновлення міста, інфраструктури та в цілому житлового фонду.

Створення державою умов для потреб громадян України в реалізації свого конституційного права на житло, а саме введення державних іпотечних програм, залучення до кредитування іноземних бержав та міжнародних організацій, має стати справжнім стратегічним пріоритетом державної політики. Запуск програми «ЄОселя» є дуже дієвою та важливою підтримкою від держави, особливо коли в країні війна, і частина громадян втратила своє житло та мають потреби в придбанні нового житла. Доступне житло через програми кредитування повинні бути гарантовані кожному громадянину України, який цього потребує.

Література:

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254>
2. Деякі питання здешевлення вартості іпотечних кредитів. Постанова Кабінету Міністрів України від від 27 січня 2021 р. № 63. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/63-2021-%D0%BF#Text>
3. Порядок здешевлення вартості іпотечних кредитів для забезпечення доступним житлом громадян, які потребують поліпшення житлових умов. Постанова Кабінету Міністрів України від 25 квітня 2012 р. № 343. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/343-2012-%D0%BF#n11>
4. Деякі питання забезпечення приватним акціонерним товариством “Українська фінансова житлова компанія” доступного іпотечного кредитування громадян України : Постанова Кабінету Міністрів України від 02 серпня 2022 р. № 856. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/856-2022>.

ФЕНОМЕН УКРАЇНИ В ЗАГАЛЬНОЦИВІЛІЗАЦІЙНОМУ КОНТЕКСТІ

Ямчук П.М.

*доктор філософських наук,
професор, академік НАН ВО України*

Український феномен в контексті руху світової цивілізації є ще досі неосягненим. І, певне - неосяжним. Це відчуття не полишає кожного з тих, хто, принаймні, хоча би дешицею свого життя, душі і серця торкнувся його трансцендентальної непересічності. В ХХІ столітті ця, філософема, як можливо, ніколи до того, є очевидно й дедалі більш актуальною. Слід зазначити, що ціннісно-смісловне поле, пов'язане із вивченням України та українства не є науково-дослідницькою семіосферою, що постала лише з проголошенням парламентом України 24 серпня 1991 року Актом Незалежності, підтвердже-

ним на Всеукраїнському Референдумі 1 грудня 1991 року, де цей Акт тасмним, а, отже, цілком об'єктивним голосуванням ще у радянський час підтримали понад 90% виборців. Втім, звернемось до Історії. У 1918 році, разом із заснуванням за Указом Гетьмана Павла Скоропадського ВУАН (Всеукраїнської Академії Наук) одним із провідних її напрямів було визначено українознавство. Ця традиція продовжувалась, щоправда, менш інтенсивно в часи тоталітаризму на материковій Україні, так із більшою інтенсивністю, в діаспорі. Зосібна, автор багатотомної «Енциклопедії українознавства», підготованої та виданої в діаспорі проф. Володимир Кубійович був одним із перших вчених енциклопедичного рівня, який започаткував системне вивчення особливостей духовного й матеріального буття українців. Не слід ігнорувати й те, що феноменом українства ще від часів Руси-України цікавились у Західній Європі. Про це, зосібна, свідчить фундаментальна монографія акад. Дмитра Наливайка «Очима Заходу. Рецепція України в Західній Європі XI – XVIII ст.». І, звісно, праці «Історія України-Руси» акад. Михайла Грушевського, створення ним низки науково-дослідницьких інституцій. Приміром – Українського соціологічного інституту у Відні, його активна праця в діаспорі щодо порятунку українців від Голодомору 1921-22 років. А вже по поверненні в Україну – керівництво в системі ВУАН низкою науково-академічних інституцій з українознавства, науковими часописами, серед яких чи не найвідомішим є часопис «Україна». До слова, єдина донька Михайла Грушевського – Катерина уславила своє ім'я непересічними працями з фольклористики, етнографії, українознавства, ставши автором ґрунтовних досліджень українських народних дум. Ці дослідження не лише не втратили своєї актуальності в XXI столітті, а й потребують нових прочитань, рецепцій та інтерпретацій у реаліях новітніх часів.

«Історія запорозьких козаків» акад. Дмитра Яворницького, фундаментальна «Історія українського письменства» акад. Сергія Єфремова, яку професор Михайло Наєнко порівняв, певне, зваживши на її структурну упорядкованість з відомою Таблицею Д. Менделєєва, праці В'ячеслава Липинського «Листи до братів-хліборобів», «Суспільно-політичні твори», монографії Докії Гуменної, присвячені вивченню феномену хліборобської трипільської цивілізаційної одиниці («Минуле пливе в прийдешнє», «Прогулянка алеями мільйоноліть», «Дар Евдотеї»), наукові статті й розвідки лауреата премії імені Вікентія Хвойки великої Ольги Петрівни Діденко, присвячені як археологічному дослідженню трипільських первнів, так і історії рідного краю, вивченню української народної культури.

А ще – непересічні твори великих українців-одеситів. Митців-мислителів Святослава Караванського, Ніни Строкатової, Галини Могильницької, що відійшли у Вічність. Про філологічну школу Одеського державного університету імені Іллі Мечникова, уславлену іменами професорів Нонни Шляхової, Івана Дузя, Василя Фащенко, Григорія Вязовського, Юрія Карпенка, Єв-

гена Черноіваненка я, внаслідок очевидності, й не мовлю. «Україно, ти моя молитва...» - міг проказати кожен із названих вчених, які у різні часи творили україноцентричний Опір знеособленню тому, що могло стати знищенням самої сутності української предковичності. На наше щастя, з нами суший геніальний поет-філософ й мовознавець Олекса Сергійович Різників. Є в кого вчитись. Всі надбання – неосяжні духовно-інтелектуальні скарби, в які нинішньому й багатьом прийдешнім поколінням не лише українців слід належно вглибитись, прочитати та подати їх власне бачення.

В указаному контексті, не менш важливим є вивчення впливу світу українського мислення й діяння на інші народи, етноси й культури. Загальновідомо, що українська народна мудрість «нашого цвіту по всьому світу» оприявлена у постатях таких мислителів, вчених, митців світового рівня як ректор Болонського університету, доктор медицини і філософії Юрій Дрогобич, митець-мислитель Микола Гоголь, філософ, автор теорії кордоцентризму Памфіл Юркевич, економіст Михайло Туган-Барановський, правник Богдан Кістяківський, перший президент ВУАН Володимир Вернадський, будівничий авіації Ігор Сікорський, скульптор Лео Мол (Леонід Молодожанин), архітектор і художник Олександр Архипенко, мовознавець і філософ Юрій Шерех (Шевельов), будівник ракет Архип Лялька, першовідкривачі космічної ери в історії людства теоретик Юрій Кондратюк та – через десятиліття – теоретик і практик Сергій Корольов, перший космонавт-українець Павло Попович, геніальна співачка Квітка Цісик. Всі вони, не перебуваючи в Україні, але маючи іманентно український менталітет потужно змінили ціннісно-сміслові пріоритети людства у бік науково-технічного прогресу, що органічно поєднувався із притаманною українцям філософією гуманного погляду на суспільство, світ, довкілля. Їхня, і не лише їхня, всеосяжна спадщина ще й досі для багатьох наукових дисциплін залишається *terra incognita*. Тож це проблемно-тематичне поле теж повинно стати масштабною семіосферою для подальших студій.

Заслугують на увагу і напрями, де українські державні та духовні діячі, вчені, діячі культури, мистецтва, а – ширше мислячи, всі українці, досягли значних переваг і результатів. Рівноапостольні княгиня Ольга і Володимир Хреститель, Ярослав Мудрий, його дочка – королева Франції Анна Ярославна, афонський чернець-самітник Іван Вишенський, митрополит Петро Могила, митці-мислителі Григорій Сковорода, Тарас Шевченко, Іван Франко, Леся Українка, вчені-садівники – родина Симиренків, автор всесвітньовідомого «Щедрика» Микола Леонтович, агроном, автор класичних «Розмов про сільське хазяйство», засновник першої україномовної газети «Рада» філософ, державник Євген Чикаленко, всесвітньовідомий академік-орієнталіст Агатангел Кримський, мовознавець-філософ Олександр Потебня, українські академіки-природознавці Олександр Богомолець, Євген і Борис Патони, кібернетик Віктор Глушков, кінорежисери Олександр Довженко, Сергій Параджан-

нов. Всі вони зробили масштабний внесок у гуманізацію світової культури виходячи із засад української христоцентричної, хліборобсько-садівничої філософії.

LIFE ACTIVITY OF PERSONALITY IN SOCIETY: VARIOUS SOCIAL INDICATORS

Petinova O. B.,

Doctor of Philosophy,

Professor of the Department of Philosophy,

Sociology and Management of Sociocultural Activities,

Ushinsky University,

As a result of long discussions in the second half of the 20th century. scientists formed 2 concepts, which they accepted as fundamental social indicators – «level of living» and «quality of life». In the most general sense, the standard of living meant the level of satisfaction of a person's material needs in quantitative terms (when the existing level is compared with a certain normative indicator). Quality of life is the level of satisfaction of non-material needs, it reflects the subjective assessment of social and cultural comfort [1].

At the same time, the elements of the quality of life in each state differed depending on ideological and cultural attitudes, in particular, the quality of life in social states of the conservative type was correlated with freedom, justice, education, and full employment of the population. The liberal concept of the social state linked the quality of life with the availability of social opportunities with the freedom to choose the means of achieving them, etc. As L. Cherenko points out, the standard of living is a complex and multifaceted concept that unites a wide range of socio-economic relations related to the state and conditions of a person's life in society.

The standard of living of the population for a long time remains one of the main socio-economic categories, which characterizes not only the material well-being of an individual, but also determines the generalized result of the country's economy over a certain period. This category is not new, it has been studied for a long time in foreign and domestic scientific circles. The standard of living is a dynamic category and depends on the specific conditions of development of a certain society. Ukrainian researchers are trying to present a model for determining the standard of living of Ukrainians [2].

Among the indicators of the standard of living of the population, which were proposed in the 70s of the XX century. The physical quality of life index developed in the USA gained the most popularity, it included the infant mortality rate, average life expectancy, and the literacy rate of the population. The benchmark was the country for which the levels of these indicators were 7%, 77 years, and

100%, respectively. UNESCO is the initiator and sponsor of a number of studies on the quality of life at the international and national levels, the results are published in European magazines – «Donnees Sociales», «Social Ultveckling», «Social Trends» [4, 5, 7].

The result of numerous studies that took place under the auspices of the UN at the end of the 20th century. Became 10-year programs for the development of the world community. For their implementation, a specialized United Nations Development Program was created, which helps participating countries in solving national problems in the field of protection of population rights, gender issues, etc.

Since 1974, the magazine «Social Indicators Research» [6] has been published, which presents the results of research on the quality of life. Indicators of the quality of life were constantly replenished and diversified. At the end of the 20th century, UN experts improved the list of indicators and proposed a wide system of objective indicators of the quality of life, which make it possible to combine socio-demographic statistics at the supranational, national and regional levels. The category "human development" and the Human Development Index (HDI) were introduced, later the Human Development Index (HDI).

In our opinion, the concept of «well-being» includes both the standard of living and the quality of life. Well-being as the degree of meeting the needs of a person (at the individual level) or society (at the state level) characterizes the provision of the population with the necessary material and spiritual benefits. Quality of life means people's perception of their position in life depending on cultural characteristics and value system, on goals, expectations, standards; it is the individual's level of satisfaction with his life according to his own subjective self-assessment. These concepts are often used as synonyms.

In the modern world, the category of quality of life is one of the central ones in the scientific and practical investigations of philosophers, economists, managers, sociologists, statisticians, political scientists, doctors, etc. We consider the quality of life as one of the most important socio-philosophical categories, because it is an integral concept that reflects the subjective and objective assessment of the level of life of the population in a specific cultural and historical context. The quality of life determines the existence of an economic person, and is manifested through the specific correspondence of living conditions to his needs.

The degree of realization of a set of needs is an indicator of the quality of life. Accordingly, in order to ensure the quality of life, it is necessary to monitor the needs of various population groups, and then develop and implement measures to satisfy them. General approaches to meeting needs must be guaranteed to a person in the state by the Constitution. The quality of life includes a set of parameters that reflect the dimension of an individual's being with an assessment of his physical and mental state, social relations, organization of leisure time, covers all the variety of spheres of his life activities.

The quality of life is in the optimal combination of parameters of health, leisure, employment, education, professional and social growth, protection of rights and freedoms, safety, cleanliness of the environment, etc. The concept characterizing the quantity of quality can be defined as «level of quality of life». For Ukraine, it is necessary to develop a theory of quality of life management in the 21st century, and this task requires a complex approach from the side of state structures, first of all, it is necessary to choose a system of indicators that make it possible to reveal the structure and content of the concept of «level of quality of life», which is currently not precisely specified .

References:

1. Hryhoreva Y. A. Chelovek v sotsyalnom hosudarstve: sohlasovanye ynteresov. – Sankt-Peterburh, 2002. 176 s.
2. Cherenko L. M. Novyi pohliad na problemu ukrainiskoi bidnosti // Demohrafiia ta sotsialna ekonomika. 2008. № 1. S. 75 – 85. Черенько Л. М. Новий погляд на проблему української бідності // Демографія та соціальна економіка. 2008. № 1. С. 75 – 85.
3. Ministerstvo ekonomiky Ukrainy. Informatysiino-analitychnyi tsent monitorynhu zovnishnikh tovarnykh rynkiv. URL: <https://dzi.gov.ua/press-centre/news/ukrayina-pidnyalasya-na-14-pozytsij-v-indeksi-lyudskogo-rozvytku/>
4. Canadian Social Trends. 1986 – 2012. URL: <http://publications.gc.ca/site/eng/9.505001/publication.html>.
5. Données sociales. Paris, 1973 – 2016. URL: <http://trove.nla.gov.au/work/11366438?q&versionId=13330462>.
6. Social Indicators Research. 2016. Vol. 129, Issue 2. URL: <https://link.springer.com/journal/11205/129/2/page/2>.
7. Social Utveckling. URL: <http://socialutveckling.goteborg.se/>.

ЗМІСТ

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО РЕКТОРА.....	3
Атаманиук З.М. ДІАЛОГ КУЛЬТУР В ЕПОХУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ЗМІН СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВ ..	4
Баймуратов М.О., Кофман Б.Я. ФЕНОМЕНОЛОГІЯ «МУНІЦИПАЛЬНА ЛЮДИНА» ТА ЇЇ РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ В ФОРМУВАННІ І ФУНКЦІОНУВАННІ ЛОКАЛЬНОЇ ДЕМОКРАТІЇ ТА ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВНОСТІ	6
Бутирін Є.О., Карагіоз Р.С. РОЛЬ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У БОРОТБІ З КУРІННЯМ У ЗАБОРОНЕНИХ МІСЦЯХ (В КОНТЕКСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ).....	9
Булавицька Д.Ф., Кірепко Н.В., Дружкова І.С. СТУДЕНТОЦЕНТРИЧНІСТЬ.....	13
Варинський В.О. ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ КОНЦЕПЦІЇ ІНТЕРНЕТУ РЕЧЕЙ.....	15
Величко С. А. ДЕЯКІ З ПРИЧИН ФОРМУВАННЯ ЕКЗИСТЕНЦІЙНОЇ ЗАГРОЗИ НА СХІДНИХ КОРДОНАХ УКРАЇНИ	18
Воловик О.П., Алексеєнко А.О. МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	21
Гедікова Н.П. ПРАВА ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ.....	23
Грігорова Г.Л. ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДАННЯ ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ МІЖ АДВОКАТОМ ТА ДИТИНОЮ	26
Давидова А.В., Пальшков К.Є. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	29
Деревянкін С.Л. ПРОБЛЕМАТИКА ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЗБРОЙНОГО НАПАДУ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ.....	31
Дідик В.В., Пальшков К.Є. ПРАВА ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	33
Дружкова І.С. ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА НА УКРАЇНСЬКИХ ТЕРЕНАХ НА РУБЕЖІ ХІХ - ПОЧАТКУ ХХ СТ	36

Дулгер В.В. ФЕНОМЕН «VUCA-ДІЙСНОСТЬ»: ВІД ЕПОХИ ПОТОКУ ІНФОРМАЦІЇ ДО ЕПОХИ НАТХНЕННЯ	38
Зеленський Є.В., Федорченко О.В. ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ПРИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	39
Каменчук Т.О., Пештерева О.Я. ПАНДЕМІЯ КОРОНАВИРУСА ТА ЗАГРОЗИ ДЕМОКРАТІЇ	42
Камінська О.А., Федорченко О.В. СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ВИМІР ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ	46
Корженко О. МІЖНАРОДНЕ ПРАВО ЯК ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКА ЦІННІСТЬ	48
Коваленко А.Ф. УКРАЇНСЬКІ ДИСИДЕНТИ В ОБОРОНІ СВОЇХ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ (НА МАТЕРІАЛІ ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТІВ 1980-1980-Х РР.)	51
Корунчак Л.А. ПРАВА ЛЮДИНИ ЯК АТТРАКТОР В ПРОЦЕСІ СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: СИНЕРГЕТИЧНІ АСПЕКТИ	53
Малишенко Л.О., Довбиш М. СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ЛЮДИНИ ЯК ПОКАЗНИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇЇ ПРАВ І СВОБОД В СУЧАСНИХ ДЕРЖАВАХ	55
Міхальова Ю.О., Лісеєнко О. В. ГЛИБИННИЙ ЗМІСТ ПРАВА ТА ЙОГО ПРОЯВ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	58
Надибська О.Я. SOFT SKILLS: ПРИЧИНИ, ПРИКЛАДИ, ЦІННІСТЬ ДЛЯ РОБОТОДАВЦІВ	60
Наумкіна С.М., Сокорчук П.В. ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ В КОНТЕКСТІ ПРАВОВИХ ВІДНОСИН: СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД	62
Наумкіна С.М., Левенець М. ПРАВОПОРЯДОК І СВОБОДА ЯК ЧИННИКИ СТАБІЛЬНОСТІ СУСПІЛЬСТВА	65
Нерубасська А.О. СИСТЕМНО-ПАРАМЕТРИЧНА МОДЕЛЬ ІМІДЖУ КЕРІВНИКА	68
Нівня Г.О. ПРАВА ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ	70
Остроглядова О. ПРАВО В СИСТЕМІ КУЛЬТУРИ	72
Пальшков К.Є. РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА В КОНТЕКСТІ «ЗІТКНЕННЯ ЦИВІЛІЗАЦІЙ» САМУЕЛЯ ГАНТІНГТОНА	75

Подкупко Т.Л. УЧАСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ЖІНОЦТВА В ДЕРЖАВОТВОРЕННІ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XVII СТ.....	77
Полуяктова О.В. СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНЕ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ - СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ.....	79
Попов А.В., Алексєєнко А.О. ПРАВО ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	82
Постольник К.А., Камінська О.А. ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ	83
Пугачова К.О., Ярова Л.В. ОПОЗИЦІЯ ЯК ГАРАНТІЯ СВОБОДИ ВИБОРУ	86
Рибка Н.М. ФІЛОСОФСЬКІ КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЯК ГАРАНТ РЕАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТАМИ ОСОБИСТИХ СВОБОД ТА ПРАВ.....	88
Савченко В. А. ПИТАННЯ СВОБОДИ В ІСТОРИЧНІЙ ПАМ'ЯТІ УКРАЇНЦІВ	90
Світлицька В.Р., Петінова О.Б. ЛЮДИНА МАЄ ПРАВО: ЖІНКА В ІСЛАМІ - СТЕРЕОТИПИ, МІФИ ТА РЕАЛЬНІСТЬ	93
Середницька І.А. ДЕЯКІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ЛЮДИНИ НА БЕЗПЕЧНЕ ДОВКІЛЛЯ.....	96
Тарасенко Л.Б. ПОГЛЯДИ СТАНІСЛАВА ОРІХОВСЬКОГО НА ДЕРЖАВУ ТА ЛЮДИНУ В УКРАЇНСЬКІЙ ПОЛІТИКО-ПРАВОВІЙ ДУМЦІ ЕПОХИ ВІДРОДЖЕННЯ.....	99
Туркова О.О. КОНЦЕПТ «ПОСТ-ПРАВДИ» У ПОЛІТОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ XXI СТ.	102
Хабєєв В.М., Ярмакі В.Х. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ СВІТОВОЮ СПІЛЬНОТОЮ ЯК ГАРАНТІЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА	105
Чебан О.М. СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ СПІВВІДНОШЕННЯ КУЛЬТУРИ І ПРАВА	108
Швець М.О. ІДЕОЛОГІЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ФІЛОСОФІЇ ЕКОНОМІКИ	111

Швец С. Л.	
ІНСТРУМЕНТИ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	113
Шмаленко Ю.І., Сокол О.А.	
ФЕНОМЕН «CANCEL CULTURE» В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ.....	116
Юрченко М.М., Поліщук М.І.	
ДЕЯКІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЖИТЛОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ	119
Ямчук П.М.	
ФЕНОМЕН УКРАЇНИ В ЗАГАЛЬНОЦИВІЛІЗАЦІЙНОМУ КОНТЕКСТІ.	121
Retinova O. B	
LIFE ACTIVITY OF PERSONALITY IN SOCIETY: VARIOUS SOCIAL INDICATORS.....	124

**ЛЮДИНА МАЄ ПРАВО:
СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИЙ ДИСКУРС
У КОНТЕКСТІ
РЕФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ**

**Матеріали круглого столу
присвяченого Всесвітньому Дню філософії**

17 листопада 2022 року

Підписано до друку 16.11.2022. Формат 60x84/16. Папір офсетний.

Гарнітура «TimesNewRoman»/ Друк цифровий.

Ум. друк . арк. 7,9

Наклад 50 прим.

Видавництво ОДУВС

м. Одеса, вул. Успенська, 1

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3507 від 25.06.2009 р.